

Työeläkelaitoksille

TYÖELÄKEASIOIDEN KÄSITTELY JA MUUTOKSENHAKU

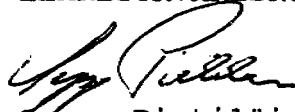
Tässä yleiskirjeessä annetaan eläke- ja vakuuttamisasioiden käsittelyä sekä muutoksenhakua koskevat soveltamisohjeet 1.1.1995 voimaan tulevan oikeusturvauudistuksen johdosta.

Yleisesitys uudistuksesta on lähetetty yleiskirjeessä A 30/94. Vahvistettu lainmuutos on tämän yleiskirjeen liitteenä (liite 5).

Nämä ohjeet on tarkoitettu henkilöille, jotka käsittelevät eläke- ja vakuuttamis- sekä muutoksenhakuasioita eläkelaitoksissa. Eläketurvakeskus järjestää marras-joulukuussa 1994 koulutusta uudistuksen vaikutuksesta eläkelaitosten käytäntöihin.

Ohjeet on käsitelty Eläketurvakeskuksessa toimivassa tulkintaryhmässä, jossa ovat jäseninä myös eläkelaitosten edustajat.

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen

Tapio Karsikas

Lakiosasto

21.10.1994

SISÄLLYSLUETTELO

TYÖELÄKEASIOIDEN KÄSITTELY JA MUUTOKSENHAKU

1	YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET.....	1
1.1	Oikeussuojajärjestelmä.....	1
1.2	Harkintavallan rajoitusperiaatteet.....	1
1.3	Käsittely ja sen vaiheet.....	2
1.4	Työeläkejärjestelmän käsittelyperiaatteet.....	3
1.4.1	HMenL:n soveltamisala.....	3
1.4.2	HMenL:n toissijaisuus.....	5
1.4.3	Hallintomenettelylakia noudattavat työeläkelaitokset.....	5
1.4.4	Asianosainen.....	5
1.4.5	Neuvonta.....	6
1.4.6	Käsittelyn julkisuus.....	7
1.4.7	Asiakirjojen julkisuus.....	7
1.4.8	Asiamies ja avustaja.....	9
1.4.9	Vireillepano.....	11
1.4.10	Asian siirto.....	13
1.4.11	Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen.....	14
1.4.12	Esteellisyysperusteet.....	15
1.4.13	Esteellisyyden vaikutus.....	19
1.4.14	Eläkelaitoksen selvityspyyntö.....	20
1.4.15	Vireilläolosta ilmoittaminen.....	21
1.4.16	Yhdessä käsitteleminen.....	21
1.4.17	Asianosaisen kuuleminen.....	21
1.4.17.1	Kuuleminen on tarpeen.....	22
1.4.17.2	Kuuleminen ei ole tarpeen.....	23
1.4.17.3	Lääketieteellinen ja muu selvitys.....	24
1.4.17.4	Kuulemismenettely.....	25
1.4.17.5	Muutoksenhakuelimet.....	25
1.4.18	Vajaavaltaisen puhevalta.....	26
1.4.19	Selvittämisvelvollisuus.....	28
1.4.20	Asianosaisen suullinen lausuma.....	31
1.4.21	Katselmus ja suullinen todistelu.....	32
1.4.22	Tietojen merkitseminen asiakirjaan.....	32
1.4.23	Asianosaiselle asetettava määräaika.....	33
1.4.24	Tulkkaus.....	34
1.4.25	Päätöksen muoto ja sisältö.....	35
1.4.26	Päätöksen perustelut.....	36
1.4.27	Päätöksen tiedoksianto.....	39
1.4.28	Asia- ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen.....	40

Lakiosasto

21.10.1994

2	TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY.....	1
3	YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN.....	1
3.1	Yleistä.....	1
3.2	Työtulopäätös.....	2
3.2.1	Työtulon vahvistaminen.....	2
3.2.2	Työtulon tarkistaminen.....	2
3.2.3	Vakuutuksen päättäminen.....	3
3.2.4	Ehdolliset YEL-työtulopäätökset.....	3
3.3	Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti.....	4
3.4	Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen.....	5
3.5	YEL-vakuutuksen vaihtaminen toiseen yhtiöön.....	6
3.6	Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen.....	7
3.7	Muutoksenhaku työtuloasioissa.....	8
4	VAKUUTUSMAKSUT.....	1
4.1	TEL:n mukainen hyvike.....	1
4.1.1	Työnantaja ottaa itse TEL-vakuutuksen, mutta myöhässä.....	1
4.1.2	ETK ottaa TEL-vakuutuksen työnantajan puolesta...	2
4.2	LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut.....	3
4.3	TEL-, LEL- ja TaEL-vakuutusmaksuista vapauttaminen (MaVa).....	4
4.4	Työntekijäin eläkemaksu.....	4
4.5	MEL-vakuutusmaksut.....	5
4.6	YEL-vakuutusmaksut.....	5
4.6.1	Aloittava yrittäjä.....	5
4.6.2	YEL-vakuutuksen ottaminen myöhässä.....	5
4.6.2.1	Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen, mutta myöhässä.....	6
4.6.2.2	Laiminlyöntikorotuksen periminen.....	6
4.6.2.3	ETK ottaa vakuutuksen.....	7
4.7	MYEL-vakuutuksen ottaminen myöhässä.....	7
4.8	YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta.....	8
4.9	Virheellisen vakuuttamisen oikaisu.....	9

Lakiosasto

21.10.1994

4.10	Vakuutusmaksun ulosotto ja sen keskeytys.....	9
5	ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY.....	1
6	PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO.....	1
6.1	Säännökset.....	1
6.2	Eläkkeen maksaminen.....	1
6.3	Eläkkeen keskeytys.....	1
6.4	Takaisinperintä.....	2
6.5	Työtulopäätökset.....	3
7	MUUTOKSENHAKU.....	1
7.1	Työeläkelakien muutoksenhakusäännökset.....	2
7.2	Muutoksenhaku eri eläkejärjestelmissä.....	3
7.3	Muutoksenhakuelimet.....	4
7.3.1	Eläkelautakunta.....	4
7.3.2	Vakuutusosoikeus.....	5
7.3.3	Julkisen puolen muutoksenhakuelimet.....	6
7.3.4	KEL:n mukainen muutoksenhaku.....	6
7.4	Valitus yksityisen puolen päätöksestä.....	7
7.4.1	Muutoksenhakuohje.....	7
7.4.2	Kuka voi valittaa.....	9
7.4.3	Valitusaika.....	13
7.4.3.1	Määräaikojen laskeminen.....	13
7.4.3.2	Päätöksen tiedoksisaanti.....	14
7.4.4	Mihin valitus toimitetaan.....	15
7.4.5	Myöhästynyt valitus.....	18
7.4.6	Valituksen muoto ja sisältö.....	19
7.4.7	Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja sen toimittaminen muutoksenhakuelimeen.....	21
7.4.8	Sosiaaliturvasopimus- ja ETA-maissa annetut päätökset.....	23
7.4.9	Uusi eläkehakemus valitusaikana.....	24
7.4.10	Yrittäjän uusi työtulohakemus.....	27
7.5	Muutoksenhakuviranomaisten kuulemisvelvollisuus.....	27
7.6	Muutoksenhakuviranomaisten pyytämät lausunnot.....	28
7.6.1	Eläkelaitoksen lausunto.....	28
7.6.2	Eläketurvakeskuksen lausunto.....	29
7.7	Perustevalitus.....	30
7.8	Täytäntöönpanon keskeytys.....	31

Lakiosasto

21.10.1994

7.9	Ylimääräiset muutoksenhakekeinot.....	32
7.9.1	Purku.....	33
7.9.2	Itseoikaisu.....	34
7.9.3	Päätösvirheen korjaaminen.....	37
7.9.3.1	Asiavirhe.....	38
7.9.3.2	Kirjoitus- tai laskuvirhe.....	39
7.9.3.3	Korjaamismenettely.....	40
7.9.4	Kantelu.....	41
7.10	Aikaisempien päätösten oikeusvoima.....	41
7.11	Muutoksenhakuvelimen päätös ja eläkelaitoksen toimet....	42
7.11.1	Palautuspäätös.....	42
7.11.2	Siirto.....	43
7.11.3	Tutkimatta.....	43
7.11.4	Raukeaminen.....	44
7.11.5	Valitus tai purkuhakemus hyväksytään.....	44
7.11.6	Valitus tai purkuhakemus hylätään.....	45
7.11.7	Tiedon välittäminen muutoksenhakuvelimen päätöksestä.....	45
7.11.8	Muutoksenhakukulut.....	45
8	MENETTELYTAPOJEN VALVONTA.....	1
8.1	Sosiaali- ja terveysministeriö.....	1
8.2	Julkisen puolen eläkelaitosten valvonta.....	1
8.3	Eläketurvakeskus.....	1
8.4	Oikeuskansleri ja oikeusasiamies.....	1
9	ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN.....	1
10	LIITTEET	
1	Hallintomenettelylaki	
2	Muutoksenhakuohje	
3	Kuulemiskirjemalli	
4	Lakiluettelo	
5	Vahvistetut lait 878-885/94	

Lakiosasto

21.10.1994

1

YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET

1.1

Oikeussuojajärjestelmä

Oikeussuojajärjestelmä sisältää ne oikeudelliset periaatteet, säännöt ja menettelytavat, joiden tarkoituksena on turvata oikeaan ratkaisuun päätyminen sekä mahdollistaa virheellisen ratkaisun korjaaminen.

Ennalta ehkäisevät oikeussuojakeinot

Ennalta ehkäiseviä oikeussuojakeinoja ovat esim. asioiden käsittelyperiaatteiden määrämuotoisuus, esteellisyyssäännökset, asianosaisen kuuleminen ja päätösten perustelevuus. Niiden tarkoituksena on etukäteen vaikuttaa siten, että asiat ratkaistaan oikein ja lainmukaisesti.

Jälkikäteen korjaavat oikeussuojakeinot

Koska virheellisiä ratkaisuja ei voida kokonaan estää, tarvitaan myös keinoja, joilla tehty päätös voidaan jälkikäteen korjata. Tällainen jälkikäteen korjaava oikeussuojakeino on muutoksenhakujärjestelmä.

1.2

Harkintavallan rajoitusperiaatteet

Oikeuskäytännössä on vaadittu hyvän hallintotavan edellyttämien periaatteiden noudattamista, vaikka niistä ei yhdenvertaisuusperiaatetta lukuunottamatta ole säädetty laissa. Edellä mainitut periaatteet ovat:

- yhdenvertaisuusperiaate
- tarkoitussidonnaisuuden periaate
- suhteellisuusperiaate ja
- objektiviteettiperiaate.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta on säädetty perustuslaissa. Sen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä (HM:n 5 §). Se tarkoittaa, että oikeudellisesti katsoen samanlaisissa tapauksissa on annettava samanlaiset ratkaisut.

Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää, että ratkaisua tehtäessä ei saa ryhtyä edistämään muita tarkoituksia kuin niitä, jotka kuuluvat ratkaisi-

Lakiosasto

21.10.1994

jan tehtäväpiiriin ja jotka sisältyvät tapaukseen sovellettavan lain tai muun säännöksen tavoitteisiin.

Suhteellisuusperiaate tarkoittaa, että ensin on käytettävä lievempiä toimenpiteitä ja vasta, jos ne eivät tehoa, ankarampia. Periaate ilmenee esimerkiksi pakkovakuutuksessa siten, että työnantajaa ensin kehoitetaan ottamaan vakuutus ja vasta, jos hänen laiminlyö, vakuutus otetaan hänen puolestaan.

Objektiviteetti- eli asiallisuusperiaate edellyttää, että ratkaisija noudattaa toiminnassaan puolueettomuutta ja asiallisuutta. Tähän pyritään mm. säätämällä laissa ratkaisutoimintaan osallistuvien henkilöiden esteellisyydestä.

1.3

Käsittely ja sen vaiheet

Käsittelyyn kuuluu aina vireillä olevan asian ratkaiseminen. Lisäksi siihen luetaan toimet, jotka välittömästi palvelevat asian ratkaisemista. Hallintoasian käsittely päättyy ratkaisuun, joka voi olla esimerkiksi päätös, lausunto tai esitys. Päätös voi sisältää sen, että asia jätetään tutkittavaksi ottamatta tai sillä annetaan asiaratkaisu.

Vireillepano

Käsittely alkaa asian vireillepanolla eli kirjaamisella, jonka jälkeen alkaa asian valmistelu.

Valmistelu

Valmisteluvaihe käsittää sekä menettelyn edellytysten että itse asian tutkimisen. Jos menettelyn edellytykset puuttuvat (esim. asia on väärässä paikassa), asiaa ei voida tutkia. Asian tutkiminen tarkoittaa asian selvittämistä päätöksentekoa varten.

Päätöksenteko

Asian valmistelua seuraa päätöksentekovaihe eli asian ratkaiseminen. Ratkaisussa otetaan kantaa itse asiaan. Esimerkiksi hakemusasiassa päätetään, myönnetäänkö haettu etuus vai ei. Päätöksentekovaiheeseen kuuluu myös päätöksen laatiminen. Päätös on asiakirja, joka ilmaisee asiassa tehdyn ratkaisun perusteluineen.

Tiedoksianto

Asian käsittelyyn kuuluu vielä päätöksen tiedoksianto.

Nämä vaiheet toteutuvat myös käsiteltäessä työeläkeasioita eläkelaitoksissa samoin kuin muutoksenhakumenettelyssä.

Lakiosasto

21.10.1994

1.4

Työeläkejärjestelmän käsittelyperiaatteet

Hallintomenettelylaki (HMenL 598/82) sisältää säännökset hallintoasioiden käsittelyssä noudatettavista yleisistä periaatteista. Laki kokonaisuudessaan on tämän yleiskirjeen liitteenä (liite 1). Lain tavoitteena on turvata hallinnon asiakkaiden oikeussuoja. Siinä korostuvat erityisesti palveluperiaate, yhdenvertaisuusperiaate sekä nopea ja tehokas menettely.

HMenL on jo aikaisemmin koskenut Kansaneläkelaitosta ja Valtiokonttoria.

1.1.1995 voimaan tulevilla lainmuutoksilla (878-885/94) säädetään eräiden HMenL:n periaatteiden noudattamisesta myös yksityisen puolen työeläkejärjestelmässä. Voimaantulosäännöksen mukaan uusia säännöksiä sovelletaan päätöksiin, joiden antopäivä on 1.1.1995 tai sen jälkeen. HMenL ei tuo olennaisia muutoksia aikaisempaan menettelyyn.

Työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen (ETK) katsotaan eläkeasioita käsitellessään hoitavan julkista tehtävää, minkä vuoksi on perusteltua ulottaa HMenL:n keskeiset periaatteet koskemaan myös niiden toimintaa. Näin yhdenmukaistetaan kansaneläkeasioiden sekä julkisen ja yksityisen puolen työeläkeasioiden käsittelyä ensimmäisessä asteessa ja lisätään asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua.

Vaikka yksityisen puolen työeläkeasioiden käsittelystä ei laissa ole juuri ollut eläkelaitoksia koskevia menettelysäännöksiä ovat ne sekä ETK soveltuvien osin noudattaneet HMenL:ssa säädettyjä periaatteita.

Seuraavassa selostetaan HMenL:n sisältöä ja sen soveltamista työeläkejärjestelmässä.

Puhuttaessa jäljempänä eläkelaitoksesta tarkoitetaan myös ETK:ta.

1.4.1

HMenL:n soveltamisala

Hallinnossa

HMenL:n 1 §:n mukaan lakia sovelletaan hallintomenettelyyn. Hallintomenettelyllä tarkoitetaan tässä laissa hallintoasian käsittelyä viranomaisessa, ei kuitenkaan hallintolainkäyttöä (menettelyä hallintotuomioistuimissa). Hallintomenettelyä ei ole esitutkinta rikosasiassa eikä ulosotto.

Lakiosasto

21.10.1994

Lain soveltamisala on kaksijakoinen. Sen 1-13 §:iä sovelletaan kaikkeen hallintomenettelyyn. Lain 14-28 §:iä sovelletaan vain, jos päätetään jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Hallintoasian käsittelyyn luetaan vireillä olevan asian ratkaiseminen ja sellaiset viranomaisen toimet, jotka välittömästi edistävät ratkaisun tekemistä.

HMenL:a ei sovelleta lainsäädäntömenettelyyn eikä asian käsittelyyn muutoksenhakuviranomaisissa.

Työeläkejärjestelmässä

HMenL:n soveltamisesta työeläkejärjestelmässä säädetään työntekijäin eläkelain (TEL) 10 c §:ssä

TEL:n 10 c §

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Muutoin käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/82) 4, 6, 9-11, 16, 21, 23 ja 24 §:ssä ilmaistuja periaatteita.

Eläkelaitoksen toimihenkilö ja hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää taikka yrittäjää. Tämä koskee soveltuvin osin myös eläketurvakeskuksen toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaiissa (LEL), maatalousyrittäjien eläkelaiissa (MYEL), maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetussa laissa (SPVEL), yrittäjien eläkelaiissa (YEL), luopumiseläkelaiissa (LUEL) ja luopumiskorvauksesta annetussa laissa (LUKL) on viittaussäännökset TEL:n 10 c §:ään. HMenL koskee myös eräiden työsuhteissa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelakia (TaEL) yleisviittaussäännöksen kautta.

HMenL:n periaatteiden noudattamisesta soveltuvin osin merimieseläkelain (MEL) mukaisten asioiden käsittelyyn säädetään vastaavasti MEL:iin 1.1.1995 voimaan tulevalla lainmuutoksella (880/94, MEL:n 40 §).

HMenL:ssa mainittuja periaatteita sovelletaan eläkelaitoksen käsitellessä ja ratkaistessa TEL:n 10 c §:n 1 momentissa tarkoitettuja asioita. Samoin niitä sovelletaan eläkelaitoksen oikaistessa päätök-

Lakiosasto

21.10.1994

sensä ja antaessa valituksesta tai purkuhakemuksesta lausunnon (vastineen) muutoksenhakuelimelle. Niitä sovelletaan myös eläkelaitoksen neuvoessa, miten tehdään valitus taikka haetaan purkua eläkelaitoksen tai muutoksenhakuelimen päätökseen.

Perimistoimet ulosottoon saakka kuuluvat myös lain piiriin mutta ei enää itse ulosottomenettely.

HMenL ei koske menettelyä eläkelaitosten keskinäisissä suhteissa eikä eläkelaitosten ja ETK:n välisiä yhteyksiä. Eläkelaitosten sijoitustoiminta sekä eläkelaitosten ja ETK:n sisäinen hallintotoiminta jäävät myös lain soveltamisalan ulkopuolelle.

1.4.2

HMenL:n toissijaisuus

TEL:ssa ja muussa työeläkelainsäädännössä voi olla säännöksiä samasta asiasta kuin HMenL:ssa. Koska työeläkelait ovat erityislainsäädäntöä, niitä noudatetaan ennen HMenL:a, joka on yleislaki. Työeläkelait ja HMenL voivat myös täydentää toisiaan.

Näin esimerkiksi TEL:n 10 c §:n 2 momentin esteellisyys säännös täydentää HMenL:n yleisiä esteellisyys säännöksiä.

1.4.3

Hallintomenettelylakia noudattavat työeläkelaitokset

Julkisen puolen eläkejärjestelmässä HMenL:a sovelletaan sellaisenaan Valtiokonttorissa ja Suomen Pankissa. Kansaneläkelaitoksesta on nimenomainen maininta HMenL:n 3 §:n 1 momentissa.

Sen sijaan yksityisen puolen eläkelaitosten ja ETK:n toimintaan HMenL:n periaatteita sovelletaan vain eräiltä osin.

Kuntien eläkevakuutuksen osalta asia on myös vireillä. HMenL tulee koskemaan Kuntien eläkevakuutuksen toimintaa viittaussäännösten nojalla samaan tapaan kuin TEL:ssäkin.

HMenL ei koske Kirkkohallitusta. Käytännön toiminnassaan se kuitenkin noudattaa HMenL:n periaatteita.

1.4.4

Asianosainen

Asianosaisella tarkoitetaan henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta kyseessä oleva asia suoranaisesti koskee eli jonka oikeudellisiin tai taloudellisiin etuihin ratkaisu saattaa välittömästi vaikuttaa. Käytännössä asian-

Lakiosasto

21.10.1994

osaisina voidaan yleensä pitää niitä, joilla on asiassa muutoksenhakuoikeus. Ks. kohta 7.4.2, Kuka voi valittaa.

1.4.5
Neuvonta

HMenL:n 4 §

Viranomaisen on tarpeen mukaan annettava asianosaiselle ja muullekin henkilölle neuvoja siitä, miten sen toimialaan kuuluva asia pannaan vireille ja miten asiaa käsiteltäessä on toimittava.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 4 §:ään.

Asianosaisen neuvonta

Neuvontavelvollisuus korostaa menettelyn palveluluonnetta myös eläkeasioissa. HMenL:n neuvontavelvollisuus rajoittuu menettelyyn. Tämä tarkoittaa neuvojen antamista asian vireillepanon muodollisista seikoista sekä käsittelyn aikana asianosaiselta vaadittavista toimista.

Neuvontavelvollisuus ei tarkoita sitä, että eläkelaitoksen olisi laadittava asiakirjoja asianosaisen puolesta. Eläkelaitoksen työntekijä ei siten ole velvollinen täyttämään eläkehakemuslomaketta eläkkeenhakijan puolesta eikä laatimaan valituskirjelmää valittajan puolesta. Jos kuitenkin hakija sitä pyytää, eläkelaitoksen työntekijä täyttää hakemuksen hänen ilmoitustensa mukaan. Lomakkeen täyttäjän on muistettava puolueettomuusvaatimus.

Asianosaiselle tai muulle kysyjälle neuvotaan myös, mitä toimia tarvitaan käsittelyn aikana ja mitä selvityksiä hänen tulisi vielä hankkia ennen asian ratkaisemista.

Neuvojen oikeellisuuteen on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Väärä neuvo saattaa johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen. Myös salassapitoa koskevat säännökset otetaan huomioon.

Yleiskirje A 8/88, Työeläkejärjestelmän tietojen anto

Yleiskirje A 22/93, Lisätietoja eläkevakuutusmaksuvähennyksestä sekä tietojen antaminen vakuutusyhtiöille

Yleisneuvonta ja tiedottaminen

Työeläkejärjestelmässä neuvontavelvollisuus koskee varsinaisesti vain sen omaan toimialaan kuuluvia asioita. Neuvoja voidaan antaa myös muita eläkkeitä koskevissa asioissa, tai ainakin opastaa kysyjää

Lakiosasto

21.10.1994

ottamaan yhteys asianomaiseen eläkelaitokseen tai oikeaan viranomaiseen. Asianosaisen lisäksi neuvoja annetaan muillekin.

ETK:n neuvonnasta on erityisäännös sen ohjesäännössä (431/61). Sen mukaan ETK:n tehtävänä on muun muassa toimittaa julkaisuja ja muulla tavalla antaa tietoja, selvityksiä ja neuvoja, jotka koskevat TEL:n, LEL:n, TaEL:n, MEL:n, MYEL:n ja YEL:n soveltamista sekä siihen liittyviä seikkoja. Maatalousyrittäjien eläkelaitosta (Mela) koskee vastaava säännös sen suorittaessa laissa säädettyjä tehtäviään.

Yleiskirje A 20/94, Eläketurvakeskuksen ohjesääntöä muutettu

1.4.6

Käsittelyn julkisuus

TEL:n 10 c §:ssä ei viitata HMenL:n 5 §:ään, jonka mukaan asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty.

Työeläkelaeissa ei ole säännöksiä asioiden käsittelyn julkisuudesta. Työeläkejärjestelmä ei tunne suullista käsittelyä, joten asianosaisella ei ole läsnäolo-oikeutta hänen asiaansa käsiteltäessä. Ks. kuitenkin kohta 1.4.21, Katselmus ja suullinen todistelu.

1.4.7

Asiakirjojen julkisuus

HMenL:n 5 §:ssä todetaan lisäksi, että asiakirjojen julkisuudesta on säädetty erikseen.

Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta (AsiakJulKL 83/51) ei koske yksityistä työeläkejärjestelmää.

AsiakJulKL koskee kuitenkin eläkelautakuntaa (ELK) ja vakuutusosastoja (Vako). Molemmat ovat laissa tarkoitettuja viranomaisia, joiden päätökset yleensä ovat julkisia. Niidenkään päätöksiä ei kuitenkaan anneta ulkopuolisille siltä osin kuin ne koskevat henkilön terveydentilaa tai taloudellista asemaa. Tällaisista päätöksistä ulkopuolinen saa tiedon vain asianosaisen luvalla.

Henkilörekisterilaki (471/87) säätelee tietojen rekisteröimistä ja niiden luovuttamista rekisteristä. Sen mukaan jokaisella on oikeus pyynnöstä saada tietää, mitä tietoja hänestä on talletettu lain tarkoittamaan henkilörekisteriin.

Yleiskirje A 8/88, Työeläkejärjestelmän tietojen anto

Lakiosasto

21.10.1994

Yleiskirje A 22/93, Lisätietoja eläkevakuutusmaksu-
vähennyksestä sekä tietojen
antaminen vakuutusyhtiöille

Asianosaisjulkisuus

Yleisten oikeusperiaatteiden mukaan asianosaisella on oikeus tutustua itseään koskeviin asiakirjoihin eräitä poikkeuksia lukuunottamatta.

Asianosaisella on oikeus saada tietoa esim. puhelinmuistiosta, jossa on asianosaiselta tai muualta saatua tietoa, joka on voinut vaikuttaa ratkaisuun.

Harkinnan mukaan

Terveydentilaa koskevien tietojen antamista asianosaiselle on harkittava erityisen tarkasti. Lähtökohta on, että tieto annetaan. Silloin kun on kyse psyykkisestä tai muusta sellaisesta sairaudesta, josta saatu tieto saattaisi vahingoittaa asianosaisen terveydentilaa, ei tietoa anneta.

Nykyisin hoitava lääkäri antaa potilaalleen hänen terveydentilaansa liittyvät lausunnot. Samoin mene-
televät sairaalat ja muut hoitolaitokset sairaus-
kertomusten ja tutkimustulosten suhteen. Jos hakija
pyytää tällaisia lausuntoja eläkelaitokselta,
kehotetaan häntä ensisijaisesti kääntymään ao.
lääkärin tai hoitolaitoksen puoleen.

Tietoa ei anneta

Eläkelaitoksissa työkyvyttömyyseläkeasiat ratkaistaan lähes poikkeuksetta useamman asiantuntijan muodosta-
massa ryhmässä ja eläkesäätiöissä ja -kassoissa
niiden hallituksessa. Jos näissä ryhmissä käydyt
keskustelut kirjataan, ei muistiota tarvitse antaa
asianosaisen nähtäväksi. Nämä keskustelut voidaan
rinnastaa oikeusviranomaisten päätöstä edeltäneisiin
keskusteluihin, joista asianosainen ei saa tietoja.
Keskustelussa ilmenneet ratkaisuperiaatteet kerrotaan
kuitenkin pyydettäessä.

Eläkelaitoksen omat asiantuntijalääkärit ovat
toimeksiantosuhteessa eläkelaitokseen ja heidän
laatimansa muistiot ovat osa eläkelaitoksen ratkai-
suprosessia. Tällaisia sisäisiä muistioita eläke-
laitos ei ole velvollinen antamaan hakijalle. Sama
koskee tilannetta kun palveluyhtiö tai eläkevakuu-
tusyhtiö valmistelee säätiön eläkeasiaa.

Neuvottelumuistiot keskusteluista Kelan kanssa ovat
päättösharkintaa, josta ei myöskään tarvitse antaa
tietoa asianosaiselle.

Lakiosasto

21.10.1994

VakOn lääkärijäsenen lausunto sisältää VakOn ratkaisun tekoa edeltäneeseen neuvotteluun liittyviä oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 7 §:n nojalla salassa pidettäviä tietoja. Asianosaisella on siten oikeus saada tieto lausunnosta vain viranomaisen luvalla. Hakija ei ole esittänyt perusteita tällaisen luvan myöntämiselle. KKOn päätös 7.8.1987, n:o 2092, diaarin VA 87/26.

Tieto annetaan

VakOn ulkopuolisen asiantuntijalääkäriin lausunto on kuitenkin eri asemassa. Se annetaan asianosaiselle tiedoksi. Ks. kohdat 1.4.17.3, Asianosaisen kuuleminen ja 7.5, Muutoksenhakuviranomaisten kuulemisvelvollisuus.

Samoin on hakijalla oikeus saada tieto eläkelaitoksen ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä pelkästään asiakirjojen perusteella pyytämästä lausunnosta (TEA:n 11 §:n 2 mom.).

ETK on antanut ohjeet työeläkejärjestelmän tietojen annosta sekä asianosaiselle itselleen että ulkopuolisille. Samaan yleiskirjeeseen sisältyvät työeläkejärjestelmässä sovellettavat salassapitosäännökset.

Yleiskirje A 8/88, Työeläkejärjestelmän tietojen anto

Yleiskirje A 22/93, Lisätietoja eläkevakuutusmaksuvähennyksestä sekä tietojen antaminen vakuutusyhtiöille

Lakiosaston tiedote 7/91, Tietojen antaminen asumistukiasiain käsittelemiseksi

1.4.8

Asiamies ja avustaja

HMenL:n 6 §

Hallintomenettelyssä saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, ellei hänen oikeutensa toimia päämiehen puolesta ole epäilyksetön ilman valtakirjaakin.

Jos asiamies tai avustaja osoittautuu tehtävänsä sopimattomaksi, viranomainen voi kieltää häntä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 6 §:ään.

Lakiosasto

21.10.1994

Asiamies

Asiamies on henkilö, joka toimii asianosaisen pyynnöstä tämän puolesta ja nimissä, yleensä valtakirjalla. Asiamiehelle ei ole asetettu asiantunte-
musta koskevia vaatimuksia.

Pääsääntö on, että asiamiehen on todistettava toimivaltansa valtakirjalla. Asiamies voi toimia ilman valtakirjaa, jos hänen oikeutensa on epäilyksetön.

Asian vireillepano ilman valtakirjaa voi tapahtua helpommin kuin etuuksien nostaminen. Esimerkiksi asiamiehen ilman valtakirjaa allekirjoittama eläkehakemus voidaan hyväksyä, jos asiakirjoista voidaan todeta, että on ollut perusteltua hakea eläkettä toisen henkilön puolesta. Valituksen tekemiseen asianosaisen puolesta vaaditaan valtakirja, paitsi jos tämä esim. vaikean sairautensa vuoksi ei kykene antamaan sitä.

Jos asiamiehenä on yleinen oikeusavustaja tai asianajaja, valtakirjaa ei vaadita. Eläkelaitos voi noudattaa näin soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:n säännöstä (ks. kohta 7.4.4, Mihin valitus toimitetaan).

Jollei asiamieheltä vaadita valtakirjaa, eläkelaitoksen on erityisesti kiinnitettävä huomiota salassapitosäännöksiin. Varsinkin taloudellista asemaa ja terveydentilaa koskevien tietojen antamisessa on oltava varovainen. Yleensäkin tietoja annetaan vain siinä laajuudessa kuin on tarpeen kyseessä olevan asian hoitamiseksi.

YEL- ja MYEL-vakuutushakemukseen ja vakuutuksen päättämiseen sekä YEL-työtulon tarkistushakemukseen vaaditaan hakijan oma allekirjoitus tai valtakirja. Sen sijaan MYEL-työtulon tarkistushakemukseen ei niitä aina vaadita, jos asiayhteydestä ilmenee, että hakija, esim. puoliso toimii asianosaisen puolesta.

Avustaja

Avustaja toimii asianosaisen rinnalla häntä avustaen. Vakuutus- ja eläkeasioissa avustaja laatii asianosaisen puolesta hakemuksia, valituksia ym. kirjelmiä. Asiamies toimii usein samalla asianosaisen avustajana.

Edunvalvoja

TEL:n 19 b §:ssä ja MEL:n 21 §:ssä säädetyn edunvalvojan asemasta kerrotaan tarkemmin kohdassa 1.4.18, Vajaavaltaisen puhevalta.

Vaikka TEL:n säännös edunvalvojasta rajoittuu vain eläkkeen hakemiseen ja maksamiseen, on yleisesti katsottu, että edunvalvoja voi toimia myös muissa eläke- ja vakuutusasioissa.

Lakiosasto

21.10.1994

Holhooja ja uskottu mies

Holhoojan ja uskotun miehen toimivalta perustuu yleiseen lainsäädäntöön (HolhousL 34/1898 ja muutos 368/83).

Holhooja on henkilö, joka hoitaa vajaavaltaisen (alaikäinen tai tuomioistuimen holhottavaksi julistama) omaisuutta ja edustaa vajaavaltaista hänen omaisuuttaan koskevissa asioissa sekä muutoin pitää huolta vajaavaltaisen oikeuksista. Eläke- ja vakuutusasioissa holhottavaa koskeva päätös muutoksenhakuohjeineen lähetetään holhoojalle. Asianosaiselle se voidaan lähettää tiedoksi ilman muutoksenhakuohjetta.

Uskottu mies voidaan määrätä valvomaan holhottavan etuutta, jos se on ristiriidassa holhoojan edun kanssa, samoin kuin hoitamaan tiettyä asiaa sellaisen henkilön puolesta, joka ei siihen itse kykene, mutta jota ei kuitenkaan ole syytä julistaa holhottavaksi. Uskotun miehen tapauksessa muutoksenhakuohjeella varustettu päätös lähetetään sekä uskotulle miehelle että asianosaiselle, koska molemmilla on oikeus toimia asiassa.

Holhooja ja uskottu mies voivat siten hakea eläkettä toisen puolesta. Tarvittaessa kuullaan myös sitä, jonka puolesta eläkettä on haettu.

Meklari

Vakuutusvälittäjä eli meklari voi vakuutuksen ottajan (työnantaja) kanssa tekemänsä kirjallisen sopimuksen perusteella ottaa hoidettavakseen kaikki työnantajan vakuutusta koskevat asiat työnantajan puolesta. Tällöin eläkelaitos asioi eläkevakuutukseen liittyvissä asioissa suoraan meklarin kanssa.

Tiedot on saatava riittävän nopeasti myös meklarin välittämänä. Jos eläkelaitos on tyytymätön tietojen saantiin, se voi pyytää tiedot suoraan työnantajalta. Työnantaja on joka tapauksessa vastuussa eläkelaitokselle siitä, että tiedot saadaan oikeina ja riittävän nopeasti.

Lakiosaston tiedote 2/93, Laki vakuutuksenvälittäjistä (HE 323/92)

1.4.9

Vireillepano

Vakuutus- ja eläkeasian vireillepano on monesti tärkein ja toisinaan myös ainoa asianosaisen ja eläkelaitoksen välinen yhteydenotto ennen päätöksen antamista. Käsittelyn nopeus riippuu keskeisesti siitä, miten riittävät tiedot asiasta annetaan vireillepanon yhteydessä. Vireillepanon merkittävänä oikeusvaikutuksena on lisäksi se, että eläkelai-

Lakiosasto

21.10.1994

tokselle syntyy velvollisuus käsitellä ja ratkaista asia.

HMenL:n 7 §:n mukaan asia pannaan vireille kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella asian saa panna vireille suullisesti. Asiaa vireille pantaessa on käytävä ilmi myös vireillepanijan vaatimus perusteen. Tähän HMenL:n pykälään ei ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

Kirjallisesti

TEA:n 11 §:n mukaan eläkehakemus on tehtävä vahvistetulla lomakkeella. Vastaava säännös on LEA:n 11 §:ssä, TaEA:n 4 §:ssä, MYEA:n 8 §:ssä, SPVEA:n 6 §:ssä, YEA:n 8 §:ssä, LUEA:n 5 §:ssä ja LUKA:n 8 §:ssä. MEL:n 26 §:n mukaan eläkettä on haettava kirjallisesti.

Eläkehakemuksen suullinen vireillepano ei siten ole mahdollista. Menettely on kirjallinen, jotta saataisiin oikeat tiedot. Samoin on vakuutus-, työtulo- ja vapautushakemukset tehtävä kirjallisina.

Postilähetyksen perille menosta vastaa asianosainen. Kuitenkin esim. postinkulun poikkeuksellinen hitaus voidaan rinnastaa ylivoimaiseen esteeseen, esim. valituksen vireilletuloa selvitetessä.

Telekopiona

Jos esim. eläke- tai vakuutushakemus tehdään telekopiona (faksina), eläkelaitos pyytää hakijaa toimittamaan myös alkuperäisen hakemuksen, jos on syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä (laki sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa, 594/93) tai muuten epäselvissä tapauksissa. Telekopio on luonteeltaan jäljennös, mutta se voidaan hyväksyä alkuperäisen asiakirjan sijasta. Hakemuksen katsotaan tulleen vireille telekopion saapumispäivänä. Sama koskee työtulon tarkistushakemusta ja vakuutuksen päättymisilmoitusta.

Tämä ohje korvaa Lakiosaston tiedotteen 2/91, Eläkeasiakirjojen lähettäminen telekopiona.

Suullisesti

Eläketurvan selvittelypyynnöt voidaan ottaa käsittelyyn suullisestikin. Tietoja vastaanottaessa ilmoitetaan, että asian käsittely aloitetaan tämän ilmoituksen perusteella.

Jos itseoikaisupyyntö tehdään suullisesti, voi eläkelaitos käsitellä asian ja antaa myönteisen päätöksen. Jos aihetta oikaisemiseen ei ole, hakijalle ilmoitetaan, että hän voi saada pyynnöstä valituskelpoisen päätöksen. Työtuloasioissa suullinen ilmoitus ei riitä.

Lakiosasto

21.10.1994

Keskustelusta tehdään muistio, joka liitetään asiakirjoihin. Ks. myös kohta 1.4.20, Asianosaisen suullinen lausuma.

Jatkohakemus

Kun määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkamista haetaan vuoden kuluessa eläkkeen päättymisestä, hakemukseksi riittää pelkkä lääkärinlausunto.

Työttömyyseläkkeen maksamisen aloittamista uudelleen vuoden sisällä keskeyttämisestä voidaan hakea toimittamalla eläkelaitokselle pelkästään uusi työttömyystodistus ja selvitys siitä, että maksamisen este on poistunut. Näissä tapauksissa on jo asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa täytetty hakemuslomake.

Lepäämässä olevaa YVEä voidaan hakemuksesta alkaa maksaa entisen suuruisena. Samoin osaeläkkeen suuruisena maksettu YVE voidaan hakemuksesta palauttaa uudelleen täytenä maksuun. Hakemukseksi riittää tällöin työntekijän selvitys työn lopettamisesta tai vähentämisestä alle ansiorajan. Näin voidaan menetellä myös keskeytettynä olleen sukupolvenvaihdoseläkkeen suhteen.

Vireillepanokulut

Asianosainen maksaa itse menettelykulunsa, ja käsittelevä laitos vastaa sille koituvista käsittelykuluista.

1.4.10

Asian siirto

Jos eläkelaitokselle on tullut hakemus tai muu asiakirja, joka ei liity sen toimialaan, se selvittää välittömästi joko asianosaiselta itseltään tai harkintansa mukaan muualtakin, mihin asiakirja on tarkoitettu ja siirtää sen oikeaan paikkaan. Samoin menetellään myöhemmin toimitetun lisäselvityksen suhteen. Siirrosta ilmoitetaan myös lähettäjälle.

HMenL:n 8 § koskee asian siirtoa oikealle viranomaiselle. TEL:n 10 c §:ssä ei ole viitattu tähän HMenL:n pykälään. Käytännössä eläkelaitokset ovat noudattaneet HMenL:n siirtoperiaatteita.

Eläkehakemus

Työeläkejärjestelmässä riittää yksi eläkehakemus, vaikka eläkettä haetaan sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta. Kansaneläkelaitos ja työeläkejärjestelmä ovat ottaneet yhteiset eläkehakemuslomakkeet käyttöön 1.4.1993 (osa-aikaeläkehakemuslomaketta lukuunottamatta).

Yleiskirje A 19/93, Työeläkejärjestelmän ja kansaneläkelaitoksen yhteisten eläkehakemuslomakkeiden käyttöön-

Lakiosasto

21.10.1994

otto

Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta koskevat säännökset ovat TEA:n 12 ja 12 a-f §:issä, LEA:n 13 §:ssä, TaEA:n 3 ja 4 §:issä, MYEA:n 11 §:ssä, YEA:n 11 §:ssä, MEA:n 6 §:ssä ja LUEL:n 24 §:ssä. Jos eläkehakemus on saapunut laitokselle, jonka ratkaistavaksi se ei kuulu, laitos toimittaa sen edelleen joko oikealle laitokselle tai ETK:lle, jollei ratkaisevaa laitosta asiakirjoista voida päätellä. Hakemuksen siirrosta ilmoitetaan tällöin sekä eläkkeenhakijalle että ETK:lle. Ks. luku 5, Eläkehakemuksen käsittely.

Valitus

Kun siirrettävänä on määräaikaan sidottu asiakirja, esimerkiksi valitus, sen on tultava oikeaan paikkaan määräajassa. Siirron on siis tapahduttava heti.

Muu asiakirja

Jos eläkelaitokselle tuodaan vakuutus- tai eläkeasiaan selvästi kuulumaton asiakirja, sitä ei tarvitse ottaa vastaan. Riittää kun tuojalle ilmoitetaan oikea paikka ja asiakirja annetaan hänelle heti takaisin.

1.4.11

Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen

HMenL:n 9 §

Jos viranomaiselle toimitetusta asiakirjasta puuttuu säännöksessä tai määräyksessä tarkoitettu tieto tai liite taikka jos asiakirjaa ei ole allekirjoitettu tai sen muodossa on jokin muu puutteellisuus, asiakirjan toimittaneelle on varattava tilaisuus poistaa puute, jollei se ole tarpeentonta.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 9 §:ään.

HMenL:iin on kirjattu eläkelaitoksissa jo vanhastaan sovellettu menettely asiakirjojen puutteiden poistamiseksi. Hakemusta ei puutteen takia suoraan hylätä, vaan hakijalle annetaan tilaisuus poistaa puute tai täydentää hakemusta.

Jos eläkehakemuksesta tai oikaisupyynnöstä puuttuu esim. allekirjoitus taikka hakemus on tehty väärällä lomakkeella, hakijaa pyydetään korjaamaan puute. Jos asiakirjoista puuttuu jokin erillinen asiakirja, esimerkiksi työttömyystodistus, hakijaa pyydetään toimittamaan se.

Asiaa käsitellessään eläkelaitos voi pyytää myös lisäselvitystä joko vaatimuksen perusteista tai muista seikoista. Edellä selostettu puutteen poistamismenettely koskee myös lisäselvityksiä.

Puutteen poistamiselle annetaan määräaika. Ks. kohta 1.4.23, Asianosaiselle asetettava määräaika.

Lakiosasto

21.10.1994

Jos puutteellisuutta ei voida poistaa, hakemus yleensä hylätään. Jos asiakirjoista puuttuu niin oleellista selvitystä, ettei ratkaisua voida tehdä, hakijalle ilmoitetaan, ettei käsittelyä selvitysten puuttuessa jatketa. Käsittely jatkuu, jos selvitykset myöhemmin saadaan. Vakuuttamis- ja vapauttamisasiä (YEL:n 3 §, MYEL:n 4 §) on kuitenkin ratkaistava määräajan jälkeen, vaikka riittävää selvitystä hakijalta ei olisi saatukaan.

Jos asiakirjoissa oleva vähäinen puute ei vaikuta ratkaisuun, se jätetään huomioon ottamatta. Täydentäminen on vähäisen puutteen vuoksi tarpeetonta myös silloin, kun asiakirjoista heti on nähtävissä, että hakemus kuitenkin hylätään.

1.4.12

Esteellisyysperusteet

HMenL:n 10 §

Virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen lähisukulaisensa on asianosainen;
- 2) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähisukulaiselleen;
- 3) jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 4) jos hän on palvelussuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 5) jos hän on hallituksen jäsen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- tai
- 6) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähisukulaisella tarkoitetaan 1 momentissa virkamiehen lapsia, vanhempia, isovanhempia ja sisaruksia sekä näiden puolisoa ja lapsia. Lähisukulaiseen rinnastetaan virkamiehen puoliso ja virkamiehen kanssa avioliitonomaisissa oloissa elävä henkilö, heidän lapsensa, vanhempansa, isovanhempansa ja sisaruksensa, näiden puoliso ja lapset sekä virkamiehen kihlattu. Lähisukulaisena pidetään myös vastaavaa puolisukulaista.

Esteellisyysperusteita sovelletaan sellaiseenkin henkilöön, joka muuten kuin virkamiehenä käsittelee asioita viranomaisessa.

TEL:n 10 c §:n 2 mom.

Eläkelaitoksen toimihenkilö ja hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai

Lakiosasto

21.10.1994

tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää taikka yrittäjää. Tämä koskee soveltuvin osin myös eläketurvakeskuksen toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

Tämän poikkeussäännöksen tarkoitus on mahdollistaa eläkeasioiden joustava käsittely.

MEL:ssa ei poikkeussäännöstä ole, koska Merimies-eläkekassan toimihenkilöiden ja hallituksen jäsenten kohdalla ei vastaavanlaista tilannetta voi nykyisten säännösten mukaan syntyä.

Esteellisyyssäännösten tarkoituksena on turvata asian puolueeton käsittely ja lisätä luottamusta siihen, että eläkelaitoksissa toimitaan oikein.

Työeläkejärjestelmässä sovellettavia esteellisyyssäännöksiä on myös ETK:n ohjesäännön sisältävän asetuksen 13 §:ssä, LEL Työeläkekassan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, Melan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, MEL:n 39 §:ssä, vakuutuskassalain 3 luvun 32 ja 36 §:ssä, osakeyhtiölain 8 luvun 10 §:ssä ja vakuutusyhtiölain 7 luvun 3 §:ssä. Eläkesäätioitä koskevat yleiset esteellisyyssäännökset.

Mainituissa säännöksissä on kysymys hallituksen jäsenen esteellisyydestä ja se koskee kaikkia hallituksessa käsiteltäviä asioita.

Osallisuus asiassa

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen asiassa, jossa hän tai hänen lähisukulaisensa on itse asianosainen. Samoin työntekijä on esteellinen käsittelemään asiaa, jos ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähisukulaiselleen. Useimmiten hyöty tai vahinko on taloudellista laatua.

Esteellisyys voi perustua esim. asianosaisena olevan avoimen yhtiön osakkuuteen tai osakeyhtiön osakkeiden merkittävään omistukseen.

Lähisukulainen

Lähisukulaisen käsite on rajattu sellaisiin sukulaisuus- ja lankoussuhteisiin, jotka tyyppillisesti ovat omiaan pitämään yllä melko kiinteitä ja läheisiä ihmissuhteita ja joiden piirissä tavallisesti on myös se varallisuus, joka on sukulaisuuteen perustuvan perimisoikeuden kohteena. Lähisukulaisen käsite on sikäli laaja, että siihen kuuluvat myös puolisukulaiset, kuten äitipuoli, veli- ja sisarpuoli ja näiden lapset. Lähisukulaisia ovat myös ottolapsi ja ottovanhemmat.

Lakiosasto

21.10.1994

Avoliiton yhteydessä syntyvillä perhe- ja lankous-suhteita vastaavilla suhteilla on esteellisyysperusteena samanlainen merkitys kuin avioliitossa.

Avustaja tai edustaja

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen, jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asiaansa osaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa. Edustamisella tarkoitetaan toimimista toisen henkilön asiamiehenä, holhoojana, uskottuna miehenä tai edunvalvojana.

Eläkeasioissa on tavanomaista, että avustaja tai edustaja toimii vain asiaa vireillepantaessa. Avustajan ja edustajan toiminnan katsotaan kuitenkin jatkuvan koko menettelyn ajan, vaikka hän ei enää esiintyisikään vireillepanon jälkeen.

Eläkelaitoksen toimihenkilön tehtävissä saattaa puolueettomuus vaarantua esimerkiksi silloin, jos hän laatii asiakkaan puolesta muutoksenhakukirjelmän eläkelaitoksen päätökseen. Päätöksen antanut eläkelaitoksen toimihenkilö voi kuitenkin kirjoittaa valituskirjelmän tekstin eli toimia teknisenä avustajana ilman, että puolueettomuus vaarantuu. Ks. myös kohta 1.4.5, Neuvonta.

Vain nykyinen avustajan ja edustajan asema aiheuttaa esteellisyyden. Esteellisyyttä ei sitä vastoin aiheuta se, että eläkelaitoksen työntekijä on aikaisemmin avustanut tai edustanut henkilöä jossain muussa asiassa.

Palvelus- tai toimeksiantosuhte

HMenL:n 10 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan esteellisyysperusteena on se, että henkilö on palvelusuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

TEL:n 10 c §:n 2 momentissa on säädetty poikkeussäännös palvelus- ja toimeksiantosuhteeseen perustuvaan esteellisyyteen. Eläkelaitoksen toimihenkilö voi käsitellä asiaa, joka koskee hänen työnantajanaan olevassa eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tämän työntekijää taikka yrittäjää. Vastaava koskee soveltuvin osin myös ETK:n toimihenkilöä.

Lakiosasto

21.10.1994

Hallituksen jäsenet

HMenL:n 10 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan henkilö on esteellinen, jos hän kuuluu hallitukseen tai siihen rinnastettavaan toimielimeen taikka on toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

TEL:n 10 c §:n 2 momentin poikkeussäännöksen mukaan eläkelaitoksen hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä HMenL:n 10 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää taikka yrittäjää. Vastaava koskee soveltuvin osin ETK:n toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

Säännös on tarpeen, koska eläkesäätiölain (Eläkesäätiöl 469/55) ja vakuutuslainsäädännön (Vakuutusl 1164/92) tarkoittamissa eläkelaitoksissa hallituksen jäsenet ja muut henkilöt osallistuvat eläkeasian käsittelyyn. Työnantajat ovat perustaneet nämä eläkelaitokset ja ne toimivat työnantajan yhteydessä. Tällöin samat henkilöt ovat usein sekä työnantajan että eläkesäätiön tai -kassan päättävissä elimissä.

Esteellisyydestä ei ole kysymys silloin, jos henkilö on nimetty osallistumaan asian käsittelyyn eläkelaitoksessa siitä syystä, että etujärjestöjen näkemykset tulisivat otetuiksi huomioon eläkelaitoksen päätöksenteossa. Näin ollen esimerkiksi työmarkkinajärjestöjä edustavat eivät ole esteellisiä eläkelaitosten hallituksissa, neuvottelukunnissa ja vastaavissa elimissä, kun niissä käsitellään asioita, joissa heidän edustamansa järjestöt ovat tehneet vaatimuksia.

Muu erityinen syy

Asiaa käsittelevä on esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu (HMenL:n 10 §:n 1 mom. 6 kohta). Tämä säännös ei sinänsä ole laajennus esteellisyyteen. Siinä vaaditaan suunnilleen saman tasoista tilannetta kuin muissakin esteellisyyssperusteissa.

Tämän yleislausekkeen perusteella esteellisyys voi syntyä, jos asian käsittelijä tai ratkaisija on ollut käsittelemässä samaa asiaa aikaisemmin muussa laitoksessa tai viranomaisessa taikka ollut antamassa lausuntoa asianomaisesta muun laitoksen tai viranomaisen nimissä. Sen vuoksi eläkelaitos ei voi

Lakiosasto

21.10.1994

käyttää lääketieteellisenä asiantuntijana lääkäriä, joka on toiminut eläkkeenhakijan hoitavana lääkärinä tai antanut aikaisemmin lausunnon hänen työkyvystään. Ei ole myöskään suotavaa, että eläkelaitoksen asiantuntijalääkäri osallistuu saman henkilön eläkeasian käsittelyyn työeläkelaitoksessa, Kelassa ja tapaturmavakuutusyhtiössä.

Julkinen vastapuoli- tai vihamiessuhde ja kiinteä henkilökohtainen ystävyysuhde aiheuttavat myös esteellisyyden 6. kohdan perusteella.

Myös hallituksen jäseniin ja toimihenkilöihin sovelletaan muita kuin 4. ja 5. kohdan esteellisyyssäännöksiä. Tällainen henkilö voi esimerkiksi olla esteellinen käsittelemään eläkeasiaa, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

ELK:a ja VakOa koskevat tuomarin esteellisyyssäännökset eivät aseta päätöksentekoon osallistumiselle yhtä ahtaita rajoja kuin HMenL.

1.4.13

Esteellisyyden vaikutus

HMenL:n 11 §

Esteellisenä ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, paitsi milloin esteellisyys asian laadun vuoksi ei voi vaikuttaa ratkaisuun tai asian käsittelyä ei voida lykätä.

Esteellisyyden johdosta viranomaisessa on viipymättä ryhdyttävä asian käsittelemiseksi tarvittaviin toimiin.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 11 §:ään.

Jos henkilö on esteellinen, hän ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä.

Käsittely

Käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimia, jotka voivat vaikuttaa päätöksen sisältöön. Käsittelyä on asian valmistelu, ratkaiseminen samoin kuin osallistuminen päätöksentekoon esittelijänä.

Läsnäolo

Läsnäolokiello on tarpeen, koska esteellinen henkilö saattaa päätöksentekoa edeltävässä keskustelussa pelkällä läsnäolollaan horjuttaa puolueettomuutta. Läsnäolokiellolla on merkitystä erityisesti silloin, kun asiaa käsitellään monijäsenisessä päätöksentekolimessä (esim. erilaiset neuvottelukunnat).

Johtaminen

Esteellinen henkilö ei saa missään vaiheessa osallistua myöskään menettelyn johtamiseen päättämällä menettelyyn liittyvistä toimista tai vaikuttamalla muutoin niitä koskeviin ratkaisuihin (esim. lausuntojen pyytäminen, selvitysten hankki-

Lakiosasto

21.10.1994

minen ja asianosaisten kuuleminen tai näistä toimista päättäminen).

Ei esteellinen

Ratkaisuun vaikuttamattomana ja siten muuna kuin asian käsittelynä pidetään sen sijaan esimerkiksi asiakirjojen arkistoinnista ja atk-kirjoittamista tai muuta teknistä avustavaa työtä. Näitä tehtäviä eivät esteellisyyssäännökset tarkoita.

Esteellisyyden ratkaiseminen

Esteellisyyden ratkaisemisesta ei ole säännöksiä. Yleisen käytännön mukaan toimihenkilö ja hallituksen jäsen on itse oikeutettu harkitsemaan esteellisyytensä ja myös kysymyksen esteellisyydestään, jos siitä tehdään väite. Jos ratkaisut tehdään monijäsenisessä elimessä, jonka jäsen toimihenkilö tai hallituksen jäsen on, hän saa osallistua esteellisyydestään päättämiseen.

1.4.14

Eläkelaitoksen selvityspyyntö

HMenL:n 12 §:ssä säädetään muun muassa, että lausuntoa ja muuta selvitystä pyydetessä on mainittava, mistä seikoista selvitystä olisi erityisesti esitettävä ja missä ajassa selvitykset on annettava. Siihen ei ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

Työeläkejärjestelmässä eläkelaitokset joutuvat hankkimaan erilaisia selvityksiä ja lausuntoja viranomaisilta ja muilta ulkopuolisilta (esim. veroviranomaiset, sosiaalilautakunnat, rekisterinpitäjät).

Yksilöinti

Lausunto- ja selvityspyyntö yksilöidään, jolloin vastaus voidaan antaa nopeasti. Selvityspyynnön mukana annetaan käsiteltävästä asiasta niin paljon tietoja, että vastaus voidaan antaa. Muun muassa veroviranomaiset edellyttävät aina yksilöityä pyyntöä.

Yksilöinti voi olla myös sitä, että vastauksen antajalta pyydetään kaikki selvitykset, jotka sillä asiasta on. Eläkelaitokset pyytävät suuren osan lausunnoista ja selvityksistä lomakkeilla. Niissä pyyntö on yleensä riittävästi yksilöity.

Selvitykset eri tahoilta pyydetään mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti.

Määräaika

Selvitysten antamiselle asetetaan määräaika. Tämä koskee myös toisilta eläkelaitoksilta ja puhelimitse

Lakiosasto

21.10.1994

pyydettyjä selvityksiä. Vakuutus- ja eläkeasioissa määräaika voi harvoin olla kahta viikkoa lyhyempi.

Ks. myös kohta 1.4.23, Asianosaiselle asetettava määräaika.

1.4.15

Vireilläolosta ilmoittaminen

HMenL:n 13 § koskee asian vireilläolosta ilmoittamista muille kuin asianosaisille.

Säännöksen tarkoituksena on turvata tiedonsaanti niille, jotka eivät ole asianosaisia, mutta joille ratkaisulla saattaa olla huomattava merkitys.

Eläkelaitosten toimintaan ei tämän pykälän säännöksillä ole käytännön merkitystä. Siihen ei myöskään ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

1.4.16

Yhdessä käsitteleminen

HMenL:n 14 §:n mukaan asiat on valmisteltava ja ratkaistava yhdessä, jos on kysymys sellaisen edun myöntämisestä, jota ei asianosaisten lukuisuuden vuoksi voida myöntää kaikille. Tähän HMenL:n pykälään ei ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

Työeläkejärjestelmässä tällainen tilanne saattaa syntyä esim. silloin, kun eläkettä on haettu maksettavaksi jollekin muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen. Eläkkeen maksua on voinut hakea kaksi sosiaalilautakuntaa tai kaksi työnantajaa, jotka ovat maksaneet palkkaa samalle henkilölle.

1.4.17

Asianosaisen kuuleminen

TEL:n 10 c §:n 1 mom.

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista.

Vastaava säännös asianosaisen kuulemisesta on MEL:n 40 §:ssä.

TEL:ssä on asianosaisen kuulemisesta siis oma säännös. HMenL:iin ei ole viitattu. TEL:n kuulemissäännös ei ole yhtä ehdoton kuin HMenL:n säännös.

Lakiosasto

21.10.1994

Kuuleminen tarkoittaa, että asianosaiselle varataan ennen asian ratkaisemista tilaisuus antaa selityksensä seikoista, jotka vaikuttavat ratkaisuun.

Työeläkeasioissa etukäteisen kuulemisen tarpeellisuutta vähentää se, että eläkelaitos on velvollinen viran puolesta hankkimaan asiaan vaikuttavat selvitykset, myös hakijalle myönteiset. Samaan suuntaan vaikuttaa myös työeläkejärjestelmän maksuton muutoksenhakujärjestelmä ja 1.1.1995 voimaan tuleva itseoikaisumenettely. TEL:n mukainen kuulemisvelvollisuus koskee siten vain niitä tapauksia, joissa se asianosaisen edun kannalta on ilmeisen tarpeellista.

Asianosainen päättää itse, vastaako hän kuulemispyyntöön. Vastaamatta jättäminen ei estä ratkaisemasta asiaa.

1.4.17.1

Kuuleminen on tarpeen

TEL:n 10 c §:n säännöksen mukaan asianosaista on kuultava jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Kuulemisen tarpeellisuus harkitaan nimenomaan asianosaisen näkökulmasta.

Kuuleminen voi olla tarpeen silloin, kun eläkelaitoksen hankkima selvitys johtaisi ainakin joltain osin etuuden lakkauttamiseen tai alentamiseen taikka hakemuksen hylkäämiseen tai jos saadut selvitykset ovat ristiriitaiset. Kuulemisvelvollisuus kohdistuu sellaiseen selvitykseen, jota asianosaisella ei ole mahdollisuutta saada selvityksen antajalta.

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 15

Yleiskirje A 4/94, Työttömyyseläke, kohta 6.2

Kuuleminen on yleensä tarpeen myös silloin, kun asiassa on toisen asianosaisen esittämiä vaatimuksia (esim. SITO-asiat, ETK:n soveltamisratkaisut, työtuloasiat, jotka koskevat molempia puolisoita, ja eläkkeen maksaminen sosiaalilautakunnalle).

Harkinnanvaraisissa asioissa voi asian perusteellinen selvittäminen edellyttää kuulemista.

Esimerkkejä

Sosiaalilautakunta

Jos sosiaalilautakunta hakee eläkkeen maksamista itselleen, kuullaan eläkkeensaajaa ennen päätöksen antamista. Sosiaalilautakunta voi itsekin kuulla

Lakiosasto

21.10.1994

eläkkeensaajaa jo ao. hakemuslomakkeen täytön yhteydessä pyytämällä eläkkeensaajalta allekirjoituksen lomakkeen kohtaan "eläkkeensaajan kuuleminen". Jos tämä hakemuslomakkeen kohta on täyttämättä, eläkelaitos varaa eläkkeensaajalle mahdollisuuden lausuntoon.

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Yleiskirje A 24/94, Eläkkeen maksaminen opintotuen maksajalle

Takaisinperintä Myös silloin kun eläkettä on maksettu perusteettomasti ja takaisinperintää harkitaan, kuullaan eläkkeensaajaa.

Yleiskirje A 34/92, Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisin periminen

SITO-asiat Työsuhteselvittelyasioissa asianosaisia ovat tavallisesti työnantaja/työnteettäjä ja työntekijä. Normaalityösuhteissa kuullaan kumpaakin ennen päätöksen antamista.

Yleiskirje A 38/90, Työsuhtetietojen sitovuus

Väärinvakuuttaminen

Tietyissä tilanteissa eläkelaitos kuulee myös toista eläkelaitosta. Esim. jos vakuutus on otettu väärin, päätöksen antava eläkelaitos kuulee sitä eläkelaitosta, jossa väärinvakuuttaminen on tapahtunut.

Yleiskirje A 34/91, Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL

Kirje Työeläkelaitoksille 23.4.1992, Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

Soveltamisasiat Vastaavaa kuulemismenettelyä noudatetaan myös silloin, kun ETK käsittelee TEL:n 1 §:n 5 momentissa tarkoitettuja soveltamisasioita.

Työtuloasiat Kuulemisvelvollisuus koskee myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtuloasioita (esim. jos yrittäjä on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa tai jos työtuloa tarkistetaan eläkelaitoksen aloitteesta).

1.4.17.2

Kuuleminen ei ole tarpeen

On myös tilanteita, joissa kuuleminen ei ole asianosaisen edun kannalta tarpeen, tai se ei voi tulla kysymykseen asian laadun vuoksi.

Lakiosasto

21.10.1994

Asianosaista ei tarvitse kuulla, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään suoraan lain nojalla taikka hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista.

Vaatimus voidaan hylätä asianosaista kuulematta heti, jos hakemus koskee etuutta, jonka saamisen edellytykset on niin selvästi määritelty, ettei niihin liity harkintaa, eikä hakija täytä näitä edellytyksiä (esim. alle 18-vuotiaan yrittäjän vakuutushakemus).

Kuuleminen on tarpeetonta myös silloin, kun perhe-eläke vähenee uuden edunsaajan ilmaantumisen vuoksi. Tällöin asianosainen saa tiedon asiasta päätöksestä.

Kuuleminen on tarpeetonta yleensä myös silloin, kun on kyse virallisista rekistereistä saaduista tai hakijan itsensä muulle viranomaiselle antamista tiedoista. Sama koskee eläkelaitoksen hankkimia ansioselvityksiä, elleivät ne ole keskenään ristiriitaisia.

SITO-asiassa työnantajaa ei tarvitse kuulla, jos on kysymys työsuhteesta, josta vakuutusmaksut ovat jo vanhentuneet ja työsuhteesta on muutoinkin riittävä näyttö. Muissa tilanteissa työnantajaa on aina kuultava.

1.4.17.3

Lääketieteellinen ja muu selvitys

Kun harkitaan asianosaisen kuulemista terveydentilaa koskevien selvitysten osalta, on otettava huomioon se, että nämä tiedot voivat olla salassapidettäviä, esim. sairauden laadun vuoksi. Ks. kohta 1.4.7, Asiakirjojen julkisuus.

Hakijaa ei tarvitse kuulla esim. sairaalasta pyydettyjen sairauskertomusten, hoitavan tai hakijaa tutkineen lääkärin lähettämän lausunnon taikka kuntoutustutkimustulosten johdosta. Hoitavan lääkärin asiana on tutkimusten yhteydessä selvittää hakijalle hänen terveydentilaansa liittyvät seikat. Sairaalat ja tutkimuslaitokset taas lähettävät sairauskertomukset ja tutkimustulokset suoraan potilaalle.

Jos suoraan eläkelaitokselle saapunut lääkärinlausunto kuitenkin sisältää asiatietoja, jotka poikkeavat muutoin saaduista - kuten esim. tietoja työoloista - kuullaan hakijaa, mikäli uudet tiedot näyttävät johtavan hakijalle epäedullisempaan ratkaisuun kuin aikaisemmat.

Lakiosasto

21.10.1994

Asianosaista kuullaan, jos eläkelaitos on asiakirjojen perusteella pyytänyt lausunnon ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä ja lausunto on ristiriidassa aikaisemman selvityksen kanssa ja johtaisi hakemuksen hylkäämiseen.

VakO oli valitusta käsitellessään pyytänyt lausunnon lääkärivarajäseneltään, joka ei osallistunut asian käsittelyyn. Kysymyksessä oli selvitys, joka voi vaikuttaa asian ratkaisuun. VakOn ei sen vuoksi olisi tullut ratkaista valitusta varaamatta asianosaisille tilaisuutta kirjallisen selityksen antamiseen lausunnon johdosta. Asia palautettiin VakOon. KKOn päätös 2.2.1994, VA 93/180, taltio 357.

Muu selvitys

Edellä selostettu koskee myös muissa kuin eläkeasioissa saatuja selvityksiä. Jos esim. työnantajan lausunto YVE-asiassa on ilmeisessä ristiriidassa muun selvityksen kanssa tai vakuutushakemuksen yhteydessä esitetyt tiedot ovat ristiriitaisia, voidaan hakijaa kuulla.

1.4.17.4

Kuulemismenettely

Kuulemisvelvollisuus täyttyy yleensä siten, että eläkelaitos tiedustelee asianosaisen kantaa niistä seikoista, jotka vaikuttavat ratkaisuun.

Kuuleminen voi tapahtua joko suullisesti tai kirjallisesti tavalla, joka turvaa kuultavalle mahdollisuuden valvoa etujaan. Jos asianosaista kuullaan puhelimitse, tehdään keskustelusta muistio, josta käy ilmi keskustelun ajankohta ja sisältö sekä siihen osallistuneet.

Tarvittaessa asianosaiselle varataan tilaisuus tutustua ratkaisun perusteena olevaan selvitykseen eläkelaitoksessa. Asianosaisen halutessa hänelle lähetetään jäljennökset asiaan liittyvistä asiakirjoista. Näitä ovat lähinnä sellaiset ratkaisuun vaikuttavat asiakirjat, jotka eivät jo ole asianosaisen tiedossa.

1.4.17.5

Muutoksenhakuelimet

Silloin kun muutoksenhaku on vireillä, kuulemisen hoitaa muutoksenhakuelin.

Lakiosasto

21.10.1994

Muutoksenhakuelinten kuulemisvelvollisuus perustuu lakiin ja on ehdoton. Ks. kohta 7.5, Muutoksenhakuviranomaisten kuulemisvelvollisuus.

1.4.18

Vajaavaltaisen puhevalta

HMenL:n 16 §

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen holhoojansa, ellei jäljempänä tässä pykälässä säädetä toisin. Holhoojan käyttäessä puhevaltaa on kuultava vajaavaltaista ja vajaavaltaisen käyttäessä puhevaltaa holhoojaa, jos kuuleminen on tarpeen vajaavaltaisen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

Vajaavaltaisella, joka on täyttänyt 15 vuotta, ja hänen holhoojallaan on kummallakin erikseen oikeus käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee vajaavaltaisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Täysi-ikäisellä vajaavaltaisella on kuitenkin henkilöään koskevassa asiassa oikeus käyttää yksinään puhevaltaa, jos vajaavaltaisuus ei johdu mielisairaudesta, heikontuneesta mielentilasta tai niihin verrattavasta syystä.

TEL:n 19 b §:n 1 mom.

Jos eläkkeen hakija on alle 18-vuotias taikka jos hän sairauden tai muun syyn takia ei pysty itse hakemaan eläkettä ja jos hänellä ei ole holhoojaa tai tätä tarkoitusta varten määrättyä uskottua miestä, eläkelaitoksen hyväksymä hakijan lähiomainen tai muu hakijasta pääasiallisesti huolehtiva henkilö voi edunvalvojana käyttää hänen puhevaltaansa tämän lain mukaista eläkettä koskevassa asiassa. Eläkkeen hakija, joka on 15 vuotta täyttänyt, voi kuitenkin yksin käyttää puhevaltaa sellaisessa eläkeasiassa, joka koskee hänen omalla työllään ansaitsemaansa eläkettä. Vastaavasti hän voi myös itse määrätä omalla työllään ansaitsemastaan eläkkeestä, jollei tämän lain säännöksistä muuta seuraa.

Vastaava säännös on MEL:n 21 §:ssä.

Puhevalta

Puhevallan käyttämisellä tarkoitetaan muun muassa asian vireillepanoa, vaatimuksen esittämistä tai sellaisesta luopumista, suostumuksen antamista ja päätöksestä valittamista.

Vajaavaltainen

Holhouslain (HolhousL 34/1898) mukaan vajaavaltainen on henkilö, joka ei ole täyttänyt kahdeksaatoista vuotta (alaikäinen) tai joka on tuomioistuimen päätöksellä julistettu holhottavaksi.

Lakiosasto

21.10.1994

Holhooja

Alaikäisen holhoojina toimivat yleensä hänen huoltajansa eli vanhemmat tai muut henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu.

Jos henkilö on kykenemätön huolehtimaan itsestään ja omaisuuttaan koskevista asioista, oikeus voi julistaa hänet holhottavaksi ja samalla määrätä hänelle holhoojan.

Ketään ei kuitenkaan julisteta holhottavaksi, jos hänen etunsa voidaan riittävästi turvata määräämällä uskottu mies huolehtimaan hänen asioistaan.

Jos esim. huoltaja tai holhooja hakee perhe-eläkettä alle 18-vuotiaan puolesta, eläkelaitos kuulee alaikäistä, mikäli kuuleminen on tarpeellista tämän edun vuoksi tai asian selvittämiseksi. Samoin menetellään, jos uskottu mies hakee eläkettä toisen puolesta.

Ks. myös kohta 1.4.8, Asiamies ja avustaja.

15 vuotta täyttäneen oikeudet

HolhousL:n 20 §:n 2 momentin mukaan vajaavaltaisella on oikeus määrätä siitä, minkä hän on vajaavaltaisuuden aikana omalla työllään ansainnut, tämän omaisuuden tuotosta sekä siitä, mikä on tullut sellaisen omaisuuden sijaan.

Tämän vuoksi TEL:a muutetaan siten, että 15 vuotta täyttäneellä eläkkeenhakijalla on oikeus yksin käyttää puhevaltaansa sellaisessa eläkeasiassa, joka koskee hänen omalla työllään ansaitsemaansa eläkettä. Hänellä on myös oikeus itse määrätä tällaisesta eläkkeestä.

TEL:n mukaan 15 vuotta täyttänyt voi siten joko itse hoitaa tai valtuuttaa haluamansa henkilön hoitamaan puolestaan omalla työllään ansaitsemaansa eläkettä koskevaa asiaa. Hän voi itse hoitaa myös työsuhteidensa rekisteröintiä koskevaa asiaa, esim. pyytää SITO-päätöstä.

Myös huoltaja voi esiintyä alaikäisen puolesta. Jos huoltaja on toiminut 15 vuotta täyttäneen puolesta, on alaikäistä kuitenkin kuultava, ellei häneltä ole valtakirjaa.

15 vuotta täyttäneen omalla työllään ansaitsema eläke on siis maksettava hänelle itselleen tai hänen valtuuttamalleen henkilölle, elleivät eläkkeen maksamista hänelle estä muut eläkkeensaajan määräysvaltaa rajoittavat säännökset.

Lakiosasto

21.10.1994

Rajoitukset 15-vuotiaan oikeuksiin

TEL:n 19 b §:n 1 momentti ei anna 15 vuotiaalle (mutta alle 18 v.) oikeutta hoitaa hänelle myönnettävää **perhe-eläkettä** koskevaa asiaa. Sitä hakee yleensä huoltaja tai holhooja omasta ja lastensa puolesta.

Uusi säännös ei myöskään syrjäytä TEL:ssa jo voimassa olevia muita eläkkeensaajan määräysvaltaa rajoittavia erityissäännöksiä (esim. eläkkeen maksamista sosiaalilautakunnalle eläkkeensaajan huollettavien elatuksen turvaamiseksi tai toissijaiselle maksajalle tämän takautumisoikeuden perusteella).

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Yleiskirje A 24/94, Eläkkeen maksaminen opintotuen maksajalle

1.4.19

Selvittämisvelvollisuus

HMenL:n 17 § sisältää yleisen vaatimuksen siitä, että asian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys tulee hankituksi. Tähän säännökseen ei ole viitattu TEL 10 c §:ssä.

Asianosainen

Kun asianosainen esittää vaatimuksen, hänellä on velvollisuus selvittää vaatimuksensa perusteet. Käytännön kannalta on tarkoituksenmukaista, että asianosainen toimittaa ne selvitykset, jotka hänen on asian laatuun nähden huomattavasti helpompi hankkia (esim. tiedot hakijan yrityksen kirjanpidosta).

Eläkelaitos

Eläkelaitos kuitenkin neuvoo antamaan oikeat selvitykset. Se myös hankkii sellaiset muut selvitykset, jotka vielä tarvitaan asian ratkaisemiseksi.

Jos aloitteen asian selvittämiseksi tekee eläkelaitos, sen tehtävänä on silloin yleensä myös hankkia selvitys (esim. kun eläkelaitos omaaloitteisesti ottaa yrittäjän työtulon tarkistettavakseen).

Ks. myös kohta 1.4.14, Eläkelaitoksen selvityspyyntö.

Eläkkeenhakija

Eläkkeenhakijalta edellytetään, että hän täyttää hakemuslomakkeen. Määräys lomakkeen käyttämisestä ja hakemukseen tarvittavista liitteistä on TEA:n 11 §:ssä. Vastaavat säännökset ovat myös LEA:n 11 §:ssä, TaEA:n 4 §:ssä, MYEA:n 8 §:ssä, SPVEA:n 6 §:ssä, YEA:n 8 §:ssä, LUEA:n 5 §:ssä, LUKA:n 8 §:ssä. MEL:n

Lakiosasto

21.10.1994

26 §:n mukaan eläkettä on haettava kirjallisesti Merimieseläkekassan hallitukselta ja hakijan on liitettävä hakemukseen hallituksen määräämä selvitys.

Mikäli eläkehakemus on niin puutteellinen, ettei sitä sellaisenaan voida käsitellä, hakijalle varataan mahdollisuus poistaa puute. Esim. työttömyystodistus on hakijan itsensä toimitettava eläkelaitokselle. Samoin on hakijan liitettävä työkyvyttömyyseläkehakemukseen lääkärinlausunto (B-lausunto tai vastaava). Hakemuksessa voi myös ilmoittaa, mistä lausunto on saatavissa. Säännöksen mukaan eläkelaitos voi erityisestä syystä omalla kustannuksellaan hankkia lääkärinlausunnon. Velvollisuutta sillä ei siihen kuitenkaan ole.

Jos hakija ei toimita tarvittavaa selvitystä, hakemus hylätään. Asiasta annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen.

Jos eläkkeenhakija ilman hyväksyttävää syytä jättää menemättä eläkelaitoksen määräämiin lääkärin- tai sairaalatutkimuksiin, hakemuksen käsittely voidaan rauettaa (TEA:n 11 §:n 3. ja 4. mom.).

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet,
kohta 5.4.2

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet,
kohta 3.7

Erityissäännökset

TEL:ssa on kolme erityissäännöstä selvittämisen velvollisuuden jaosta asianosaisen ja eläkelaitoksen välillä. Niissä korostetaan asianosaisen selvittämisen velvollisuutta.

TEL:n 7 §:n 2 momentissa on säädetty, että jos työntekijä pyytää soveltamaan harkinnanvaraisen palkan säännöstä yli 10 vuotta ennen eläketapahtumaa ilmaantuneen poikkeuksellisen syyn vuoksi, hänen on esitettävä siitä riittäväksi katsottava selvitys.

Yleiskirje A 7/89, Alaikäraja ja harkinnanvarainen palkka

Toinen erityissäännös koskee äitiys- tai vanhempainloman taikka hoitovapaan vuoksi laskettavaa eläkepalkkaa (TEL:n 7 §:n 3 mom.). Voimaantulosäännöksen mukaan työntekijän vaatimuksesta otetaan huomioon myös vuosina 1981-1989 ollut äitiys- tai vanhempainloma taikka hoitovapaa, jos työntekijä esittää vaatimuksensa tueksi sellaisen selvityksen kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, kun

Lakiosasto

21.10.1994

otetaan huomioon myös eläkelaitoksen mahdollisuudet hankkia selvitys.

Yleiskirje A 26/90, Palkaton lapsenhoitoaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka

Kolmas erityissäännös koskee SITO-asioita. TEL:n 10 a §:n mukaan työntekijän on tarvittaessa esitettävä vaatimuksensa perusteeksi sellainen selvitys kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, kun otetaan huomioon myös eläkelaitoksen mahdollisuudet hankkia selvitys. Jos vaatimus koskee sellaista työsuhdetta, jonka päättymisestä on kulunut yli 10 vuotta, työntekijän tulee esittää vaatimuksensa tueksi riittävä selvitys. Viittaussäännösten kautta pykälä koskee myös LEL:a ja TaEL:ia. MEL:n mukaisten työsuhdeasioiden selvittelystä on säädetty MEL:n 17 a §:ssä.

Kun työntekijä ilmoittaa, että työsuhderekisteristä puuttuu työsuhde, hänen on annettava siitä tietoja ainakin niin paljon, että selvittely voidaan aloittaa. ETK on antanut ohjeet siitä, mitä selvityksiä työsuhteen todentamiseksi TEL:n, LEL:n tai TaEL:n piiriin vaaditaan.

Kirje Työeläkelaitoksille 23.6.1986, TEL-työsuhteen todentaminen jälkikäteen

Yleiskirje A 38/90, Työsuhdetietojen sitovuus

Eläkkeensaaja

Eläkkeensaaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään (TEL:n 17 a §:n 1 mom.).

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Ellei eläkelaitos ole saanut selvitystä sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi päättää, että eläkkeen suorittaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu (TEL:n 17 a §:n 2 mom).

Selvitysten toimittamisesta säädetään myös TEA:n 12 f §:ssä, LEA:n 14 a §:ssä, TaEA:n 4 §:ssä, MYEA:n 13 a §:ssä, SPVEA:n 12 §:ssä, YEA:n 12 a §:ssä, MEL:n 31 §:ssä, LUEA:n 6 §:ssä ja LUKA:n 15 §:ssä.

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 15, Muutokset jatkuvassa eläkkeessä

Lakiosasto

21.10.1994

Vakuutusasiat Vakuutushakemuksen tekijän on hakemuksen yhteydessä annettava sellaiset tiedot, että eläkelaitos pystyy ratkaisemaan asian.

Asian jääminen selvittämättä

Jos asianosainen ei anna häneltä pyydettyä selvitystä tai jos eläkelaitos ei voi sitä hankkia, asian selvittämättä jääminen jää asianosaisen vahingoksi.

Selvittämättä jääneen eläkeasian osalta eläkelaitos antaa hylkäävän päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Ks. myös kohta 1.4.11, Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen.

1.4.20

Asianosaisen suullinen lausuma

HMenL:n 18 §:n mukaan asianosaiselle on mahdollisuusien mukaan varattava tilaisuus asian vireillä ollessa esittää vaatimus tai selvitystä suullisesti. Tähän säännökseen ei ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

Työeläkeasioissa vaaditaan pääsääntöisesti kirjallista asian vireillepanoa ja kirjallisia selvityksiä. Niitä voidaan täydentää myös suullisesti.

Suullisen lausuman hyväksymisessä ei ole kyse suullisesta käsittelystä, vaan tiedon vastaanottaja vain merkitsee muistiin, mitä asianosainen esittää. Säännöksen tarkoituksena on helpottaa tämän mahdollisuuksia toimia asiassaan.

Suullisen, esim. puhelintiedon tai asiakaspalvelussa saadun tiedon vastaanottaminen kirjallisen sijasta hyväksytään aina, kun se on mahdollista. Tarkoituksenmukaisuus, käsittelyn nopeus ja menettelyn varmuus otetaan tällöin kuitenkin huomioon. Suullisesti saaduista tiedoista tehdään muistio, joka liitetään asiakirjoihin.

Varsinkin vanhoja työsuhteita selvitellessä on usein tarkoituksenmukaista hyväksyä suullinenkin vastaus. Kirjallista selvitystä ei läheskään aina voi edes saada.

Tietyissä asioissa eläkelaitokset tarvitsevat tiedot aina kirjallisina (esim. eläkeoikeuden syntymistä osoittavat selvitykset, kuten lääkärinlausunto tai työttömyystodistus).

Lakiosasto

21.10.1994

1.4.21

Katselmus ja suullinen todistelu

HMenL:n 19 §:ssä on säädetty katselmuksen toimitamisesta, todistajien kuulemisesta valallisesti sekä asianosaisen kuulemisesta totuusvakuutuksen nojalla. Siihen ei ole viitattu TEL:n 10 c §:ssä.

Katselmus

Katselmuksella tarkoitetaan jonkin asiaan liittyvän seikan tarkistamista paikan päällä.

Työeläkeasioissa ei yleensä ole tarpeen toimittaa katselmusta. Sitä voidaan kuitenkin käyttää esimerkiksi silloin, kun on kyseessä TEL:n ja LEL:n soveltamista koskeva rajanveto.

Todistajien kuuleminen

Eläkelaitos

Todistajien kuulemisesta on erityissäännös TEL:n 16 §:ssä. Sen mukaan eläkelaitoksella on oikeus omasta aloitteestaan tai asianosaisen pyynnöstä kuulustuttaa todistajia yleisessä alioikeudessa käsiteltävänä olevan asian selvittämiseksi.

Todistajille maksettavat korvaukset määräytyvät oikeudenkäymiskaaren mukaan.

Eläkelautakunta

Eläkelautakunnalle ei ole laissa säädetty mahdollisuutta suullisen kuulustelun järjestämiseen.

Vakuutusosoikeus

Menettely VakOssa on kirjallinen. VakO voi kuitenkin erityisistä syistä päättää suullisen kuulustelun toimeenpanemisesta. Samoin se voi pyytää todistajien ja asiantuntijoiden kuulustelua yleisessä alioikeudessa (Laki vakuutusosoikeudesta 9 §, 14/58).

VakO katsoi, ettei ole erityisiä syitä suullisen kuulustelun toimeenpanemiseen. Kyseessä oli työkyvyttömyyseläkettä koskeva valitus. VakOn päätös 27.1.1994 (ETK32691).

1.4.22

Tietojen merkitseminen asiakirjaan

Vakuutus- ja eläkeasioita käsiteltäessä kaikki tarpeelliset tiedot kirjataan, myös suullisesti vastaanotetut.

HMenL:n 20 §:n mukaan suullisesti esitetty vaatimus sekä sellainen suullinen selvitys ja katselmuksessa tehty havainto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan. TEL:n 10 c §:ssä ei ole viitattu tähän HMenL:n pykälään.

Lakiosasto

21.10.1994

1.4.23

Asianosaiselle asetettava määräaika

HMenL:n 21 §

Asianosaiselle on tarvittaessa asetettava kohtuullinen määräaika asiakirjassa olevan puutteen poistamista, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten sekä samalla ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä ratkaisemasta asiaa.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 21 §:ään.

Työeläkelaeissa ei ole säännelty tarkasti määräajoista, muutoksenhakua lukuunottamatta. Määräaikasäännöksiä on TEA:n 11 §:ssä, LEA:n 12 §:ssä, MYEA:n 10 §:ssä, SPVEA:n 10 §:ssä, YEA:n 10 §:ssä, LUEA:n 6 §:ssä ja LUKA:n 9 §:ssä. Näissä ja eräissä valvontaa koskevilla säännöksissä hakija määrätään kohtuullisessa ajassa toimittamaan eläkelaitokselle sen asian käsittelyssä tarvitsemat lisäselvitykset.

MEL:ssä on säädetty vain eläkkeensaajan velvollisuudesta toimittaa eläkekassan vaatima selvitys eläkkeen saamisedellytysten täyttämisestä kohtuullisessa ajassa (MEL:n 31 §).

Eläke- ja vakuuttamisasioissa asianosaiselle tulisi yleensä antaa määräaika selvitysten esittämiseen. Määräajan tulee olla kohtuullinen, ja sen pituus riippuu asian laajuudesta. Eläke- ja vakuuttamisasioissa kohtuullinen määräaika on yleensä kaksi viikkoa. Ulkomailta asuvien määräaikaa on syytä pidentää ainakin kolmeen viikkoon.

Määräaikaa ilmoitettaessa mainitaan samalla, että asia käsitellään eläkelaitoksessa olevan selvityksen perusteella, ellei pyydetty selvitys ole määräajassa saapunut. Jos laitos saa selvityksen määräajan jälkeen mutta ennen asian ratkaisemista, selvitys otetaan luonnollisesti huomioon.

Määräajan noudattamatta jättäminen ei yleensä aiheuta asian raukeamista. Jollei hakija kehotuksen saatuaankaan toimita eläkelaitokselle esim. sen vaatimaa lääkärinlausuntoa tai muuta selvitystä eikä myöskään ilmoita, mistä sen voisi saada, eläkelaitos hylkää hakemuksen. Sitä ennen on kuitenkin syytä kysyä lääkärinlausuntoa Kansaneläkelaitokselta.

Myöskään vakuutusasioissa määräajan noudattamatta jättäminen ei raueta hakemusta, vaan asia ratkaistaan joka tapauksessa.

Lisäselvitysten pyytämisestä ja määräajasta tehdään merkintä käsittelymuistioon tai otetaan kopio asiakirjoihin.

Lakiosasto

21.10.1994

1.4.24

Tulkkaus

TEL:n 10 c §:ssä ei ole viitattu HMenL:n 22 §:ään, joka koskee tulkkitsemista.

Kielilain (Kielil 148/22) mukaan Suomessa käytettävät kielet ovat suomi ja ruotsi.

Saamen kielelle on annettu vastaava asema 1.1.1992 voimaan tulleella lailla (L saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa 516/91). Tässä laissa on erikseen mainittu, että viranomaisia, joihin sitä sovelletaan, ovat muun muassa Kansaneläkelaitos ja Maatalousyrittäjien eläkelaitos.

Käytännössä eläkelaitos huolehtii tulkkauksesta niissä tapauksissa, jotka tulevat vireille eläkelaitoksen omasta aloitteesta (esim. pakko-vakuutusasiat). Ellei asianosainen ymmärrä suomea, ruotsia tai saamea tai hän ei aisti- tai puhevikansa vuoksi voi tulla ymmärretyksi, eläkelaitoksen asiana on huolehtia tulkkauksesta. Jos joudutaan turvautumaan tulkin apuun, eläkelaitos vastaa kustannuksista.

Kunnan velvollisuudet

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (VammaispalveluL 380/87) mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaisille henkilöille muun ohella tulkkipalvelut, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Lakia sovelletaan tulkkipalvelujen osalta 1.1.1994 alkaen.

Asiointi Pohjoismaissa

Pohjoismaiden kansalaisella on oikeus käyttää viranomaisten kanssa asioidessaan omaa pohjoismaista kieltään, ellei hän osaa maan kieltä. (Asetus n:o 643/10.7.1987). Ks. myös Työeläke-lehti 1/89.

Sosiaaliturvasopimukset

Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset eivät edellytä päätöksen antamista toisen sopimusmaan kielellä. Päätös voidaan antaa kunkin maan virallisella kielellä eli Suomessa joko suomeksi, ruotsiksi tai saameksi. Päätöksen mukana olisi kuitenkin syytä lähettää jollakin asianosaisen ymmärtämällä valtakielellä laadittu selvitys päätöksen sisällöstä.

ETA

ETAn piirissä ei vielä ole sovittu käytettävistä kielistä.

Lakiosasto

21.10.1994

1.4.25

Päätöksen muoto ja sisältö

HMenL:n 23 § *Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu.*

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 23 §:ään.

Muotoseikat

Työeläkelaeissa ei juurikaan ole määräyksiä päätöksen sisällöstä tai muotoilusta. Päätös on lähetettävä asianomaiselle postitse (TEA:n 12 §:n 5 mom.). Päätöksen on siten oltava kirjallinen.

Päätös annetaan sillä kielellä (suomi tai ruotsi), jolla se on hakemuksessa pyydetty. Mela ja Kela ovat velvolliset antamaan päätöksen myös saamen kielellä.

Päätöksessä käytetään ymmärrettävää ja selkeää yleiskieltä. Ymmärrettävyyttä arvioidessaan on päätöksen laatijan pyrittävä asettumaan päätöksen saajan asemaan.

Päätöksen osia ovat varsinainen päätösosa, laskelma ja muutoksenhakuohje.

Päätökseen sisällytetään aina määrätyt perustiedot eli, mitä asiaa ja ketä henkilöä päätös koskee ja kenelle (holhooja, edunvalvoja ym.) se osoitetaan. Lisäksi siihen merkitään hakemuksen vireilletulo-päivä sekä päätöksen antamis- ja postituspäivä. Samoin päätökseen merkitään, kenelle se lähetetään tiedoksi. Ks. myös kohta 1.4.8, Asiamies ja avustaja (Holhooja ja uskottu mies).

Päätös allekirjoitetaan. Jos päätös annetaan koneellisessa tietojenkäsittelyssä tai muutoin ainakin osittain painomenetelmällä, allekirjoitus voidaan merkitä koneellisesti (TEA:n 23 §).

Päätöksestä on käytävä ilmi, mihin päätöksen saaja on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu.

Päätökseen merkitään myös käsittelijän tai sen henkilön nimi ja puhelinnumero, jolta päätöksestä ja sen perusteluista saa tietoja. Myös vakuutuspäätöksiin olisi hyvä merkitä vastaavat tiedot.

Päätöksessä annetaan muutoksenhakuohje (liite 2). Ks. myös kohta 7.4.1, Muutoksenhakuohje.

Lakiosasto

21.10.1994

Eläkepäätökset Myönteisessä päätöksessä todetaan, kenelle eläke on myönnetty ja miten eläke maksetaan (kuukausittain, maksupäivä ja maksupaikka). Varsinaisessa päätösoasassa viitataan laskelmaan. Jos eläkettä maksetaan takautuvalta ajalta, siitä annetaan erillinen päätös. Erillisestä päätöksestä mainitaan myös varsinaisessa päätöksessä.

Päätöksen mukana lähetettävässä tiedotteessa hakijaa pyydetään tarkistamaan, onko eläkettä määrättäessä kaikki työsuhteet otettu huomioon.

Päätökseen merkitään vain lakisääteiset eläkkeet (myös rekisteröidyt lisäedut). Vapaaehtoisista eläkejärjestelyistä annetaan päätös erikseen.

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 11

1.4.26

Päätöksen perustelut

HMenL:n 24 §

Päätös on perusteltava ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset tosiseikat sekä säännökset ja määräykset.

Perustelu voidaan jättää esittämättä:

1) jos päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, tai jos perusteleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;

2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen; tai

3) jos perustelua ei voida laatia viivyttämättä huomattavasti päätöksen antamista.

TEL:n 10 c §:ssä on viitattu HMenL:n 24 §:ään.

Päätös on aina perusteltava. Päätöksessä ilmoitetaan sekä tosiasia-perustelut että oikeudelliset perustelut.

Tosiasia-perustelut

Tosiasia-perusteluina ilmoitetaan ne selvitettyksi katsotut tosiseikat, joille asian ratkaisu perustuu. Sen sijaan ei tarvitse ilmoittaa, minkä vuoksi jokin epäselvä seikka on katsottu määrätyn sisältöiseksi. Todistusharkintaa ei siis perustella. Jos esim. kahden henkilön todistukset työsuhteesta eivät riitä näytöksi, riittää, että päätöksessä todetaan, ettei työsuhteesta ole näyttöä.

Lakiosasto

21.10.1994

Päätöksen tosiasiaperusteluja ovat esim. eläkkeen perusteena oleva palkka, eläkkeeseen oikeuttava aika ja hylkäävissä työkyvyttömyyseläkeratkaisuissa lääketieteelliset perustelut.

Oikeudelliset perustelut

Oikeudellisina perusteluina ilmoitetaan ratkaisun perusteena olevat säännökset. Niiden esittäminen selkeästi ja johdonmukaisesti saattaa edellyttää säännösten lyhyttä selostamista.

Myönteiset päätökset

Myönteiset päätökset voidaan perustella pääasiassa viittaamalla lakiin, johon päätös perustuu. Perusteluilla ei tuolloin ole hakijan oikeusturvan toteutumisen kannalta oleellista merkitystä.

Kielteiset päätökset

Perusteleminen on tärkeää silloin, kun ratkaisu ei ole esitettyjen vaatimusten mukainen. Ratkaisu voi olla hakijan kannalta myös osittain kielteinen (esim. on myönnetty osaeläke tai eläke on myönnetty vapaa-kirjaeläkkeenä).

Päätöksessä mainitaan myös ratkaisun perusteena olevat lain pykälät sekä olennainen osa lainkohtien sisällöstä. Säännökset voidaan kirjoittaa joko suoraan lainaten tai vapaasti muotoillen. Pelkkä pykälien luetteleminen ei riitä.

Perustelujen merkitys

Perustellulla päätöksellä ja mahdollisella lisäneuvonnalla selvitetään ratkaisun perusteet. Tarkoituksena on, että hakija ymmärtää, millä perusteella ratkaisuun on päädytty. Perusteluista voi myös päätellä, mitä seikkoja mahdollisessa valituksessa kannattaa tuoda esille ja mitä uutta selvitystä pitäisi hankkia. Perusteleminen saattaa näin vähentää aiheettomia valituksia.

Perusteluilla on merkitystä myös muutoksenhakuviranomaisille. Niistä selviää, mihin seikkoihin eläkelaitos on kiinnittänyt huomiota ja minkä merkityksen se on niille antanut.

Perustelujen esittäminen

Perustelut esitetään varsinaisessa päätösosassa tai laskelmassa. Ei riitä, että päätökseen johtaneet syyt on ilmoitettu erillisellä liitteellä tai muistiossa tai että ne ilmoitetaan suullisesti jälkepäin.

Lakiosasto

21.10.1994

Tärkeimmät ja keskeisimmät ratkaisuun vaikuttaneet seikat mainitaan päätöksessä. Vähemmän tärkeät voidaan ilmoittaa hakijan niitä kysyessä.

Lausuma kaikista vaatimuksista

Yleisen prosessuaalisen periaatteen mukaan päätöksessä lausutaan kaikista hakijan vaatimuksista. Vaatimusten huomiotta jättäminen voi johtaa turhiin valituksiin.

Yleiskirje 20/86, Työkyvyttömyyseläkepäättösten perustelevinen

SITO-päätökset

Päätöksessä vahvistetaan päättyneestä TEL-työsuhteesta eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka. Jatkuvasta työsuhteesta vahvistetaan työsuhteen alkamisajan kohta. LEL:n ja TaEL:n osalta vahvistetaan työsuhteen ansiotiedot ja palkanmaksuaika.

Yleiskirje A 38/90, Työsuhdetietojen sitovuus

Työtulo- ja vapauttamispäätökset

Päätöksen muoto- ja perusteluvaatimukset koskevat myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtulo- ja vapauttamispäätöksiä. Jos päätös on kielteinen tai poikkeaa hakijan vaatimuksista, se perustellaan.

Kuntoutusrahapäätökset

TEL:n 4 n §:n mukaan kuntoutusrahaa koskevasta päätöksestä on soveltuvin osin voimassa, mitä on säädetty eläkepäättöksestä.

Päätöksessä todetaan, että kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutuksen ajalta. Siinä mainitaan kuntoutusrahan alkamishetki ja todennäköinen päättymispäivä. Lisäksi päätöksessä todetaan, että kuntoutettavalla on velvollisuus toimittaa selvitys kuntoutuksen jatkumisesta, esim. todistus koulusta aina uuden lukukauden alkaessa.

Päätöksessä voidaan ilmoittaa myös kuntoutusrahan maksamisesta odotusajalta ennen kuntoutuksen alkamista ja mahdollisten kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, vaikka tältä osin ei olekaan muutoksenhakuoikeutta.

Jo eläkettä saavalle annetaan kuntoutusrahasta erillinen päätös.

Kuntoutusajalta maksettavasta kuntoutusrahasta annetaan valituskelpoinen päätös. Sen sijaan kun-

Lakiosasto

21.10.1994

toutuslupauksen antamisesta taikka kuntoutuksen epäamisestä ei anneta valituskelpoista päätöstä, koska kyseessä on harkinnanvarainen etuus.

Yleiskirje A 17/91, Kuntoutusta koskevat soveltamisohjeet

1.4.27

Päätöksen tiedoksianto

TEL:n 21 §:n 4 mom.

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

HMenL:n 25 §:n mukaan päätös on annettava tiedoksi asianosaiselle. HMenL:ssa viitataan lakiin tiedoksiannosta hallintoasioissa (HTiedL 232/66). TEL:n 10 c §:ssä ei ole viitattu HMenL:n 25 §:ään.

Päätös annetaan tiedoksi postittamalla se hakemuksessa mainittuun tai muutoin eläkelaitokselle ilmoitettuun osoitteeseen.

Joskus päätöstä ei voida lähettää postitse, koska saajan osoite on tuntematon. HTiedL:n mukaan tiedoksianto toimitetaan tällaisissa tilanteissa yleistiedoksiannotona, jolloin päätöksen antamisesta ilmoitetaan Virallisessa lehdessä. Tätä tiedoksi-antotapaa työeläkelaitokset käyttävät lähinnä vakuutusasioissa.

Yleiskirje 8/79, Osoitteeltaan tuntemattoman yrittäjän YEL-vakuutuksen päättäminen

ETA-päätökset

Eri ETA-maissa työskennelleille henkilöille annettavien eläkepäätösten tiedoksiannosta on kerrottu ao. yleiskirjeissä.

Yleiskirje A 58/92, ETA-sopimuksen voimaantulo, luku 4

Yleiskirje C 7/93, ETA-eläkehakemuksiin ja voimaantulovaiheen tarkistuspyyntöihin liittyvä tietoliikenne

Yleiskirje A 19/94, Uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus

Tietojen antaminen ratkaisusta

Päätösten tiedoksiannossa on otettava huomioon työeläkejärjestelmän salassapitosäännökset.

Lakiosasto

21.10.1994

Pääsääntönä on, että kaikki asianosaista, työnantajaa ja eläkelaitosta koskevat tiedot ovat salassapidettäviä.

Mikäli esim. eläkeratkaisusta joudutaan antamaan tieto myös työnantajalle, sosiaalilautakunnalle tai muulle viranomaiselle, se tehdään erillisellä ilmoituksella, joka laaditaan siten, ettei salassapitosäännöksiä rikota.

Yleiskirje A 8/88, Työeläkejärjestelmän tietojen anto

1.4.28

Asia- ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen

HMenL:n 26-28 §:issä säädetään asia- ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta. TEL:n 21 e §:ssä on vastaava säännös.

TEL:n 21 e §

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen, eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi asianosaisten suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tallekappaleeseen. Asianosaiselle on toimitettava korjattu tai uusi päätös. Jos päätöksestä on vireillä muutoksenhaku, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tekemänsä päätös myös muutoksenhakuelimelle.

Päätökseen, jolla eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Asia- ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisessa sovelletaan suoraan TEL:n säännöstä. Ks. kohta 7.9.3, Päätösvirheen korjaaminen.

Lakiosasto

21.10.1994

2

TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY

Työsuhdeasioiden käsittelystä on annettu mm. seuraavia ohjeita:

Kirje työeläkelaitoksille 23.6.1986, TEL-työsuhteen todentaminen jälkikäteen

Yleiskirje A 38/90, Työsuhdetietojen sitovuus

Lakiosasto tiedottaa 4/91/T, Eläkehakemuksen ja -päätöksen vaikutus työsuhdeselvittelyyn

Käsittelyperiaatteet

Luvussa 1 selostettuja yleisiä käsittelyperiaatteita noudatetaan myös työsuhdeasioiden käsittelyssä.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakua koskevat menettelytavat on selostettu luvussa 7, Muutoksenhaku.

Lakiosasto

21.10.1994

3 YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN

3.1 Yleistä

Yrittäjän asemassa ansiotyötä tekevä voi kuulua joko yrittäjien eläkelain (YEL) tai maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) piiriin. Vakuutus ei tule voimaan automaattisesti, vaan yrittäjän on otettava se itse, kun näissä laeissa säädetyt vakuuttamisedellytykset täyttyvät.

Myös yrittäjien vakuuttamisasioiden käsittelyssä noudatetaan TEL:n 10 c §:n viittaussäännöksen perusteella HMenL:n periaatteita.

Yrittäjän vapaaehtoista vakuuttamista koskevien asioiden käsittelyssä sovelletaan samoja periaatteita, kuin mitä jäljempänä on pakollisesta vakuuttamisesta sanottu.

YEL

YEL:n piiriin kuuluva yrittäjä on velvollinen ottamaan YEL-vakuutuksen eläkevakuutusyhtiöstä tai yrittäjäeläkkeitä hoitavasta eläkekassasta.

Vakuutus on henkilökohtainen, joten yrittäjän kaikki YEL-toiminta vakuutetaan yhdellä eläkevakuutuksella, vaikka hän harjoittaisi toimintaa samanaikaisesti useammassa kuin yhdessä yrityksessä.

MYEL

MYEL-vakuutuksia hoitaa vain Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela). Paikallistasolla MYEL-asioita hoitavat Melan asiamiehet.

Maatalousyrittäjälle vahvistetaan MYEL-vakuutus yrityskohtaisesti. Maatalousyrittäjällä voi olla kaksi vakuutusta, esim. jos yrityksillä on eri omistajapiiri. Varsinaisen yrittäjän lisäksi myös perheyrityksen jäsenet ovat vakuuttamisvelvollisia, jos heille maksetaan palkkaa. Työtulopäätös annetaan jokaiselle maatalousyrittäjälle erikseen, vaikka he työskentelisivät samassa yrityksessä.

ETK:n soveltamispäätös

ETK voi eläkelaitoksen tai asianosaisen hakemuksesta antaa valituskelpoisen päätöksen siitä, onko määrättyyn henkilöön tai määrättyyn toimintaan sovellettava YEL:a tai MYEL:a (YEL:n 1 §:n 4 mom., MYEL:n 1 §:n 5 mom.).

Lakiosasto

21.10.1994

ETK ei kuitenkaan anna päätöstä, jos yrittäjä on lainvoimaisella päätöksellä vakuutettu.

3.2

Työtulopäätös

Asiasta annetaan muutoksenhakuohjeella varustettu päätös, kun yrittäjälle vahvistetaan työtulo, työtuloa tarkistetaan tai vakuutus päätetään taikka vakuutusta koskeva hakemus kokonaan tai osittain hylätään. Päätöstä ei tarvitse perustella, jos se on hakijan vaatimusten mukainen.

ETK on viimeksi v. 1990 antanut ohjeet YEL-yrittäjän työtulon määrittämiseksi.

3.2.1

Työtulon vahvistaminen

Vakuutusta haetaan vahvistetulla lomakkeella. Yrittäjävakuutuksen alkamisaika ja työtulon määrä vahvistetaan valituskelpoisella päätöksellä (MYEL:n 8-8j §, YEL:n 7 §).

3.2.2

Työtulon tarkistaminen

Jos työtuloon vaikuttavat seikat vakuutuksen alkamisen tai edellisen tarkistamisajankohdan jälkeen olennaisesti muuttuvat, tarkistetaan työtulo vakuutetun hakemuksesta tai eläkelaitoksen aloitteesta. Työtuloa ei voi tarkistaa takautuvasti (MYEL:n 8 g §, YEL:n 7 §:n 2 mom.). Asiasta annetaan valituskelpoinen päätös.

Vakuutetun aloitteesta

Kun työtulo tarkistetaan vakuutetun aloitteesta, tarkistamisajankohta on se päivä, jolloin hänen muutosilmoituksensa saapui eläkelaitokseen.

Eläkelaitoksen aloitteesta

Eläkelaitoksen aloitteesta tapahtuvan tarkistamisen yhteydessä kuullaan vakuutettua.

Jos vakuutettu vastaa kuulemispyyntöön, työtulo tarkistetaan siitä päivästä lukien, jolloin hänen vastauksensa saapui eläkelaitokseen, vaikka hän vastustaisi tarkistamista. Ellei vakuutettu vastaa tai häntä ei voida kuulla, työtulo tarkistetaan päätöksenantopäivästä lukien.

Kuuleminen tehdään yleensä kirjallisesti, mutta se voi tapahtua myös puhelimitse, jolloin siitä tehdään merkintä puhelinmuistioon.

Lakiosasto

21.10.1994

3.2.3

Vakuutuksen päättäminen

Kun vakuuttamisen edellytykset lakkaavat, vakuutus päätetään. Vakuutus voidaan päättää myös takautuvasti toiminnan todelliseen päättymispäivään, jos on selvää, että vakuuttamisedellytykset eivät enää täyty. Jos näin ei ole, vakuutus päätetään vakuutetun ilmoituksen saapumispäivään tai päätöksen antamispäivään.

Vakuutuksen päättämisestä annetaan perusteltu päätös muutoksenhakuohjeineen.

X oli vakuutettu MYEL:n nojalla v. 1971 alkaen. Hän muutti asumuseron vuoksi tilalta v. 1985. Hän oli saanut vuokratuloa pellosta v. 1986. X ilmoitti peltopinta-alan muutoksesta v. 1987. Mela päätti vakuutuksen v. 1985. ELK muutti Melan päätöstä ja päätti vakuutuksen asian vireilletulopäivään v. 1987, koska vain Vako voi vakuutetun tahdon vastaisesti päättää vakuutuksen takautuvasti. Vako kumosi ELK:n päätöksen ja jätti asian Melan päätöksen varaan. VakOn mielestä X ei ollut enää v. 1985 jälkeen harjoittanut MYEL:n piiriin kuuluvaa toimintaa. VakOn päätös 12.4.1989 (ETK22376).

3.2.4

Ehdolliset YEL-työtulopäätökset

Vakuuttamiskäytännössä YEL-työtulopäätöksiin on kirjattu ehto: "YEL-vakuutuksen voimaantulo edellyttää, että yrittäjätoiminta jatkuu vähintään neljä kuukautta". Tämä ehto on lainmukainen.

Koska vakuutetulla on oikeus hakea muutosta vakuutuksen alkamisajankohtaan ja vahvistetun työtulon määrään, annetaan ehdollisessa työtulopäätöksessä muutoksenhakuohje.

Jos eläkelaitos myöhemmin toteaa, ettei yrittäjätoiminta olekaan jatkunut vähintään neljää kuukautta, YEL-työtulopäätös raukeaa. Raukeamisesta ilmoitetaan yrittäjälle kirjeellä.

Jos e.m. ehtoa ei ole merkitty päätökseen ja yrittäjätoiminta päättyy ennen kuin se on kestänyt neljä kuukautta, pyydetään VakoA purkamaan lainvoimainen työtulopäätös. Jos yrittäjätoiminta on kuitenkin selvästi kestänyt alle 4 kuukautta, työtulopäätös voidaan vakuutetun suostumuksella

Lakiosasto

21.10.1994

korjata eläkelaitoksessa asiavirheenä. Ks. kohta 7.9.3.1, Asiavirhe.

Jos yrittäjä kuitenkin katsoo kuuluvansa YEL:n piiriin, raukeamisesta annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen.

Lakiosaston tiedote 2/85 T, Ehdolliset YEL-työtulopäätökset

3.3

Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti

Jos lain piiriin kuuluva yrittäjä on laiminlyönyt vakuutuksen ottamisen, vakuutus otetaan yrittäjän puolesta. Vakuuttamisesta sekä työtulon vahvistamisesta annetaan perusteltu päätös muutoksenhakuohjeineen. Ks. kohdat 4.6, YEL-vakuutusmaksut ja 4.7, MYEL-vakuutuksen ottaminen myöhässä.

Vakuutus voidaan ottaa takautuvasti vain kulumassa olevalle ja viidelle sitä välittömästi edeltävälle kalenterivuodelle. Kulumassa olevalla vuodella tarkoitetaan sitä vuotta, jona vakuuttamispäätös annetaan, jos vakuutusasia otetaan käsittelyyn ETK:n tai Melan aloitteesta. Jos vakuutettu itse tekee vakuutushakemuksen, kulumassa oleva vuosi on vakuutushakemuksen vireilletulovuosi.

Soveltamisratkaisun pyytämistä ETK:lta (YEL:n 1 §:n 4 mom. ja MYEL:n 1 §:n 5 mom.) ei pidetä hakeutumisenä yrittäjävakuutuksen piiriin.

YEL

ETK valvoo, että YEL:n piiriin kuuluvat yrittäjät ottavat vakuutuksen. Jos lain piiriin kuuluva yrittäjä on laiminlyönyt vakuutuksen ottamisen eikä ETK:n kehotuksestakaan ota vakuutusta kohtuullisessa ajassa, ETK ottaa vakuutuksen yrittäjän puolesta. ETK antaa asiasta päätöksen muutoksenhakuohjeineen (YEL:n 12 §:n 1 mom.).

E.m. vakuuttamispäätöksellään ETK vahvistaa sen, että yrittäjä kuuluu YEL:n piiriin, vakuutuksen alkamisajan sekä määrää vakuutusmaksun korotusprosentin vakuuttamisen laiminlyöntiajalta (YEL:n 12 §:n 2 mom.).

ETK ottaa yrittäjälle vakuutuksen yrittäjän kustannuksella jostakin eläkevakuutusyhtiöstä. Työtulon määrää koskevan päätöksen antaa eläkelaitos. Päätöksessä annetaan muutoksenhakuohje. Eläkelaitos määrää ja perii korotetun vakuutusmaksun.

Jos ETK:n vakuuttamispäätös ja eläkelaitoksen työtulopäätös osuvat eri vuosille, kulumassa olevana

Lakiosasto

21.10.1994

vuotena pidetään ETK:n vakuuttamispäätöksen antamisvuotta.

MYEL

Maatalousyrittäjien vakuuttamisvelvollisuutta valvoo Mela. Se vahvistaa vakuutuksen ja työtulon sekä laiminlyöntikorotuksen määrän valituskelpoisella päätöksellä (MYEL:n 12 §:n 1 ja 2 mom.). Mela perii myös vakuutusmaksut.

ETK otti 27.10.1975 vakuuttamisvelvollisuutensa laiminlyöneen yrittäjän puolesta YEL-vakuutuksen eläkelaitoksesta. YEL:n 12 §:n 4 momentin tarkoittamana "kulumassa olevana vuotena" on pidettävä vuotta 1975 eli sitä vuotta, jolloin ETK antoi päätöksensä. VakOn julkaistu päätös 15.10.1980 (ETK6342).

Mela vahvisti eläkelaitoksen asiamiehen toukokuussa 1975 tekemän ilmoituksen perusteella 7.1.1976 antamallaan päätöksellä MYEL-työtuloa 1.5.1970 alkaen. ELK muutti vakuutuksen alkavaksi 1.1.1971, koska työtuloa ei MYEL:n 12 §:n mukaan voi vahvistaa pitemmältä ajalta takautuvasti kuin kulumassa olevalta ja viideltä sitä välittömästi edeltäneeltä kalenterivuodelta. VakO ei muuttanut ELK:n päätöstä. Ratkaisevana ajankohtana työtuloa takautuvasti eläkelaitoksen aloitteesta vahvistettaessa on siten pidettävä päätöksenantovuotta eikä asian vireilletulovuotta. VakOn päätös 9.2.1978 (ETK2534).

YEL:n 12 §:n 4 momentin tarkoittamana "kulumassa olevana vuotena" pidettiin YEL-vakuutushakemuksen vireilletulovuotta silloin, kun yrittäjä on itse hakeutunut vakuutukseen. VakOn julkaistu päätös 28.2.1980 (ETK4428).

3.4

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Yrittäjä voidaan vapauttaa YEL- ja MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta, jos hänen oma eläketurvansa ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muun ansiotyön perusteella riittävä (MYEL:n 4 §:n 1 mom., YEL:n 3 §:n 1 mom.). Vapauttamisesta annetaan valituskelpoinen päätös.

Jos yrittäjällä on voimassa oleva vakuutus (työtulon vahvistamispäätös on lainvoimainen), vapautus voidaan myöntää hakemuksen tekemistä seuraavasta päivästä toistaiseksi, kuitenkin vain niin kauan

Lakiosasto

21.10.1994

kuin vapauttamisen edellytykset ovat olemassa. Tämä koskee vapautushakemuksia, jotka on tehty 1.7.1994 tai sen jälkeen. Jos vakuutusta ei ole vahvistettu tai työtulopäätös ei ole lainvoimainen, vapautus voidaan myöntää takautuvasti ajalle, jolle vakuutuskin voitaisiin tehdä.

Vapautuksen saanut yrittäjä voi hakea takaisin lain piiriin, jos hän terveydentilansa ja muiden olosuhteidensa puolesta täyttää vakuuttamisen edellytykset. Myös tästä annetaan päätös ja muutoksenhakuohje (MYEL:n 4 §:n 2 mom., YEL:n 3 §:n 2 mom.).

Sosiaali- ja terveysministeriön päätös YEL:n 3 §:n ja MYEL:n 4 §:n soveltamisesta (494/94)

Yleiskirje A 32/94, Yrittäjien vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Käsittelevät laitokset

YEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevan hakemuksen käsittelee ja päätöksen antaa ETK.

MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevan hakemuksen käsittelee ja päätöksen antaa Mela.

Jos samanaikaisesti haetaan vapautusta sekä YEL:n että MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta, asian käsittelee ja päätöksen antaa ETK.

3.5

YEL-vakuutuksen vaihtaminen toiseen yhtiöön

Jos YEL-vakuutettu haluaa irtisanoa vakuutus-sopimuksen, hänen on tehtävä se kirjallisesti viimeistään kolmea kuukautta ennen vakuutuskauden (kalenterivuosi) päättymistä. Samalla hänen on selvitettävä, että hän on järjestänyt muulla tavoin (muussa vakuutusyhtiössä tai eläkekassassa) YEL-eläketurvansa, kun irtisanotun vakuutuksen voimassa-olo päättyy (YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 5 §:n 5 mom.).

Uusi eläkelaitos ei anna siirtotilanteessa päätöstä, ellei työtulon määrä samalla muutu.

Eläkelaitos oli antanut muutoksenhakuohjeella varustetun työtulopäätöksen sen johdosta, että vakuutus oli siirretty sille toisesta eläkelaitoksesta. Henkilö valitti ja vaati korkeampaa työtuloa. ELK poisti

Lakiosasto

21.10.1994

em. päätöksestä muutoksenhakuohjeen ja siirsi kirjoituksen eläkelaitokselle työtulon tarkistushakemuksena käsiteltäväksi. ELK:n päätös 4.1.1979 (ELK 3505/78).

ETK oli ottanut yrittäjän puolesta YEL-vakuutuksen eräästä vakuutusyhtiöstä. Purkuhakemuksen yhteydessä yrittäjä pyysi myös vakuutuksen siirtämistä toiseen yhtiöön. VakO katsoi, ettei ole esitetty oikeudellista intressiä YEL-vakuutuksen siirtämiselle toiseen yhtiöön ja hylkäsi hakemuksen. VakOn päätös 27.1.1994 (ETK34176).

3.6

Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen

YEL:n mukaista vakuutusta ei saa ottaa yrittäjän kuoleman jälkeen, ellei ETK kuolinpesän osakkaan hakemuksesta erityisestä syystä toisin päätä (YEL:n 2 §:n 2 mom.).

Vastaavasti MYEL-vakuutuksen ottamisesta kuolleen maatalousyrittäjän jälkeen on säädetty MYEL:n 3 §:n 2 momentissa. Nämä vakuuttamisasiat käsittelee Mela.

Menettely

Kun perhe-eläkehakemuksessa mainitaan edunjäntäjän harjoittamasta yrittäjä- tai maatalousyrittäjätoiminnasta, jota ei ole vakuutettu, käsittelevä eläkelaitos pyytää lausunnon asiasta ETK:lta tai Melalta. Ks. yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet.

YEL

ETK lähettää perhe-eläkkeen hakijalle työtuloselvityslomakkeen sekä kirjeen, jossa selostetaan vakuutuksen ottamisen edellytykset. Jos hakija palauttaa lomakkeen täytettynä, ETK lähettää YEL-vakuutusasian lausunnon sille yhtiöön, josta hakija on ilmoittanut haluavansa ottaa vakuutuksen. Vakuutusyhtiön lausunnon saatuaan ETK kuulee vielä hakijaa ja tässä yhteydessä ilmoittaa hänelle tiedot perhe-eläkkeen suuruudesta, sen jakautumisesta edunsaajien kesken sekä vakuutusmaksun suuruudesta.

Jos hakija päättää ottaa vakuutuksen ja sitoutuu maksamaan vakuutusmaksun, hän ilmoittaa siitä ETK:lle. Kuulemisvaiheessa hakija voi vielä luopua vakuutuksen hakemisesta.

Saatuaan hakijan suostumuksen ja sitoumuksen vakuutusmaksujen maksamisesta ETK ratkaisee, saako hakija ottaa YEL-vakuutuksen kuolleelle yrittäjälle. Myönteisessä tapauksessa ETK toimittaa asiakirjat vakuutuksen ja työtulon vahvistamista varten hakijan ilmoittamaan eläkelaitokseen, joka antaa työtulo-

Lakiosasto

21.10.1994

päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Jos ETK epää luvan, ei ratkaisuun voi hakea muutosta. Vakuuttamishakemuksen hylkäämisestä voi valittaa vasta perhe-eläkepääätöksen yhteydessä.

MYEL

Maatalousyrittäjän vakuuttaminen tapahtuu Melassa vastaavalla tavalla. Erona on se, että Mela vahvistaa itse vakuutuksen hakijaa kuultuaan.

Erityinen syy

Yrittäjän vakuuttaminen kuoleman jälkeen on mahdollista vain, jos siihen on olemassa erityisiä, lähinnä taloudellisia syitä (esim. yrittäjältä on jäänyt perhe-eläkkeeseen oikeutettuja edunsaajia, joiden toimeentulo on ollut täysin edunjättäjän ansioiden varassa). Huomiota kiinnitetään myös siihen, saadaanko vakuutusmaksu perityksi. Ratkaisu perustuu kuitenkin aina tapauksen kokonaisharkintaan.

Vakuutusmaksut

Kuolleen yrittäjän vakuutusmaksut ovat hänen velkaansa ja ne merkitään perukirjaan pesän velkana. Tällä on vaikutusta muun muassa perintöveron suuruuteen.

Yleiskirje 14/86, MYEL 3 §:n ja YEL 2 §:n muuttaminen

3.7

Muutoksenhaku työtuloasioissa

Muutoksenhakumenettely yrittäjien työtulo- ja vakuuttamisasioiden osalta on selostettu luvussa 7, Muutoksenhaku.

Lakiosasto

21.10.1994

4

VAKUUTUSMAKSUT

Työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan TEL:n vähimmäiseläketurvan jokaiselle työntekijälleen, jonka työsuhde on sen vuoden jälkeen, jona työntekijä on täyttänyt 13 vuotta, jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään kuukauden (TEL:n 1 §). Työntekijä on velvollinen osallistumaan eläketurvan kustantamiseen työntekijän eläkemaksulla 1.1.1993 alkaen (TEL:n 12 b §). LEL:n ja TaEL:n mukaan työnantaja ja työntekijä ovat samalla tavalla velvolliset kustantamaan näiden lakien mukaisen eläketurvan (LEL:n 10 c § ja TaEL:n 7 a §).

Yrittäjäeläkelait (YEL ja MYEL) koskevat 18-64 vuotiaita yrittäjiä, joiden toiminta on kestänyt vähintään neljä kuukautta. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät ovat velvollisia itse maksamaan vakuutusmaksun. Myös valtio osallistuu yrittäjän eläketurvan kustannuksiin.

Työeläkelaitosten Liitto on viimeksi v. 1985 julkaissut ohjekirjan Työeläkelakeihin perustuvien saatavien periminen. Siinä on annettu ohjeet sekä työsuhde- että yrittäjäeläkelakien mukaisten vakuutusmaksujen perinnästä.

Seuraavassa selostetaan menettelyjä, jotka koskevat pääasiassa myöhässä tehtyjen vakuutusten vakuutusmaksuja ja niiden perintää.

4.1

TEL:n mukainen hyvike

ETK valvoo, että työnantajat ottavat TEL-vakuutuksen. Jos työnantaja ei itse ota vakuutusta, ETK ottaa sen työnantajan puolesta.

Jos työnantaja ottaa vakuutuksen vapaaehtoisesti, mutta myöhässä, ETK perii vakuutuksen myöhästymisestä sakkohyvikkeen.

4.1.1

Työnantaja ottaa itse TEL-vakuutuksen, mutta myöhässä

Työnantaja tulee TEL:n perusteella vakuuttamisvelvolliseksi, kun työsuhde täyttää TEL:n edellytykset. Työnantajalle on kuitenkin jätetty järjestelyaika vakuutuksen ottamiseksi. Tämä järjestelyaika on 1.7.1994 alkaen sovittu 6 kuukaudeksi (30.6.1994 saakka 12 kk) siitä, kun ensimmäinen TEL-työsuhde alkoi.

Lakiosasto

21.10.1994

Jos työnantaja ei ole ottanut vakuutusta järjestelyajassa, eläkelaitos lähettää tästä ilmoituksen ETK:lle, joka tutkii, onko työnantajalle määrättävä TEL:n 15 §:ssä tarkoitettu hyvike (ns. sakkohyvike).

Hyvikkeen määrääminen

Ennen hyvikkeen määräämistä ETK varaa työnantajalle tilaisuuden antaa vastineensa. Jos ETK on sitä mieltä, että hyvike on syytä määrätä, se antaa työnantajalle päätöksen muutoksenhakuohjeineen. Päätöksestä ilmenevät hyvikkeen määräämisen perusteena olevat tiedot sekä maksun eräpäivä. ETK lähettää päätöksen tiedoksi eläkelaitokselle. Hyvike on ulosottokelpoinen lain nojalla suoraan.

Hyvikkeen määräämättä jättäminen

ETK voi harkintansa mukaan joissakin tapauksissa päättää, ettei työnantajalta peritä hyvikettä. Jos hyvikettä ei määrätä, ratkaisusta ei myöskään anneta työnantajalle päätöstä. Jos työnantajaa on asian johdosta kuultu, ETK antaa tiedon työnantajalle muulla tavoin. ETK ilmoittaa hyvikkeestä luopumisesta myös eläkelaitokselle.

Yleiskirje A 40/93, Hyvike eläkejärjestelyn viivästyessä (TEL 15 §)

Maksujen periminen

Vakuutusmaksun ja perustekorona perii vakuutusyhtiö. ETK määrää sakkohyvikkeen eläkelaitoksen lähettämän eläkejärjestelyn täydennysilmoituksen perusteella. Jos ETK päättää periä hyvikkeen, se hoitaa perinnän itse.

TEL-vakuutusmaksusaatava vanhenee vakuutusopimuslain (VakSL) mukaan kolmen vuoden kuluessa siitä, kun eläkelaitos on saanut tietää, että saatava on käynyt maksettavaksi. Vaikka eläkelaitos ei olisi saanut tietää saatavastaan, vanhenee saatava VakSL:n mukaan kuitenkin 10 vuoden kuluessa erääntymispäivästä. Erääntymisaajat määräytyvät TEL:n yleisten vakuutusehtojen mukaan.

4.1.2

ETK ottaa TEL-vakuutuksen työnantajan puolesta

Jos työnantaja ei kehotuksesta huolimatta ole huolehtinut työntekijöidensä eläketurvan järjestämisestä, ETK ottaa työnantajan kustannuksella vakuutuksen (pakkovakuutus) jostakin eläkevakuutus-

Lakiosasto

21.10.1994

yhtiöstä ja määrää samalla työnantajan maksettavaksi TEL:n 15 §:n mukaisen hyvikkeen. ETK antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen.

Pakkovakuutustapauksissa TEL:n 15 §:n mukainen hyvike muodostuu vakuutusmaksusta, perustekorosta sekä laiminlyöntikorotuksesta. Hyvike saa olla enintään vakuutusmaksun kaksinkertaisen määrän suuruinen. Hyvike on ulosottokelpoinen lain nojalla suoraan.

Maksujen periminen

ETK perii kaikki vakuutusmaksut korotuksineen työnantajalta. ETK tilittää tunnistettujen työntekijöiden työsuhteista vakuutusmaksut ja niille lasketun perustekoron vakuutusyhtiölle. Laiminlyöntikorotus jää ETK:lle.

TEL-pakkovakuutusprosessi uudistuu syksyn 1994 aikana. Uudessa menettelyssä ETK selvittää työsuhteet ja ottaa vakuutuksen sekä määrää ja perii koko hyvikkeen työnantajalta kuten ennenkin. Tämä menettely poikkeaa kuitenkin vanhasta menettelystä siten, että ETK määrää hyvikkeen arvion perusteella niin, että se kattaa vakuutusmaksut korkoineen ja korotuksineen. Määrättävän hyvikkeen yläraja on tällöinkin enintään vakuutusmaksun kaksinkertainen määrä.

ETK ei enää laske vakuutusmaksuja työsuhteista ja tilitä niitä eläkelaitokselle kuten aikaisemmin. Uuden menettelyn mukaan eläkelaitos laskuttaa vakuutusmaksut ETK:lta vakuutuksen ottamisen jälkeen pakkovakuutus päätöksen liiteosassa ilmoitettujen työsuhdetietojen perusteella. ETK:ssa tarkistetaan, että lasku on asiallisesti oikea. Eläkelaitoksen vakuutusmaksulaskelma tarkistetaan vain poikkeustapauksessa kuten esim. silloin, kun eläkelaitoksen lasku vaikuttaa selvästi virheelliseltä.

Sakkohyvike (työnantaja ottaa vakuutuksen myöhässä) määrätään ja peritään kuten tähänkin asti.

Kirje työeläkelaitoksille 20.6.1973, TEL:iin perustuvien saamisten vanhentuminen

4.2

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut

LEL-vakuutusmaksujen perintää ja vakuuttamisvelvollisuuden valvontaa hoitaa LEL Työeläkekassa, jolla on oikeus korottaa laiminlyöty eläkevakuutusmaksu aina alkuperäisen maksun kaksinkertaiseen määrään saakka (LEL:n 10 §:n 4 mom.).

Lakiosasto

21.10.1994

TaEL-vakuuttamisvelvollisuuden valvontaa hoitaa Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa (ETEK) yhteistyössä ETK:n kanssa (TaEL:n 7 § ja 8 §). Vakuutusmaksun määrää ja perii ETEK.

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut vanhenevat yleisessä 10 vuoden vanhentumisajassa.

4.3

TEL-, LEL- ja TaEL-vakuutusmaksuista vapauttaminen (MaVa)

Jos työnantaja on oikeuskäytännön muuttumisen tai muun erityisen syyn vuoksi joutunut takautuvasti järjestämään työntekijöilleen eläketurvan, ETK voi hakemuksesta vapauttaa työnantajan maksamasta takautuvia eläkemaksuja joko kokonaan tai osittain (TEL:n 15 a §, TEL:n 15 b §, LEL:n 10 b § ja TaEL:n 8 a §).

ETK antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen.

4.4

Työntekijäin eläkemaksu

Työ- tai virkasuhteessa taikka muussa palvelusuhteessa olevat henkilöt ovat osallistuneet ansioeläketurvan kustantamiseen työntekijäin eläkemaksulla 1.1.1993 alkaen (Kelan palveluksessa olevat 1.1.1994 alkaen). Maksu koskee sekä yksityistä että julkista puolta. Pysyvät lait työntekijäin eläkemaksusta ovat tulleet voimaan vuoden 1994 alussa (TEL:n 12 b §).

Työntekijäin eläkemaksu ja työnantajan vakuutusmaksu muodostavat yhdessä ansioeläketurvan kustantamiseksi suoritettavan kokonaismaksun. Työnantaja pidättää eläkemaksun palkanmaksuhetkellä laskettuna palkan bruttomäärästä. Eläkemaksu on lopullinen. Työnantaja suorittaa eläkemaksun eläkelaitokselle oman vakuutusmaksunsa osana erittelemättä.

Työntekijäin eläkemaksun perinnästä ei anneta päätöstä. Muutoksenhakeinona vakuutusmaksun perintään on perustevalitus. Sen liitteenä voi olla esim. palkkatodistus, josta pidätys näkyy. Ks. myös kohta 7.7, Perustevalitus.

Sosiaali- ja terveysministeriö on 15.12.1993 antanut päätöksen työntekijäin eläkemaksun pidättämisestä (n:o 1311/93, yleiskirjeen A 65/93 liitteenä). Päätös koskee vain TEL:n piiriin kuuluvia työntekijöitä.

Lakiosasto

21.10.1994

MEL

MEL:n piiriin kuuluvaan työntekijään ei sovelleta työntekijäin eläkemaksulakia, vaan heidän vakuutusmaksuvelvollisuutensa määräytyy MEL:n mukaan.

Yleiskirje A 54/93, Työntekijäin eläkemaksu valtion eläkejärjestelmässä

Yleiskirje A 57/93, Palkansaaajien työeläkemaksu kunnallisessa eläkejärjestelmässä

Yleiskirje A 63/93, Kelan työntekijäin eläkemaksu

Yleiskirje A 65/93, Työntekijäin eläkemaksu

4.5

MEL-vakuutusmaksut

Sekä MEL:n piiriin kuuluva työntekijä että hänen työnantajansa maksavat vakuutusmaksua Merimies-eläkekassalle.

4.6

YEL-vakuutusmaksut

4.6.1

Aloittava yrittäjä

Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksesta on säädetty 1.1.1993 voimaan tulleella YEL:n 9 §:n säännöksellä.

Yleiskirje A 8/92, Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus

4.6.2

YEL-vakuutuksen ottaminen myöhässä

YEL:n mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden edellytyksenä on, että lain tarkoittama yritystoiminta kestää yhdenjaksoisesti vähintään neljä kuukautta. Vakuuttamisvelvolliselle yrittäjälle on jätetty kuitenkin järjestelyaika vakuutuksen ottamiselle. Tämä järjestelyaika on sovittu 12 kuukaudeksi laskettuna siitä, kun YEL:n alainen yrittäjätoiminta alkoi.

Jos yrittäjä ei ota vakuutusta tässä järjestelyajassa, hän joutuu YEL:n 12 §:n 2 momentin perusteella suorittamaan vakuutusmaksun korotuksen (laiminlyöntikorotus), jollei ETK toisin päätä.

Lakiosasto

21.10.1994

Maksujen periminen

YEL-vakuutusmaksut ja korotukset perii aina YEL-eläkelaitos tai eläkekassa. Vakuutusmaksut on perittävä viiden vuoden määräajassa (YEL:n 12 § 5 mom.).

4.6.2.1

Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen, mutta myöhässä

Tapauksissa, joissa yrittäjä itse vapaaehtoisesti ottaa vakuutuksen mutta myöhästyneenä, ETK on valtuuttanut YEL-toimintaa harjoittavat eläkelaitokset korottamaan vakuutusmaksun. ETK ei anna erillistä korotusmääräystä.

Yrittäjälle lähetettävässä vakuutusmaksukuitissa eläkelaitos erittelee vakuutusmaksun määrän ja erikseen laiminlyöntikorotuksen määrän. Kummastakin maksun osasta saa tehdä perustevalituksen.

Perustevalitus vakuutusmaksusta on aiheellinen, jos valittaja on tyytymätön laiminlyöntikorotukseen tai epäilee, että vakuutusmaksu on väärin laskettu. Jos valittaja haluaa pienempää vakuutusmaksua, hänen on haettava muutosta työtuloon, jonka perusteella vakuutusmaksu määrätään.

YEL-työtulopäätöksessä ei mainita vakuutusmaksukorotuksesta. Vakuutusmaksut ja sen korotukset ovat vasta työtulopäätöksen seurausta.

4.6.2.2

Laiminlyöntikorotuksen periminen

Eläkelaitos perii vakuutusmaksun korotuksen vakuutusmaksun yhteydessä. Korotus on suoraan ulosottokelpoinen kuten YEL-vakuutusmaksukin.

Korotuksesta luopuminen

ETK voi erityisestä syystä määrätä, ettei vakuutusmaksua koroteta YEL:n 12 §:n 2 momentin perusteella.

Eläkelaitoksen esityksestä

Eläkelaitos voi tehdä ETK:lle esityksen korotuksesta luopumiseksi. ETK ilmoittaa eläkelaitokselle ratkaisustaan. Siitä ei ole valitusoikeutta. Jos yrittäjä tällöin on tyytymätön vakuutusmaksun korotukseen, hän voi hakea muutosta perustevalituksella.

Lakiosasto

21.10.1994

Yrittäjän esityksestä

Myös yrittäjä voi hakea ETK:lta vakuutusmaksun korotuksen poistamista. Yrittäjällä on oikeus valittaa ETK:n päätöksestä, johon tästä syystä liitetään muutoksenhakuohje.

Yrittäjällä ei ole enää vakuutusmaksujen maksuunpanon yhteydessä valitusoikeutta ETK:n päätöksessä ratkaistusta asiasta eli siitä, onko vakuutusmaksu korotettava YEL:n 12 §:n 2 momentin perusteella.

Vaikka yrittäjä valittaa ETK:n päätöksestä, eläkelaitos voi määrätä vakuutusmaksut korotuksineen maksettavaksi ja ryhtyä niitä perimään (TEL:n 21 b §:n 1 mom.).

Yleiskirje A 41/93, YEL-vakuutusmaksun korottaminen eläkejärjestelyn viivästyessä (ohjeita sovelletaan tapauksiin, joissa YEL-toiminta on alkanut 31.12.1993 jälkeen)

E.m. yleiskirje korvaa yleiskirjeet 22/70, 3/71 sekä yleiskirjeen 17/75 siltä osin kuin se koskee YEL:a. Samoin se kumoo ETK:n lakiosaston tiedotteet 8/84 ja 6/86 YEL:n 12 §:n 2 momentin korotuksesta.

4.6.2.3

ETK ottaa vakuutuksen

Jos ETK ottaa YEL:n 12 §:n 1 momentin perusteella vakuutuksen (pakkovakuutus) yrittäjän puolesta, se määrää vakuutusmaksun korotuksen. ETK ilmoittaa vakuuttamispäätöksessään korotusprosentin ja vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiajan, jolta korotettu vakuutusmaksu peritään. Päätöksessä annetaan muutoksenhakuohje.

4.7

MYEL-vakuutuksen ottaminen myöhässä

MYEL-vakuuttamisen ja vakuutusmaksujen suhteen menetellään samalla tavoin kuin YEL:ssä paitsi, että järjestelyaika on 6 kuukautta.

Mela ilmoittaa laiminlyöntikorotuksen MYEL-vakuutuksen alkamispäätöksellä, joten vakuutettu saa valitusoikeuden myös laiminlyöntikorotuksen osalta.

Mela perii vakuutusmaksut ja korotukset. Ne on perittävä viiden vuoden määräajassa (MYEL:n 12 §:n 4 mom.).

Lakiosasto

21.10.1994

4.8

YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta

Eläke

Eläkelaitos saa vähentää maksamatta jääneet YEL- ja MYEL-vakuutusmaksut yrittäjälle tulevasta eläkkeestä (YEL:n 12 §:n 5 mom. ja MYEL:n 12 §:n 4 mom.).

Vakuutusmaksut voidaan periä vain yrittäjän omasta YEL- tai MYEL-eläkkeestä taikka luopumisetuudesta. Muiden lakien mukaan kertyneen eläkkeen osalta vakuutusmaksua ei saa vähentää ilman eläkkeensaajan suostumusta. Vakuutusmaksuja ei myöskään voida vähentää perhe-eläkkeestä, jos maksuja on maksamatta yrittäjän kuollessa. Ilman eläkkeensaajan suostumusta vakuutusmaksuja voidaan periä enintään kolmannes kulloinkin maksettavan YEL- tai MYEL-eläkkeen määrästä (YEA:n 12 §, MYEA:n 13 §).

YEL-eläkkeestä voidaan vähentää maksamatta jääneet vakuutusmaksut. SV-rahastolle maksettavasta eläkkeen osasta ei voida periä vakuutusmaksuja. Muusta osasta eläkettä voidaan periä vakuutusmaksuja ilman eläkkeensaajan suostumusta enintään kolmannes kulloinkin maksettavasta eläkkeen määrästä. Vakuutusmaksuja vastaisista eläkkeistä kuitattaessa ei siis noudateta asetusta suojaosuudesta palkan ulosmittauksessa. VakOn päätös 21.12.1993 (ETK34115).

Eläkkeensaajalle voidaan ilmoittaa kirjeellä, että maksamattomia yrittäjävakuutusmaksuja aletaan periä eläkkeestä. Samalla ilmoitetaan kuinka paljon vakuutusmaksuja on maksamatta ja kuinka paljon niitä aiotaan periä kuukaudessa. Pyydettyäessä asiasta annetaan valituskelpoinen päätös.

Vakuutusmaksujen perinnästä johtuvan eläkkeen vähennyksen katsotaan kulloinkin koskevan vanhinta perimiskelpoista ja vielä maksamatta olevaa vakuutusmaksua (YEA:n 12 § 2 mom., MYEA:n 13 §:n 2 mom.).

Vakuutetun tai perhe-eläkkeensaajan nimenomaisella suostumuksella voidaan vakuutusmaksuja kuitenkin periä myös muustakin eläkkeestä kuin e.m. yrittäjän omasta YEL- tai MYEL-eläkkeestä.

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Kuntoutusraha

Kuntoutusrahan maksamisesta on soveltuvin osin voimassa mitä eläkkeen maksamisesta on säädetty. Maksamattomia vakuutusmaksuja voidaan siten periä

Lakiosasto

21.10.1994

myös kuntoutusrahasta siltä osin kuin ne vastaavat YEL- tai MYEL-eläkkeen osuutta.

Vakuutusmaksujen perimistä kuntoutusrahasta harkittaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon, onko periminen tarkoituksenmukaista kuntoutuksen onnistumisen kannalta.

Lakiosaston tiedote 3/92, Vakuutusmaksujen periminen kuntoutusrahasta

Maksujen periminen

Eläkettä maksava eläkelaitos perii vakuutusmaksut ja tilittää ne sille eläkelaitokselle, jossa yrittäjällä oli vakuutus.

4.9

Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

ETK on antanut sekä TEL:n ja LEL:n että TEL:n ja TaEL:n välisiä väärinvakuuttamistilanteita koskevat ohjeet. Ne sisältävät myös vakuutusmaksujen perintäohjeet näissä tilanteissa (TEL:n 15 b §, LEL:n 10 b §, TaEL:n 8 a §).

Kirje Työeläkelaitoksille 23.4.1992, Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

4.10

Vakuutusmaksun ulosotto ja sen keskeytys

Ks. kohta 7.8, Täytäntöönpanon keskeytys.

Lakiosasto

21.10.1994

5

ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY

Eläkehakemuksen käsittelyä ja viimeisen laitoksen määräytymistä koskevat ohjeet on annettu ETK:n yleiskirjeessä:

A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

Edellä mainittu yleiskirje korvaa eläkehakemuksen käsittelyn osalta yleiskirjeen C 7/90, MEL:n muutoksen vaikutus eläkehakemusten käsittelyyn ja eläketapahtumailmoitusliikenteeseen.

Yleisohjeet ETA-eläkehakemusten käsittelystä on annettu yleiskirjeessä:

A 70/93, ETA-sopimus tulee voimaan

Ohjeet ETA-eläkehakemuksiin ja ETA-sopimuksen voimaantulovaiheen tarkistuspyyntöihin liittyvästä tietoliikenteestä sekä eläkehakemusten ja tarkistuspyyntöjen käsittelyyn liittyvien asiakirjojen välittämisestä on annettu yleiskirjeessä:

C 7/93, ETA-eläkehakemuksiin ja voimaantulovaiheen tarkistuspyyntöihin liittyvä tietoliikenne

Lakiosasto

21.10.1994

6

PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

6.1

Säännökset

TEL:n 21 b §

1 mom.

Eläkelaitoksen ja eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

2 mom.

Eläkelaitoksen, eläketurvakeskuksen ja eläkelautakunnan lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin riita-asiassa annettu lainvoimainen tuomio.

TEL:n 21 d §:n 1 mom.

Jos 21 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

6.2

Eläkkeen maksaminen

Eläkelaitos panee myönteisen päätöksen perusteella eläkkeen maksuun välittömästi. Vaikka eläkettä maksettaisiin muulle kuin eläkkeensaajalle, ei muutoksenhakuajan umpeenkulumista odoteta.

Jos ELK on eläkkeensaajan valituksen johdosta myöntänyt evätyn eläkkeen ja eläkelaitos valittaa päätöksestä VakOon, eläkettä ei panna maksuun ennen kuin VakO on ratkaissut asian.

6.3

Eläkkeen keskeytys

TEL:n 17 a §:n 2 mom.

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut sanottua selvitystä

Lakiosasto

21.10.1994

eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi päättää, että eläkkeen suorittaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu.

Selvityspyynnössään (=eläkkeensaajan kuuleminen) eläkelaitos antaa eläkkeensaajalle kohtuullisen määrääjän (esim. 2 viikkoa) selvityksen toimittamista varten ja mainitsee eläkkeen keskeyttämismahdollisuudesta ja -ajankohdasta.

Keskeytyksestä annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen. Eläke keskeytetään heti päätöksen antamista seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä keskeytettäessä ei eläkkeensaajaa tarvitse enää uudelleen kuulla.

Ansioiden vuoksi Yksilöllisen varhaiseläkkeen ja työttömyyseläkkeen maksaminen voidaan keskeyttää eläkkeensaajan ansio-työn vuoksi seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen (TEL:n 5 b §:n 6 mom. ja 4 c §:n 6 mom.). Sama koskee sukupolvenvaihdoseläkettä (SPVEL:n 24-26 §:t). Eläkkeensaajaa kuullaan ennen eläkkeen keskeyttämistä.

Purkuhakemuksen yhteydessä

Jos eläkelaitos on hakenut päätöksensä purkamista, se saa keskeyttää eläkkeen maksamisen tai ryhtyä maksamaan sitä purkuhakemuksessa esitetyn määrällisenä. Eläke voidaan keskeyttää tai maksaa muutetun määrällisenä purkuhakemuksen VakOon saapumisesta seuraavan kuukauden alusta (TEL:n 21 d §).

Eläkelaitos teki purkuhakemuksen heinäkuussa 1983. Se maksoi pienennettyä eläkettä jo 1.7.1983 alkaen. VakO totesi, että eläkelaitos olisi voinut pienentää eläkkeen määrää vasta 1.8.1983 alkaen. VakOn päätös 22.3.1984 (ETK13619).

Eläkkeensaajalle ilmoitetaan etukäteen eläkkeen keskeyttämisestä tai pienentämisestä. Jollei VakO suostu purkuun, maksamatta jääneet eläke-erät maksetaan eläkkeensaajalle viipymättä viivästyskorotuksineen.

Yleiskirje A 23/91, Työkyvyttömyyseläkkeet, luvut 15 ja 17

6.4

Takaisinperintä

Jos aiheettomasti maksettu etuus peritään takaisin kuittaamalla vastaisista eläke-eristä, noudatetaan TEL:n 21 b §:ää. Vaikka mainittu lainkohta muodollisesti antaa mahdollisuuden lainvoimaa vailla olevan päätöksen toimeenpanoon, ei näin yleensä

Lakiosasto

21.10.1994

pitäisi tehdä. Aiheettomasti maksettua etua ei siis ryhdytä kuittamaan eläkkeestä, ennen kuin takaisinperimispäätös on lainvoimainen.

Eläkelaitoksen päätökseen, joka koskee aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperintää ulosoton avulla, sovelletaan myös TEL:n 21 b §:ää. Sen mukaan ulosottoon ryhdytään vasta, kun eläkelaitoksen päätös on lainvoimainen.

Yleiskirje A 34/92, Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisin periminen

6.5

Työtulopäätökset

Vaikka yrittäjä valittaisi ETK:n vakuuttamis- päätöksestä tai eläkelaitoksen työtulopäätöksestä, vakuutusmaksut voidaan määrätä maksettavaksi ja ryhtyä niitä perimään (TEL:n 21 b §:n 1 mom.).

Eläkelaitos voi kuitenkin itse keskeyttää vakuutusmaksujen perinnän vakuutetun pyynnöstä esim. vapautushakemuksen, eläkehakemuksen tai valituksen vireillä ollessa. MYEL:n osalta tämä on säädetty laissa (MYEL:n 12 §:n 5 mom.).

Lakiosasto

21.10.1994

7

MUUTOKSENHAKU

Koska virheellisiä ratkaisuja ei voida kokonaan estää, tarvitaan keinoja, joilla päätökset voidaan jälkikäteen korjata. Tällainen jälkikäteen korjaava oikeussuojakeino on muutoksenhakujärjestelmä.

Varsinaiset

Muutoksenhakukeinot jaetaan varsinaisiin ja ylimääräisiin. Varsinaisella muutoksenhakukeinolla, valituksella, haetaan muutosta määräajan kuluessa päätöksen antamisesta (=postittamisesta). Kun tämä aika on kulunut umpeen, päätös tulee lainvoimaiseksi. Vakuutus- ja eläkeasioissa varsinaisena muutoksenhakukeinona on valitus, vakuutusmaksuasioissa perustevalitus.

Ylimääräiset

Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin. Ylimääräisen muutoksenhaun tavoitteena on lainvoimaisen päätöksen oikaiseminen eli itseoikaisu tai päätöksen poistaminen vakuutusosikeudessa eli purku. Julkisella puolella on edellä mainittujen lisäksi käytettävissä kantelu tuomiovirheen perusteella. Lainvoimaista päätöstä voidaan muuttaa myös, jos siinä on virhe (asiavirheen ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen).

Säädökset

Eläkeasioiden muutoksenhausta on säännökset työeläkelaeissa. Niissä säädetään valituksesta, lainvoimaisen päätöksen oikaisemisesta asianosaisen eduksi, päätöksen purkamisesta sekä päätöksessä olevan asia ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta. Julkisen puolen ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja (purku, kantelu ja menetetyn määräajan palauttaminen), joista säädetään myös laissa ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa (HPurkuL 200/66) ei noudateta enää 1.1.1995 lähtien (HE valtion eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 190/94 vp).

1.1.1995 voimaan tulevassa muutoksenhaku-uudistuksessa (lait 878-885/94) päätöksen itseoikaisusta eläkelaitoksessa tehdään ensisijainen päätöksen muuttamiskeino. Uudistuksen jälkeen valitus ohjataan päätöksen antaneeseen eläkelaitokseen itseoikaisua varten. Samassa lainmuutoksessa on TEL:iin otettu säännökset asia- ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta (TEL:n 21 e §). Säännökset vastaavat HMenL:n 26-28 §:iä.

Voimaantulo

Uusia säännöksiä sovelletaan päätöksiin, joiden antopäivä on 1.1.1995 tai sen jälkeen. Vaikka muutok-

Lakiosasto

21.10.1994

senhaku ensimmäiseen muutoksenhakuasteeseen on tapahtunut aikaisempien säännösten mukaisesti, on muutoksenhaussa VakOon noudatettava uusia säännöksiä, jos ensimmäisen muutoksenhakuasteen päätös annetaan 1.1.1995 tai sen jälkeen.

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille 1.1.1995 tai sen jälkeen. Lakien voimaantullessa vireillä olevat ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat käsitellään loppuun aikaisempien säännösten mukaisesti.

Oikaisut

Eläkelaitoksen mahdollisuudesta itse oikaista antamansa päätös säädetään kolmessa eri tilanteita koskevassa säännöksessä:

- 1) valituksen yhteydessä tapahtuvasta oikaisusta TEL:n 21 a §:n 2 momentissa (varsinainen muutoksenhaku),
- 2) lainvoimaisen päätöksen oikaisemisesta vaikutetun eduksi TEL:n 21 d §:n 2 momentissa (ylimääräinen muutoksenhaku) ja
- 3) päätöksessä olevan asiavirheen sekä kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta TEL:n 21 e §:ssä (virheen oikaisu).

Julkinen eläkejärjestelmä

Vastaava lainmuutoshanke on vireillä kunnallisessa eläkejärjestelmässä. Tarkoitus on, että sekin tulee voimaan 1.1.1995.

Valtion eläkejärjestelmässä ei vastaavia säännöksiä vielä ole.

Kansaneläkejärjestelmä

Kansaneläkejärjestelmän muutoksenhakumenettely uudistetaan 1.1.1995 alkaen samalla tavoin kuin yksityisessä työeläkejärjestelmässäkin.

Seuraavassa on selostettu pääasiassa yksityisen puolen muutoksenhakumenettelyä.

7.1

Työeläkelakien muutoksenhakusäännökset

Muutoksenhausta yksityisen puolen työeläkelaitosten päätöksiin säädetään TEL:n 20-22 §:issä ja MEL:n 59-

Lakiosasto

21.10.1994

61 b §:issä.

TEL:n muutoksenhakua koskeviin säännöksiin on lisäksi viitattu LEL:n 1 §:ssä, TaEL:n 11 §:ssä, MYEL:n 19 §:ssä, SPVEL:n 43 §:ssä, YEL:n 17 §:ssä, LUEL:n 24 §:ssä ja LUKL:n 37 §:ssä.

Muutoksenhausta julkisen puolen päätöksiin säädetään VEL:n 23-24 a §:issä, KVTEL:n 8-10 a §:issä ja evankelisluterilaisen kirkon eläkelain (KiEL 298/66) 7 §:ssä.

Erityissäännöksiä

Muutoksenhausta on TEL:ssa myös erityissäännöksiä.

ETK:n työeläkelakien soveltamisasiassa TEL:n 1 §:n 5 momentin tai LEL:n 1 §:n 4 momentin nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta niin kuin TEL:n 21 §:ssä on säädetty. TaEL:n, MYEL:n ja YEL:n soveltamisesta annetun vastaavan päätöksen muutoksenhausta säädetään ko. laeissa olevilla viittaussäännöksillä TEL:iin.

Työsuhtetietojen sitovuudesta ja sitä koskevien päätösten antamisesta on säädetty TEL:n 10 a §:n 1 ja 2 momenteissa. Työsuhteen teknisestä katkaisusta on säädetty TEL:n 2 §:n 3 ja 4 momentissa ja eläkelaitoksen velvollisuudesta antaa päätös mainittujen pykälien soveltamisesta TEL:n 10 a §:n 3 momentissa. Työsuhtetietojen sitovuutta sekä työsuhteen teknistä katkaisua koskeviin päätöksiin saa hakea muutosta niin kuin TEL:n 21 §:ssä on säädetty (TEL:n 10 a §:n 4 mom.).

Työsuhteen automaattista katkaisua koskevat säännökset ovat TEL:n 2 §:n 5-6 momenteissa ja 7 §:n 1 momentin 3 virkkeessä. Automaattisesta katkaisusta ei anneta päätöstä erikseen. Sen sijaan automaattista katkaisua edeltäneestä tai sitä seuraavasta työsuhteesta annetaan pyydettäessä SITO-päätös.

Yleiskirje A 30/93, Työsuhteen automaattinen katkaisu, kohta 5.1

7.2

Muutoksenhaku eri eläkejärjestelmissä

Eläkettä haettaessa riittää yksi eläkehakemus, vaikka hakija olisi kuulunut useamman eläkejärjestelmän (esim. TEL, VEL, KVTEL, KiEL) piiriin. Eläkettä haetaan samalla lomakkeella sekä työeläke- että kansaneläkejärjestelmässä.

Lakiosasto

21.10.1994

Muutosta sen sijaan haetaan jokaisessa eläkejärjestelmässä erikseen. Yksityisen puolen työeläkelakien, eräiden julkisen puolen eläkelakien (mm. VEL ja KVTEL) ja KEL:n mukaisten valitusasioiden käsittelyä varten on kullakin järjestelmällä oma ensimmäisen asteen muutoksenhakuelin. Ylimpänä muutoksenhakusteena on kaikilla edellä mainituilla vakuutusoikeus (1.1.1995 alkaen myös julkisella puolella, HE 190/94 vp). Jos hakija on saanut eläkepäätöksen kahdesta tai useammasta eläkejärjestelmästä, valitus tehdään kunkin eläkejärjestelmän päätöksestä erikseen. Sama koskee purkuhakemusta ja itseoikaisupyyntöä.

Suomessa tehdyn hakemuksen perusteella tutkitaan hakijan eläkeoikeus myös kaikissa niissä sosiaaliturvasopimus- ja ETA-maissa, joiden lainsäädännön piiriin hakija on kuulunut. Muutosta haetaan kustakin maasta erikseen.

7.3

Muutoksenhakuelimet

7.3.1

Eläkelautakunta Yksityisen puolen työeläkejärjestelmän ensimmäinen muutoksenhakuaate on eläkelautakunta (ELK). Se tutkii valitukset, jotka koskevat TEL-, LEL-, TaEL-, MYEL-, SPVEL-, YEL-, MEL-, LUEL- ja LUKL-asioita.

TEL:n 20 §:n 1 mom.

Valitusmenettelyä varten eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii eläkelautakunta. Lautakunnassa on puheenjohtaja, jolta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyyttä eläkevakuutukseen, ja vähintään kahdeksan jäsentä, jotka (sosiaaliministeriö) määrää kauintaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja jotka toimivat tuomarinvastuulla. Jäsenistä on ainakin kaksi määrättävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Muista jäsenistä tulee ainakin yhden olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö, joka on eläkevakuutukseen perehtynyt, yhden vakuutusmatemaatikko ja kahden vakuutuslääkäri. Lautakunta voi toimia jaostoihin ja kaantuneena.

Tarkemmat määräykset eläkelautakunnan työskentelystä ovat TEA:n 19-20 b §:issä ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamassa työjärjestyksessä.

ELK:ssa valitusasiat käsitellään jaostoissa. Periaatteellista merkitystä omaavat asiat sekä asiat, joissa jaoston ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä, voi jaosto tai lautakunnan puheenjohtaja määrätä käsiteltäväksi lautakunnan täys-

Lakiosasto

21.10.1994

istunnossa. Asiat päätetään esittelystä äänten enemmistöllä ja äänten mennessä tasan tulee päätökseksi se mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut.

Yleiskirje A 49/93, Muutoksia eläkelautakunnan työn organisointiin

7.3.2

Vakuutusoikeus

Vakuutusoikeus (VakO) on sekä yksityisen puolen työeläke- sekä kansaneläkejärjestelmän ylin muutoksenhakuaste. 1.1.1995 alkaen VakO on myös julkisen puolen eläkejärjestelmän ylin muutoksenhakuaste (HE 190/94 vp). Ks. kohta 7.3.3.

TEL:n 21 f §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, vakuutusoikeudessa on siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidän tulee olla työoloihin perehtyneitä, ja heistä osallistuu vakuutusoikeuden istuntoon samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen.

Valtioneuvosto määrää sosiaali- ja terveystieteiden esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan työnantaja- ja työntekijäjäsenet sekä varajäsenet. Heidän määräämistään varten on asianomaisille työnantajain ja työntekijäin edustavimmille järjestöille annettava tilaisuus tehdä omalta kohdaltaan ehdotuksensa, jonka tulee käsittää yhtä monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Maallikkojäsenten tulee osallistua käsittelyyn, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen tai, jos vakuutusoikeudesta annetussa laissa niin erikseen säädetään.

VakOssa muutoksenhakuasiat käsitellään jaostoissa, joissa puheenjohtajana on vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä taikka, asian koskiessa lääkeopillista seikkaa, lakimiesjäsen ja lääkärijäsen. Lisäksi asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojäsentä. Maatalousyrittäjä- ja yrittäjämaallikkojäsenistä on säännökset MYEL:n 18 §:n 2 momentissa ja YEL:n 15 §:n 2 momentissa. Julkisen puolen maallikkojäsenistä säädetään VEL:n 24 a §:ssä ja KVTEL:n 10 a §:ssä (HE 190/94 vp).

Jos asialla on periaatteellista merkitystä tai jos jaoston ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä, se voidaan, jos vakuutusylituomari tai jaosto niin päättää, käsitellä täysistunnossa taikka laajennetussa jaostossa, jossa lisäjäseninä ovat vakuutusylituomari puheenjohtajana sekä virassa vanhin vakuutustuomari.

Lakiosasto

21.10.1994

VakOn toiminnasta on säädetty vakuutusosoikeudesta annetussa laissa (14/58) ja asetuksessa (264/82).

7.3.3

Julkisen puolen muutoksenhakuelimet

Valtiokonttorin päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta valittamalla 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista Valtion eläkelautakuntaan.

Kuntien eläkevakuutuksen antamasta eläkepäätöksestä tehdään valitus Kuntien eläkelautakuntaan. Valitus-aika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista ja eläkeasiamiehellä 30 päivää päätöksen antamisesta.

Ylintä päätösvaltaa julkisen puolen eläkeasioissa käyttää 1.1.1995 alkaen Vako (HE 190/94 vp). Valitus on tehtävä Vakoon 30 päivän kuluessa Valtion tai Kuntien eläkelautakunnan päätöksen tiedoksisaannista.

Myös Suomen Pankin johtokunnan (L Suomen Pankista 365/25) ja Kansaneläkelaitoksen hallituksen eläkeasiassa (KEL 347/56 ja kansaneläkeasetus 594/56) antamiin päätöksiin haetaan 1.1.1995 lähtien muutosta Vakolta. Sama koskee muutoksenhakua kansanedustajain eläkelain (329/67) mukaisiin päätöksiin. (HE 190/94 vp).

Edellä mainittujen julkisen puolen eläkepäätösten purkamista haetaan 1.1.1995 lähtien Vakolta (HE 190/94 vp).

KHO

Kirkkohallituksen KiEL:n mukaisia eläkeasioita koskeviin päätöksiin haetaan vielä toistaiseksi muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta (KHO).

KHO toimii muutoksenhakuviranomaisena toistaiseksi myös Ahvenanmaan maakunnan julkisen alan henkilöstöeläkeasioissa.

7.3.4

KEL:n mukainen muutoksenhaku

Kansaneläkelaitoksen kansaneläkelain (KEL) mukaiseen päätökseen haetaan muutosta tarkastuslautakunnalta. Sen päätökseen haetaan muutosta Vakolta. Myös purkua haetaan eläkeasioissa Vakolta.

Lakiosasto

21.10.1994

7.4

Valitus yksityisen puolen päätöksestä

TEL:n 21 §

1 mom.

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen eläkettä taikka eläkelaitokselle tai työnantajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä.

2 mom.

Joka ei tyydy eläkelautakunnan edellä mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusosastoilta kirjallisella valituksella 1 momentissa säädettyssä määräajassa.

7.4.1

Muutoksenhakuohje

Eläkelaitoksen ja ETK:n päätökseen sisältyy muutoksenhakuohje, ellei tässä yleiskirjeessä tai muualla toisin mainita. Puhuttaessa jäljempänä eläkelaitoksesta tarkoitetaan myös ETK:ta.

Muutoksenhakuohjeessa kerrotaan päätöksen saajalle, minne päätöksestä voi valittaa, miten valitus tehdään, miten se allekirjoitetaan sekä missä ajassa, millä tavalla ja mihin valitus on toimitettava.

Muutoksenhakuohjeena voidaan käyttää ETK:n mallia (ETK 2921, liite 2).

Muutoksenhakuohjeessa on yksityiskohtaiset ohjeet muodollisesta menettelystä, jota muutoksenhaussa on noudatettava. Sen lisäksi eläkelaitos antaa käytännön neuvoja muutoksenhakutilanteeseen.

Osittainen muutoksenhakuoikeus

Päätökseen voidaan joskus hakea muutosta vain osittain. Tällöin muutoksenhakuoikeutta rajataan päätöksessä, mutta päätökseen liitetään normaali muutoksenhakuohje.

Eläkelaitos oli eläkepäätöksessään pidättänyt oikeuden yhteensovituksen korjaamiseen, jos tapaturmakorvaus muuttuisi valituksen johdosta. Tapaturma-asian ratkettua eläkelaitos oikaisi yhteensovituksen alusta alkaen. Vako katsoi, ettei yhteensovitusta ollut vielä eläkelaitoksen 1. päätöksellä

Lakiosasto

21.10.1994

lainvoimaisesti ratkaistu, vaan että päätös oli yhteensovituksen osalta väliaikainen. Tämän vuoksi VakO jätti yhteensovituksen eläkelaitoksen oikaisupäätöksen varaan. VakOn päätös 23.9.1987 (ETK18077).

Ei muutoksenhakuohjetta

Poikkeustilanteissa ei päätökseen saa hakea muutosta, jolloin ei myöskään anneta muutoksenhakuohjetta. Päätöksessä mainitaan, miksi ohjetta ei anneta.

Väliaikaiseen päätökseen ei anneta muutoksenhakuohjetta (TEL:n 21 a §:n 3 mom.).

Muutoksenhakuelimen pelkkä palautuspäätös ei sisällä kannanottoa itse asiaan, joten siihen ei myöskään saa hakea muutosta. Vastaavasti myöskään siirtopäätökseen ei saa hakea muutosta. Ks. kohta 7.11.2.

VakO ei tutkinut eläkelautakunnan palautuspäätöksestä tehtyä valitusta. VakOn päätös 11.12.1974 (ETK2700).

Jos eläkelaitoksen toimivallasta syntyy epätietoisuutta tai jos on olemassa erityinen syy, ETK voi määrätä mikä eläkelaitos on TEA:n 12 §:n ja 12 a - 12 c §:n mukaan toimivaltainen. Tähän määräykseen ei saa hakea muutosta (TEA:n 12 d §:n 1 mom.).

Jäljempänä mainituissa tilanteissa ei eläkelaitoksen ratkaisuihin voi valittaa. Muutoksenhakuoikeutta ei ole rajattu laissa, vaan menettely perustuu lain tulkintaan.

Kuntoutuslupauksen antamisesta tai kuntoutuksen epäamisestä ei anneta valituskelpoista päätöstä, koska kyseessä on harkinnanvarainen etuus. Myöskään harkinnanvaraisesta kuntoutusavustuksesta (kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta) tai kuntoutusrahan maksamisesta odotusajalta ennen kuntoutuksen alkamista ja mahdollisten kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta ei anneta valituskelpoista päätöstä.

Yleiskirje A 17/91, Kuntoutusta koskevat soveltamisohjeet (kohdat 7 ja 11.1)

Kuolleen yrittäjän YEL:n mukaista vakuuttamista koskevaan ETK:n kielteiseen ratkaisuun ei voi hakea muutosta. Vakuuttamishakemuksen hylkäämisestä voi valittaa vasta perhe-eläkepäätöksen yhteydessä. Sama koskee Melan menettelyä sen käsitellessä vakuutusasiaa kuolleen maatalousyrittäjän jälkeen. Ks. kohta 3.6, Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen.

Lakiosasto

21.10.1994

Vakuuttamisvelvollisuutensa laiminlyöneen yrittäjän vakuutusmaksua voidaan ETK:n määräyksestä korottaa YEL:n 12 §:n 2 momentin nojalla. Jos hakemuksen korotuksesta luopumisesta tekee eläkelaitos, ei ETK:n hylkäävään ratkaisuun anneta muutoksenhakuohjetta, vaan muutosta korotukseen voi hakea vakuutusmaksun maksuunpanon yhteydessä perustevalituksella. Ks. kohta 4.6.2.2, Laiminlyöntikorotuksen periminen.

Jos eläkkeenhakija ilman hyväksyttävää syytä jättää menemättä eläkelaitoksen määräämään työkyvyttömyyden selvittämistä koskevaan tutkimukseen, asian käsittely voidaan määrätä raukeamaan (TEA:n 11 §:n 3 mom.). Sama koskee SPVEL:n ja LUKL:n nojalla annettuja ehdollisia päätöksiä (SPVEL:n 18 §:n 2 mom. ja LUKL:n 19 §:n 2 mom.). Näissä tilanteissa ei anneta valituskelpoista päätöstä. Ks. kuitenkin kohta 7.11.4, Raukeaminen.

7.4.2

Kuka voi valittaa Valitusoikeus työeläkeasioissa kuuluu yleensä sille, jolla on asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan, siis asianosaiselle.

Valittaja voi valtuuttaa asiamiehen tekemään valituksen puolestaan. Asianosaisen edustajina muutoksenhaussa voivat toimia TEL:n 19 b §:ssä mainitut edunvalvojat.

Eläkkeenhakija,
-saaja,
vakuutettu

Valitusoikeus eläkeasiassa on aina eläkkeenhakijalla tai -saajalla. Työtuloasiassa valitusoikeus on aina vakuutetulla itsellään.

Kuolinpesä

Valitusoikeus on myös hakemusmenettelyn aikana kuolleen hakijan kuolinpesällä. Kuolinpesän osakkailla voi olla oikeudellista etua valvottavanaan myös perhe-eläkkeen kannalta. Valitusoikeus on kenellä tahansa kuolinpesän osakkaista. Muita osakkaita on kuultava valituksen johdosta.

Henkilö haki työkyvyttömyyseläkettä ja valitti hylkäävästä päätöksestä ELK:aan. Hänen kuoltuaan leski valitti ELK:n päätöksestä VakOon. VakO piti leskeä asianosaisena ja tutki valituksen. VakOn päätös 28.6.1979 (ETK3338), Työeläke 4/79, s. 35.

Eläkelaitos

Päätöksen antaneella eläkelaitoksella on valitusoikeus, jos se on tyytymätön eläkelautakunnan ratkaisuun.

Eläkelaitos tulee asianosaiseksi eläkeasiassa myös, jos toisen eläkelaitoksen tai ELK:n päätös johtaa

Lakiosasto

21.10.1994

siihen, että vastuu täysitehoisesta eläkkeestä siirtyy sille.

Käytännössä eläkelaitokset ja ETK valittavat lähinnä silloin, kun on kyseessä periaatteellinen laintulkinta-asia.

Eläkelaitos A myönsi ns. täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen siten, että vastuu eläkkeestä kuului eläkelaitos B:lle. ELK ei tutkinut B:n tekemää valitusta eläkelaitos A:n päätöksestä. VakO katsoi, että eläkelaitos B:llä on asiassa välitön oikeudellinen etu valvottavanaan ja sitä on näin ollen pidettävä asianosaisena. VakOn päätös 24.8.1977 (ETK725), Työeläke 1/78.

Eläkelaitos valitti ELK:n päätöksestä, jonka se katsoi olevan vakuutetulle epäedullinen. VakO jätti valituksen tutkimatta, koska eläkelaitoksella ei ollut asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan. VakOn päätös 27.11.1974 (ETK2807).

Provisiopalkkaisen konsulentin katsottiin olleen työsuhteessa yhtiöön suorittaessaan kotitalouskoneiden esittely- ja myyntityötä. Eläkelaitosta, jossa yhtiö oli vakuutanut työntekijänsä TEL:n mukaisesti, pidettiin asianosaisena ratkaistaessa sitä, minkä eläkelain piiriin työntekijä tai työ kuuluu. Tämän vuoksi ko. eläkelaitoksella oli myös valitusoikeus konsulenttia koskevasta ETK:n soveltamisratkaisusta. VakOn päätös 30.9.1982 (ETK sov654, ETK8878).

Eläkelaitos katsoi työsuhteen kuuluvan TEL:n piiriin. Työnantaja valitti vakuutusmaksujen maksuunpanosta ELK:aan, joka kumosi päätöksen ja katsoi työskentelyn YEL:n piiriin kuuluvaksi. VakO tutki eläkelaitoksen valituksen ELK:n päätöksestä. VakOn päätös 10.6.1993 (ETK33863).

Kuntien eläkevakuutuksella on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkeasioiden käsittelyä eläkelaitoksessa. Hänellä on itsenäinen muutoksenhakuoikeus eläkelaitoksen ja Kuntien eläkelautakunnan päätöksiin. Hän voi hakea muutosta sekä eläkkeenhakijan eduksi että vahingoksi. Eläkelaitoksella ei ole valitusoikeutta.

Myös kirkkohallituksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsitte-

Lakiosasto

21.10.1994

lyä kirkkohallituksessa ja kirkon keskusrahastossa. Hänellä on myös valitusoikeus kirkkohallituksen päätökseen.

Valtiokonttorilla ei enää ole vastaavaa eläkeasiamiestä. Sen sijaan Valtiokonttorilla on 1.1.1995 lähtien oikeus valittaa Valtion eläkelautakunnan päätöksestä VakOon (VEL:n 23 §, HE 190/94 vp).

Työnantaja

Työnantajalla on asianosaisena valitusoikeus ETK:n soveltamisratkaisusta.

Työnantajalla on oikeus valittaa myös TEL:n 10 a §:n mukaisesta työsuhdeselvittelypäätöksestä (SITO-päätös). Näin on siinäkin tapauksessa, että työnantajalla on ollut asian aikaisemmassa vaiheessa muutoksenhakuoikeus (perustevalitus maksuunpanosta). Merkitystä ei ole sillä, missä yhteydessä työntekijä ilmoittaa puutteita työsuhteen rekisteröinnissä.

Samoin työnantajalla on mahdollisuus tehdä vakuutusmaksusta perustevalitus.

Yleiskirje A 38/90, Työsuhdetietojen sitovuus

Työnantaja on asianosainen myös silloin, kun se eläkepäätöksessä vastoin omaa käsitystään velvoitetaan järjestämään eläketurva, eikä sillä ole ollut muutoksenhakumahdollisuutta aikaisemmassa vaiheessa tai kun asia on lain soveltamisen osalta muuttunut muutoksenhakuelimessä. Jos työnantaja oli järjestänyt eläketurvan kuntoon jo ennen eläkkeen myöntämistä, sillä ei enää ole valitusoikeutta työntekijän eläkepäätöksestä.

Henkilö ilmoitti eläkehakemuksessaan työskennelleensä mm. osakeyhtiö A:n haastattelijana ja kirjatilausten hankkijana 1.7.1969 - 31.3.1970. Eläkelaitos hylkäsi hakemuksen ko. työsuhteen osalta ja katsoi, ettei työskentely ollut työsuhteessa, vaan itsenäisenä yrittäjänä tehtyä työtä. ELK kumosi päätöksen katsoen henkilön olleen TEL:n piiriin kuuluvassa työsuhteessa osakeyhtiö A:han. Vako tutki osakeyhtiö A:n valituksen. Näin ollen Vako piti työnantajaa asianosaisena eläketurvan järjestämistä koskevassa asiassa. VakOn päätös 27.9.1972 (ETK1428).

ELK jätti työnantajan valituksen työntekijöidensä TEL-työsuhdeaikojen tarkistamiseksi tutkimatta. Työnantajaa ei voitu pitää asianosaisena, koska työsuhdeselvittelyn

Lakiosasto

21.10.1994

tuloksena ei vahvistettu uutta työsuhdetta eikä muutettu rekisterissä jo olevien työsuhteiden tietoja. ELK:n päätös 2.6.1992 (ELK 5407/91).

Oikeus hakea muutosta ETK:n TEL:n 1 c §:n (ulkomaan työn vakuuttaminen) perusteella antamaan vapautusta koskevaan päätökseen on vapautusta hakeneella työnantajalla. Koska päätös annetaan työntekijäryhmää koskevana, ei yksittäinen työntekijä voi hakea siihen omalta osaltaan muutosta. Myöskään eläkelaitos ei voi hakea muutosta tähän päätökseen. Yksittäinen työntekijä tai eläkelaitos voi saada vakuuttamisasi- an käsiteltäväksi hakemalla ETK:n soveltamisratkaisua (TEL:n 1 §:n 5 mom.).

Yleiskirje A 71/93, Vakuuttaminen ja eläkkeen perusteena oleva työansio ulkomaantyössä

Sen sijaan työkyvyttömyysratkaisusta työnantajalla ei ole katsottu olevan oikeutta valittaa.

Eläkevakuutusyhtiö myönsi henkilölle täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen Oy:n työsuhteen perusteella. Oy valitti päätöksestä ELK:aan ja katsoi, että henkilö on ollut työkyvytön jo ennen työsuhteen alkamista ja esitti, että Oy:llä ns. suurtyönantajana on valitusoikeus, koska se välittömästi vastaa eläkepäätöksen aiheuttamasta eläkemenosta. ELK tutki asian, mutta jätti eläkevakuutusyhtiön päätöksen voimaan. Oy valitti edelleen VakOon, joka ei tutkinut valitusta, koska Oy:llä ei ole asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan. VakO:n päätös 26.5.1976 (ETK4410), Työeläke 1/78, s. 34.

Samantyyppisen kannan työnantajan valitusoikeudesta VakO on ottanut tapaturmavakuutusasiassa 31.8.1992 (n:o 9132:92).

Kunnalla työnantajana ei ole valitusoikeutta Kuntien eläkevakuutuksen tai Kuntien eläkelautakunnan päätöksestä.

Sosiaalilautakunta

Sosiaalilautakunnalla on valitusoikeus silloin, kun on kysymys eläkkeen maksamisesta lautakunnalle. Sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetun lain (736/92) mukaan sosiaalilautakunnan tehtävistä voi huolehtia kunnassa muukin kunnan asettama monijäseninen toi-

Lakiosasto

21.10.1994

mielin. Tällöin sitä koskee, mitä sosiaalilautakunnasta on säädetty.

Sen sijaan eläkeoikeutta koskevasta ratkaisusta sosiaalilautakunnalla ei ole oikeutta valittaa.

Henkilön eläkehakemus oli hylätty. Hän valitti ELK:aan, joka hylkäsi valituksen. Henkilö kuoli valituksen ollessa ELK:n käsittelyssä. Sosiaalilautakunta valitti ELK:n päätöksestä VakOon, koska henkilölle oli annettu toimeentulotukea odotettavissa olevaa eläkettä vastaan. VakO jätti valituksen tutkimatta, koska sosiaalilautakunnalla ei ole välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan henkilön eläkeasiassa. Sosiaalilautakuntaa ei siis ole pidettävä asianosaisena kysymyksessä olevassa asiassa. VakOn päätös 24.8.1993 (ETK33369).

Kunta

Myös kunnalla voi olla valitusoikeus, jos on kysymys kunnan oikeudesta periä eläke eläkkeensaajan laitoshoidon tai -huollon taikka pernehuollon ajalta (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/92).

7.4.3

Valitusaika

Valitusaika on 30 päivää. Päätökseen on haettava muutosta viimeistään 30. päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja sai tiedon päätöksestä.

7.4.3.1

Määräaikojen laskeminen

Määräaikoja laskettaessa noudatetaan soveltuvin osin lakia säädettyjen määräaikain laskemisesta (MääräaikaL 150/30).

Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului tai juhannusaatto tai arkilauantai, voi valituksen toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Valituksen on saavuttava eläkelaitokseen ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä. Tämä koskee myös telekopiona (faksi) ja sähköpostina lähetettyä valitusta.

Lakiosasto

21.10.1994

7.4.3.2

Päätöksen tiedoksisaanti

TEL:n 21 §:n 4 mom.

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Näytöksi siitä, että valittaja on saanut tiedon päätöksestä myöhemmin, riittää perusteltu selitys. Todistuksia esimerkiksi matkoillaolemista tai toisella paikkakunnalla asumisesta ei välttämättä vaadita. Tiedoksisaantipäivän siirtäminen kovin pitkälle vaatii kuitenkin jo selviä todisteita.

Ulkomaanmatka on siirtänyt hetkeä, jona henkilön on katsottava saaneen tiedon päätöksestä. VakOn päätös 19.12.1985 (ETK16880).

ELK:n päätös oli lähetetty henkilölle väärällä osoitteella ja valitus päätöksestä oli saapunut VakOon myöhässä, jolloin VakO oli jättänyt valituksen tutkimatta. Saatuaan selvityksen virheellisestä osoitteesta ja siitä johtuneesta viivytyksestä VakO purki päätöksensä ja käsitteli asian valituksenä. VakO 5133/84 (ETK15924).

Eläkelaitoksen katsotaan saaneen tiedon eläkelautakunnan päätöksestä eläkelaitoksen saapumisleiman päivänä, eikä vasta seitsemäntenä päivänä sen postittamisesta.

Eläkelaitoksen katsottiin saaneen tiedon ELK:n päätöksestä sinä päivänä, jona päätös siihen tehdyn merkinnän mukaan oli saapunut eläkelaitokselle, vaikka päätöksen postittamisesta ei ollut kulunut seitsemän päivää. VakOn päätös 12.10.1967 (ETK379).

Valittajan valitusajaksi olisi kuitenkin väärinkäsitysten välttämiseksi syytä laskea 7 + 30 päivää eli päätöksen postitus- ja valitusaika siitäkkin huolimatta, että hän on maininnut tiedoksisaantipäiväksi jonkin aikaisemman päivän.

Muissa ETA-maissa työskennelleiden osalta päätöksellä tarkoitetaan muista ETA-maista saaduista lopullisista päätöksistä tehtyä yhteenvetoa.

Lakiosasto

21.10.1994

Yleiskirje A 70/93, ETA-sopimus tulee voimaan, luku 4

7.4.4

Mihin valitus toimitetaan

TEL 21 a §:n 1 mom.

Asianosaisen on toimitettava 21 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu valituskirjelmänsä 21 §:n 1 momentissa säädettyssä määräajassa asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskuskelle, jos se on ratkaissut asian ensimmäisenä päätöksentekoaikana.

Uusien 1.1.1995 voimaan tulevien säännösten mukaan asianosainen toimittaa valituksensa eläkelaitoksen päätöksestä samoin kuin valituksen ELK:n päätöksestä suoraan eläkelaitokselle ja ETK:n päätöksestä ETK:lle.

Kun eläkelaitos tai ETK valittaa ELK:n päätöksestä, ne toimittavat valituksensa suoraan VakOon.

Uudet selvitykset Valitusmenettelyn aikana valittajan olosuhteissa saattaa tapahtua muutoksia. Uutta selvitystä voi toimittaa muutoksenhaun missä vaiheessa tahansa. Myös uusi selvitys toimitetaan eläkelaitokseen. Valituskirjelmässä on hyvä mainita myöhemmin lähetettävästä lisäselvityksestä, jos se on tiedossa valitusta tehtäessä.

Eläkelaitoksen toimenpiteet

Eläkelaitokselle saapunut valitus, kuten muutkin asiakirjat, leimataan saapuneeksi. Myös kirjekuori säilytetään, jotta nähdään, onko myöhässä tullut valitus esim. viipynyt postissa pitkään. Eläkelaitos hankkii tarvittaessa puuttuvan allekirjoituksen tai valtakirjan. Ks. kohta 7.4.6, Valituksen muoto ja sisältö.

Jos valituksen on allekirjoittanut yleinen oikeusavustaja tai asianajaja, ELK ei vaadi valtakirjaa valittajalta, koska valittaja on jo toimeksiantonsa yhteydessä antanut valtakirjan asianajajalleen. Tämä ELK:n menettely perustuu oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:n säännöksiin. Eläkelaitoskaan ei näissä tilanteissa vaadi valtakirjaa.

Valituksen tutkiminen ja asiallisen ratkaisun antaminen valitukseen edellyttävät tiettyjen seikkojen toteutumista. Valitusedellytykset voidaan jakaa neljään ryhmään:

Lakiosasto

21.10.1994

- valitus on tehty oikeaan paikkaan
- valituksen kohteena oleva päätös on valituskelpoinen
- valittajalla on asiassa valitusoikeus
- valitus on tehty muodollisesti oikein, esim. valitusaikaa noudattaen.

Eläkelaitos selvittää, täyttyvätkö valitusedellytykset eli voidaanko valitus tutkia.

Siirto

Lain mukaan eläkelaitos ei saa antaa valituksen tutkimatta jättämisestä päätöstä, jos valitusedellytykset eivät täyty. Tällöin se siirtää valituksen muutoksenhakuelimeen. Eläkelaitos siirtää valituksen muun muassa silloin, kun se on myöhästynyt, kun valitus koskee päätöstä, johon ei anneta muutoksenhakuohjetta tai kun valituksen on tehnyt henkilö, jota ei pidetä asianosaisena.

Useita asianosaisia

Lain mukaan eläkelaitos saa oikaista päätöksen, jos se hyväksyy kaikilta osin valittajan vaatimukset. Jos asiassa on useita asianosaisia, joiden vaatimukset ovat keskenään ristiriidassa tai ne eroavat toisistaan, eläkelaitos siirtää asian muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi. Tällöinhän se ei voi hyväksyä vaatimuksia kaikilta osin. Näin voi olla esim. silloin, kun on kysymyksessä rajoitussäännöksen soveltaminen, jolloin vastuu eläkkeestä siirtyisi toiselle eläkelaitokselle.

Jos asianosaisten edut eivät ole vastakkaisia, ei siirtoa tehdä.

Muualle tarkoitettu

Jos eläkelaitoksessa huomataan, että valitus on tarkoitettu muualle, esim. muun järjestelmän muutoksenhakuelimeen, eläkelaitos toimittaa valituksen oikeaan paikkaan viipymättä. Valitus voi koskea myös kahden eri eläkejärjestelmän päätöksiä, jolloin eläkelaitos lähettää siitä kopion toisen järjestelmän muutoksenhakuelimelle tai eläkelaitokselle.

Julkisen puolen (Kuntien eläkevakuutuksen antamia päätöksiä lukuunottamatta) eläkejärjestelmän antamaa päätöstä koskeva valitus toimitetaan toistaiseksi edelleen ao. muutoksenhakuelimelle (esim. Valtion eläkelautakunta). KVTEL:n muutoksenhakujärjestelmä muuttuu 1.1.1995 yksityisen puolen muutoksenhakujärjestelmää vastaavaksi, jolloin valitus toimitetaan Kuntien eläkevakuutukseen.

Lakiosasto

21.10.1994

Valituskirjelmän siirtämisestä tai kopion lähettämisestä eläkelaitos ilmoittaa myös valittajalle.

Oikea paikka

Valituskirjelmä on lain mukaan toimitettava päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitokset noudattavat edelleen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan valitus katsotaan ajoissa tehdyksi, jos se on saapunut määräajassa Eläketurvakeskukseen tai mihin tahansa yksityisen puolen eläkelaitokseen. ELK:aan ja VakOon määräajassa toimitetut valitukset katsotaan myös ajoissa saapuneiksi.

Oikeuskäytännössä on tutkittu myös eläkevakuutusyhtiön osakkaana olevaan vakuutusyhtiöön ajoissa jätetty valitus. Myös Melan asiamiehelle ja Kansaneläkelaitokseen ajoissa jätetyt valitukset on tutkittu. Tätä käytäntöä jatketaan edelleen.

Jos hakija on työskennellyt myös muussa ETA-maassa, valitus on ajoissa tehty, jos se on jätetty ajoissa toisen jäsenvaltion viranomaiselle, vakuutuslaitokselle tai tuomioistuimelle.

Muualle kuin edellä mainittuihin laitoksiin saapunutta valitusta ei katsota ajoissa saapuneeksi, jollei se ehdi eläkelaitokseen ajoissa. Siten tarkastuslautakuntaan, tapaturmalautakuntaan tai julkisten alojen eläkelautakuntiin ajoissa, mutta eläkelaitokseen myöhässä saapunut valitus siirretään muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi.

Vaikka valitus on saapunut yksityisen puolen ulkopuoliselle eläkelaitokselle tai valituselimelle ajoissa, mutta kuitenkin myöhässä yksityisen puolen eläkelaitokseen tai valituselimeen, sen katsotaan olevan myöhässä. Näin ollen valitus ei tule vireille yksityisellä puolella saapuessaan esim. Valtiokonttoriin tai Valtion eläkelautakuntaan. VakOn päätös 2.5.1980 (ETK6493) ja VakOn päätös 4.11.1982 (ETK10780).

Valitus Melan päätöksestä oli saapunut valitusajassa tapaturmalautakuntaan, josta se oli toimitettu ELK:lle määräajan jälkeen. ELK jätti valituksen tutkimatta. ELK 4052/92.

Muutoksenhaun rekisteröinti

Eläkelaitos kirjaa valituksen vireilletulon omaan rekisteriinsä.

Lakiosasto

21.10.1994

Muutoksenhaun vireilletulosta ja käsittelystä eläkelaitoksessa ei ainakaan alkuvaiheessa ole mahdollisuutta saada tietoa ETK:n vireilläolorekisteriin.

ELK vie tiedot vireillä olevista valituksista ja päätöksistä ETK:n vireilläolorekisteriin.

VakO ilmoittaa tiedot sille saapuneista valituksista ja purkuhakemuksista sekä päätöksistä ETK:lle, joka vie tiedot niistä vireilläolorekisteriin.

7.4.5

Myöhästynyt valitus

TEL:n 21 c §

Jos eläkelautakunnalle tai vakuutusosikeudelle annettava valitus on saapunut asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle taikka asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 21 tai 22 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

Vastaava säännös on MEL:n 60 §:ssä.

Jos valitus on saapunut eläkelaitokselle valitusajan päätyttyä, eläkelaitos voi siitä huolimatta tutkia asian ja antaa oikaisupäätöksen. Velvollisuutta sillä ei tähän kuitenkaan ole (HE:n 117/94 vp perustelut). Eläkelaitos ei voi hyväksyä valitusta osittain, jos valitus on myöhässä.

Jollei eläkelaitos tällaisessa tapauksessa oikaise päätöstä, se siirtää valituksen lausuntoineen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Eläkelaitos ei voi antaa päätöstä valituksen tutkimatta jättämisestä.

Muutoksenhakuelin tutkii, onko valituksen myöhästymiseen ollut erittäin painavia syitä. Pääsääntöisesti näyttövelvollisuus painavista syistä valituksen myöhästymiseen on valittajalla itsellään.

Kirjattuna lähetetty valitus oli saapunut lakon vuoksi myöhässä. ELK tutki valituksen. ELK 1819/86.

ELK tutki valituksen (MH-lomake), jonka Melan asiamies oli täyttänyt määräajassa puhelimitse saamiensa tietojen perusteella. Valittaja oli käynyt allekirjoittamassa valituksen määräajan jälkeen ensimmäisenä mahdollisena asiamiehen vastaanottopäivänä. ELK 2958/86.

Lakiosasto

21.10.1994

Valitus oli myöhästynyt asianajajan viivytelyn vuoksi yhden päivän. VakO ei tutkinut valitusta. VakO 3389/86 (ETK18778).

7.4.6

Valituksen muoto ja sisältö

Valitus tehdään kirjallisesti ja siinä selostetaan, miten päätöstä vaaditaan muutettavaksi.

Kirjallisena pidetään myös sähkeenä, telexinä, telekopiona (faksi), sähköpostina tai muulla sellaisella tavalla tehtyä valitusta, joka voidaan tulostaa kirjallisena ja luettavassa muodossa. Näissä tilanteissa valituksesta puuttuu alkuperäinen allekirjoitus. Allekirjoitusta ei vaadita, jos valituksessa on selkaiset tiedot, että eläkelaitos voi ottaa yhteyttä viestin lähettäjään epäillessään valituksen alkuperäisyyttä (laki sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa, 594/93). Sähköisenä viestinä saapunut valitus tulostetaan arkistointia varten. Myös ELK ja VakO menettelevät näin.

Valituksena tutkitaan myös eläkelaitoksen osakasyhtiön asiamiehen valittajan valtuuttamana sähköpostina lähettämä valitus. Tällöin asiamies on toiminut valittajan asiamiehenä ja eläkelaitoksen on pyydetävä häntä täydentämään valitusta valittajan antamalla valtakirjalla.

Valitus
telekopiona

KHO on katsonut, ettei se, että valitus on toimitettu telekopiolaitteella valitusajassa ja alkuperäinen allekirjoitettu valituskirjelmä vasta valitusajan päättymisen jälkeen, ole esteenä valituksen tutkimiselle. KHO:n päätös 4.2.1992, 4973/4/91, taltio 356, Lakiosaston tiedote 1/92.

ELK katsoi X:n hakeneen muutosta määräajassa, kun X:n vaimo oli valitusajassa ilmoittanut telekopiolaitteella, että X toimittaa valituskirjelmän lisäselvitykset myöhemmin. X:n allekirjoittama kirjelmä oli saapunut määräajan jälkeen. ELK 3892a/92.

Valitukseksi riittää käytännössä kirje, jossa päätöksen saaja ilmoittaa olevansa tyytymätön päätökseen. Sen sijaan esim. pelkkä lääkärinlausunto ei kelpaa valitukseksi. Asian käsitteleminen valitukseksi edellyttää jonkinlaista muutosvaatimusta tai ainakin sellaiseksi tulkittavissa olevaa ilmoitusta.

Lakiosasto

21.10.1994

Esimerkiksi valitusajassa tehty uusi samaa eläkettä koskeva hakemus tulkitaan valitukseksi, ellei eläkelaitos suostu hakemukseen. Ks. kohta 7.4.9, Uusi eläkehakemus valitusaikana.

ELK:n päätöksen jälkeen valitusajassa tehty uusi eläkehakemus katsottiin VakOlle tehdyksi valitukseksi. VakOn päätös 5.4.1982 (ETK10777).

VakO on katsonut valituksen tulleen määräajassa vireille silloin, kun valittaja on valitusaikana toimittanut uuden lääkärinlausunnon. Valittajaa on pyydetty toimittamaan myös muutoksenhakukirjelmä, joka on saapunut valitusajan jälkeen. VakOn päätös 3.5.1984 (ETK13455). ELK ei tutki valituksena pelkkää lääkärinlausuntoa.

Vaikka valituskirjelmältä ei edellytetäkään tarkkoja muotovaatimuksia, valittajan edun mukaista on kuitenkin perustella valitus hyvin. Muutoksenhaun perusteet olisi osoitettava asiakirjoilla.

Valitus vai oikaisupyyntö

Aina ei ole selvää, onko kysymyksessä valitus vai oikaisupyyntö. Valitusaikana saapuneen valitukseksi otsikoidun tai sellaiseksi tarkoitettun kirjelmän eläkelaitos käsittelee valituksena. Myös myöhässä saapunut, valitukseksi otsikoitu kirjelmä käsitellään valituksena ja tarvittaessa toimitetaan muutoksenhakuelimelle.

Vaikka kirjelmää ei ole otsikoitu valitukseksi, mutta se sisältää tyytymättömyyden ilmaisun eläkelaitoksen päätökseen ja on alle kuukauden myöhässä, tulkitaan se valitukseksi. Tällöin eläkelaitos tutkii asian valitusasiana ja ellei se suostu esitettyihin vaatimuksiin, se siirtää asian muutoksenhakuelimelle.

Yli kuukauden myöhässä olevan kirjelmän, joka on otsikoitu tai voidaan tulkita oikaisupyyntöksi, eläkelaitos tutkii oikaisuasiana. Ks. kohta 7.9.2, Itse-oikaisu.

On hyvä huomata, että myöhässä oleva valitus voi olla tarkoitettu purkuhakemukseksi. Ks. kohta 7.9.1, Purkuhakemus.

Edellä selostetut periaatteet koskevat myös työtulon muutosilmoituksia.

Lakiosasto

21.10.1994

Epäselvissä tapauksissa henkilöltä kysytään, mitä tarkoitusta varten asiakirja on lähetetty.

7.4.7

Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja sen toimittaminen muutoksenhakuelimeen

Valitus itseoikaisuna

TEL:n 21 a §:n 2 mom.

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 21 §:ssä säädetään.

Eläkelaitos tutkii valituksen. Jos se hyväksyy valittajan vaatimuksen kaikilta osin, se antaa oikaisupäätöksen, johon saa hakea muutosta normaalisti.

Kaikilta osin

Joskus voi olla tulkinnanvaraista, milloin valittajan vaatimukset on hyväksytty kaikilta osin. Työkyvyttömyyseläkeasiassa näin on esim. silloin, kun tulevan ajan eläke alkaa heti ensisijaisuusajan jälkeen. Sen sijaan jos esim. valituksen liitteenä on lääkärinlausunto, jossa työkyvyttömyys on merkitty toistaiseksi jatkuvaksi ja eläkelaitos kuitenkin myöntää eläkkeen määräajaksi, ei edellytys "kaikilta osin" enää täyty. Tällöin määräaikainen eläke myönnetään väliaikaisella päätöksellä ja asia siirretään muutoksenhakuelimeen.

Eläkelaitos ei voi hyväksyä valittajan vaatimusta, joka johtaisi valittajan kannalta aikaisempaa huomompaan lopputulokseen (reformatio in pejus -kielto). Tällaisessa tilanteessa eläkelaitoksen on siirrettävä valitus muutoksenhakuelimeen.

Työtuloasiat

Kun valittaja esittää valituksensa tueksi riittävät perusteet ja eläkelaitos on asiasta valittajan kanssa samaa mieltä, se antaa oikaisupäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Edellytyksenä luonnollisesti on, että työtulo on ollut virheellisesti määrätty. Tällöin eläkelaitoksen ei tarvitse tehdä edullisuusvertailua yrittäjän myöhemmän eläkkeen kannalta.

TEL:n 21 a §:n 3 mom. ja 4 mom.

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 2 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa eläkelautakunnalle tai, jos valitus koskee eläkelautakunnan päätöstä, vakuutusosikudelle käsiteltä-

Lakiosasto

21.10.1994

väksi. Eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava sille heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettusta määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä, tai se katsoo, että valitus tulisi jättää tutkimatta, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa (vastineensa) sekä asiakirjat muutoksenhakuelimelle.

Eläkelaitos ratkaisee kantansa valitukseen ja sen kohteena olevan päätöksen oikaisemiseen 30 päivän kuluessa. Oikaisupäätöksen se voi antaa myöhemmin. Päätöksessä annetaan muutoksenhakuohje.

Myöhässä saapunut valitus siirretään muutoksenhakuelimelle mahdollisimman pian, jos päätöstä ei oikaista tai jos eläkelaitos oikaisee sitä vain osittain. Ks. kohta 7.4.5, Myöhästynyt valitus.

Eläkelaitos toimittaa samalla muutoksenhakuelimelle kaikki ratkaisuun vaikuttaneet selvitykset.

Valituksen siirtämisestä ilmoitetaan valittajalle kirjeellä. Siinä ilmoitetaan, ettei eläkelaitos ole oikaissut päätöstään. Halutessaan eläkelaitos voi liittää mukaan myös jäljennöksen muutoksenhakuelimelle antamastaan lausunnosta (vastineesta) sekä esittää arvion valituksen käsittelyajasta muutoksenhakuelimessä.

Lisäselvitys

Valituskirjelmästä saattaa ilmetä sellaisia uusia seikkoja, joista on tarpeellista hankkia vielä lisäselvitystä. Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki asiaan olennaisesti vaikuttava lisäselvitys hankitaan. Jos valituksen yhteydessä käy ilmi, että lisäselvitystä on, eläkelaitos hankkii sen.

Maksullisia lisäselvityksiä eläkelaitos ei ole velvollinen hankkimaan, vaan ne on valittajan itsensä toimitettava. Jos eläkelaitos kuitenkin esim. velvoittaa eläkkeenhakijan menemään tutkimuksiin työkyvyn selvittämiseksi, eläkelaitos korvaa tutkimuksis-

Lakiosasto

21.10.1994

ta aiheutuneet kustannukset (TEA:n 11 §:n 3 mom.). Lisäselvityksen hankkimisesta ilmoitetaan viipymättä valittajalle.

Vaikka asiamies on edustanut hakijaa valitusvaiheessa, voidaan lisäselvitystä pyytää myös asianosaiselta, jos se asian selvittämiseksi on perusteltua.

Valituskirjelmä ja lausunto (vastine) sekä asiakirjat on kuitenkin toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle aina viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Määräaika koskee myös valittajan lupaamaa lisäselvitystä. Lisäselvitykset toimitetaan eläkelaitokseen, vaikka valitusasia olisi jo siirretty muutoksenhakuelimelle.

Jos lisäselvitys saapuu 60 päivän jälkeen, eläkelaitos toimittaa sen ja mahdollisen lisälausuntonsa muutoksenhakuelimelle jälkikäteen.

Muutoksenhakuelin voi velvoittaa eläkelaitoksen hankkimaan lisäselvityksen tai se voi palauttaa asian kokonaan eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimiseksi. 30 ja 60 päivän määräajat eivät koske näitä tilanteita.

Väliaikainen päätös

Eläkelaitos voi väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä, jos se osittain hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen (esim. myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen, kun on vaadittu täyttä eläkettä). Tällöin eläkelaitos toimittaa valituksen lausuntoineen (vastineineen) 30 tai 60 päivän määräajassa muutoksenhakuelimelle. Lausunnossa ilmoitetaan väliaikaisesta päätöksestä.

Jos asia on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle ja eläkelaitos sen jälkeen olisi suostumassa muutoksenhakijan vaatimukseen, eläkelaitos voi tiedustella puhelimitse valituksen käsittelyvaihetta ja ilmoittaa muutoksenhakuelimelle heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaisessa päätöksessä ei anneta muutoksenhakuohjetta.

7.4.8

Sosiaaliturvasopimus- ja ETA-maissa annetut päätökset

Sosiaaliturvasopimusvaltion eläkelaitoksen päätökseen tyytymättömällä on mahdollisuus tehdä kirjallinen valitus 1-3 kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksisesta. Valitusajaksi mainitaan päätöksessä.

Lakiosasto

21.10.1994

Valituskirjelmän sopimusvaltion antamasta päätöksestä voi laatia suomeksi. Valituksen käsittely on kuitenkin nopeampaa, jos valitus on tehty päätöksen antaneen maan kielellä.

Sosiaaliturvasopimuksissa on sovittu, että valitus katsotaan tehdyksi sinä päivänä, jolloin se on jätetty jommankumman sopimusmaan laitokselle, joka on toimivaltainen ottamaan vastaan eläkehakemuksia.

ETA-maissa annetut päätökset

Jos henkilö on työskennellyt myös muissa ETA-maissa, muutosta ei voi hakea vielä silloin, kun asianosainen saa eläkettä koskevan päätöksen Suomesta. Poikkeuksena tästä on työkyvyttömyyseläkeasiassa annettu hylkäyspäätös, joka annetaan suoraan lopullisena.

Kun kaikki ETA-maat ovat antaneet päätöksensä eläkkeestä, ratkaiseva laitos (ETK tai Kela) toimittaa Suomessa asuvalle hakijalle yhteenvedon kaikista annetuista ETA-päätöksistä. Yhteenvedoon liitetään myös lopulliset eläkepäätökset. Muutoksenhakua koskevan määräajan laskeminen alkaa tämän yhteenvedon postittamisesta.

Muutoksenhaku tulee vireille, kun se jätetään minkä tahansa ETA-maan laitokselle.

Yleiskirje A 70/93, ETA-sopimus tulee voimaan,
luku 4

7.4.9

Uusi eläkehakemus valitusaikana

Sama eläkelaji Henkilö saattaa hylkäävän eläkepätöksen saatuaan tehdä valitusajassa uuden, samaa eläkettä koskevan eläkehakemuksen eikä valitusta.

Eläkelaitos käsittelee valitusaikana saapuneen uuden eläkehakemuksen valituksena. Jos se suostuu hakijan vaatimukseen, se antaa oikaisupäätöksen muutoksenhakuohjeineen.

VakO katsoi ELK:n päätökseen nähden valitusajassa tehdyn uuden eläkehakemuksen valitukseksi. VakOn päätös 5.4.1982 (ETK10777).

Jos eläkelaitos ei suostu hakijan vaatimukseen tai suostuu niihin vain osittain, hakemus toimitetaan muutoksenhakuelimelle valituksena tutkittavaksi ku-

Lakiosasto

21.10.1994

ten edellä on selostettu.

Eri eläkelaji

Valittaja voi valituksen vireillä ollessa hakea uudella hakemuksella myös toista eläkelajia. Tällaista toista eläkelajia koskevaa hakemusta ei käsitellä valituksena, vaan eläkelaitos antaa siihen päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Valitus on vielä eläkelaitoksessa

Kun valitus YVE-päätöksestä on vireillä ja samaan aikaan tulee eläkelaitokseen vireille työkyvyttömyyseläkehakemus, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat. Myönteiseen työkyvyttömyyseläkeratkaisuun päätyessään eläkelaitos antaa siitä päätöksen muutoksenhakuohjeineen. YVE-valitusta ei tällöin enää toimiteta eläkelautakuntaan, vaan asia jää sillensä. Tästä mainitaan työkyvyttömyyseläkepäätöksessä. Halutessaan eläkkeensaaja voi vaatia valituksen toimittamista muutoksenhakuelimelle.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se antaa asiasta hylkäyspäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Jos eläkelaitos suostuu YVE-valitukseen, se antaa myönteisen ennakkopäätöksen oikaisupäätöksenä muutoksenhakuohjeineen. Jollei eläkelaitos myönnä YVEäkään, se toimittaa valituksen lausuntoineen (vastine) ELK:lle.

Kun valitus työkyvyttömyyseläkepäätöksestä on vireillä ja YVE-hakemus tulee vireille, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat. Jos eläkelaitos suostuu työkyvyttömyyseläkevalitukseen, se antaa asiasta oikaisupäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Tällöin YVE-hakemus jää sillensä, ja tästä mainitaan oikaisupäätöksessä. Halutessaan eläkkeensaaja voi vaatia valituksen toimittamista muutoksenhakuelimelle.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se toimittaa valituksen lausuntoineen ELK:lle ja antaa YVE-hakemukseen joko myönteisen tai hylkäävän päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Valitus on jo lähetetty ELK:lle

Jos YVE-hakemus tulee vireille sen jälkeen, kun työkyvyttömyyseläkepäätöksestä tehty valitus ja asiakirjat on jo lähetetty ELK:lle, eläkelaitos antaa YVE-hakemukseen hylkäävän päätöksen tai myönteisen ennakkopäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Eläkkeen määrää koskeva YVE-päätös (maksupäätös) annetaan myös lopullisena. Päätöksestä ilmoitetaan ELK:lle.

Lakiosasto

21.10.1994

Jos työkyvyttömyyseläkehakemus tulee vireille vasta, kun YVE-päätöksestä tehty valitus on jo ELK:ssa, eläkelaitos antaa hakemukseen hylkäävän tai myönteisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen. Päätöksestä ilmoitetaan ELK:lle.

Alunperin haettu molempia

Jos hakemus, jolla on haettu sekä työkyvyttömyyseläkettä että YVEä, on hylätty ja henkilö valituksen vireillä ollessa hakee jompaa kumpaa eläkettä tai molempia eläkkeitä uudelleen, katsotaan uusi hakemus valitukseksi.

Jos eläkelaitos myöntää työkyvyttömyyseläkkeen oikaisupäätöksellä, YVE-asia jää sillensä.

Jos eläkelaitos hylkää työkyvyttömyyseläkkeen, mutta suostuu YVE-vaatimukseen, myönteinen ennakkopäätös YVE-oikeudesta annetaan väliaikaisena. Eläkelaitos on tällöin suostunut valittajan vaatimukseen vain osittain ja valitukseksi tulkittu hakemus siirretään muutoksenhakuelimelle.

Ellei eläkelaitos suostu valittajan vaatimukseen, hakemus toimitetaan ELK:lle valituksena käsiteltäväksi. Näin voidaan menetellä, koska eläkelaitos on jo ottanut kantaa molempiin eläkelajeihin ensimmäisenä asteena.

Valituksen yhteydessä haetaan molempia

Jos hakija joka alunperin on hakenut vain toista eläkelajia, toimittaa valitusaikana uuden eläkehakemuksen, jossa haetaan sekä työkyvyttömyyseläkettä että YVEä, eläkelaitos voi antaa oikaisupäätöksen siitä eläkelajista, josta se on jo antanut päätöksen. Siitä eläkelajista, josta se ei vielä ole antanut päätöstä, eläkelaitos voi antaa päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Jos valitusasia on jo ELK:ssa, eläkelaitos voi antaa lopullisen päätöksen siitä eläkelajista, josta se ei aikaisemmin ole antanut päätöstä. Päätöksestä ilmoitetaan ELK:lle ja hakemus toimitetaan valituksen liitteeksi.

Valituksen käsittelyvaiheen selvittäminen

Ennen päätöksen antamista eläkelaitoksen on syytä tiedustella muutoksenhakuelimeltä valituksen käsittelyvaihetta, jotta hakija ei saisi samaan aikaan keskenään ristiriitaisia päätöksiä.

Lakiosasto

21.10.1994

7.4.10

Yrittäjän uusi työtulohakemus

Valitusaikana Eläkelaitokseen saattaa työtulovalituksen vireillä ollessa saapua työtulon tarkistushakemus. Jos sillä selvästi haetaan työtulon tarkistamista ilmoitusajankohdasta eteenpäin, eläkelaitos käsittelee asian normaalisti tarkistushakemuksena ja antaa lopullisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Valitusajan jälkeen

Valitusajan jälkeen saapunut työtuloa koskeva hakemus käsitellään tarkistushakemuksena, valituksena, purkushakemuksena tai oikaisuasiana sen mukaan kuin hakija on tarkoittanut. Yrittäjä saattaa esim. tehdä työtulon muutoshakemuksen tai perustevalituksen vakuutusmaksuista, vaikka hänen tarkoituksenaan on ollut pyytää koko vakuutuksen poistamista tai työtulon pienentämistä vakuutuksen alusta alkaen.

Jos asia on epäselvä, hakijalta tiedustellaan, mitä hän on hakemuksellaan tarkoittanut.

7.5

Muutoksenhakuviranomaisten kuulemisvelvollisuus

TEL:n 21 b §:n 3 mom.

Valituksen johdosta eläkelautakunnan ja vakuutusoikeuden on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi.

Kuulemisvelvollisuus on ennen koskenut vain VakOa. 1.1.1995 alkaen se koskee myös eläkelautakuntaa.

VakO oli valitusta käsitellessään pyytänyt lausunnon lääkärivarajäseneltään, joka ei osallistunut asian käsittelyyn. Kysymyksessä oli selvitys, joka voi vaikuttaa asian ratkaisuun. VakOn ei sen vuoksi olisi tullut ratkaista valitusta varaamatta asianosaisille tilaisuutta kirjallisen selityksen antamiseen lausunnon johdosta. Asia palautettiin VakOon. KKon päätös 2.2.1994, VA 93/180, taltio 357.

Päätöksen antanutta eläkelaitosta ei normaalitilanteessa erikseen kuulla, koska siirtäessään valituksen muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos liittää mukaan myös oman lausuntonsa (vastine).

Lakiosasto

21.10.1994

Kuuleminen eläkelaitoksen hakiessa muutosta

Purkuhakemus

Kun eläkelaitos tekee päätöstään koskevan purkuhakemuksen VakOlle, se lähettää samanaikaisesti asianosaiselle kuulemiskirjeen (mallikirje, liite 3) kirjattuna kirjeenä tai saantitodistusta käyttäen. Samassa yhteydessä lähetetään kopio purkuhakemuksesta sekä jäljennökset asiaan välittömästi liittyvistä asiakirjoista. Kopioiden ei tarvitse olla oikeaksi todistettuja. Eläkelaitos pyytää asianosaista lähettämään vastineensa suoraan VakOlle 14 päivän kuluessa.

Asiaan liittymättömien kopioiden lähettäminen on tarpeetonta, koska asianosaisella on aina mahdollisuus tutustua alkuperäisiin asiakirjoihin eläkelaitoksessa.

Valitus ELK:n päätöksestä

Samoin menetellään kun eläkelaitos valittaa ELK:n päätöksestä VakOon.

7.6

Muutoksenhakuviranomaisten pyytämät lausunnot

Muutoksenhakuviranomaiset pyytävät lausunnon (vastineen) muilta asianosaisilta. Sen lisäksi ne voivat pyytää asiantuntijalausuntoja.

Kieli

Jotta asianosaisen kuuleminen voisi tapahtua asianmukaisesti, lausunnot ja vastineet annetaan muutoksenhakuviranomaisille sillä kielellä (suomi, ruotsi, saame), jolla valitus on tehty. Näin menetellään ainakin silloin, jos eläkelaitos esittää uutta asiaan vaikuttavaa selvitystä.

Kuuleminen

Jos asianosaisen tai eläkelaitoksen kuuleminen on lausunnon tai lisäselvityksen johdosta tarpeellista, sen tekee muutoksenhakuviranomainen.

7.6.1

Eläkelaitoksen lausunto (vastine)

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstään, se toimittaa valituskirjelmän, lausuntonsa (vastineensa) ja asiakirjat muutoksenhakuelimelle.

Lausunnossaan eläkelaitos esittää kantansa vaatimuksiin, jotka on esitetty valituksessa tai purkuhakemuksessa.

Lakiosasto

21.10.1994

Lausuntoa antaessaan eläkelaitos kiinnittää erityistä huomiota perusteluihin. Jos muutoksenhaun yhteydessä esiintyy uutta selvitystä, asia tutkitaan uudestaan ja perustelut esitetään nämä seikat huomioon ottaen. Perustelut esitetään varsinkin silloin, kun uusikaan selvitys ei muuta eläkelaitoksen kantaa. Erityisesti rajatapauksissa eläkelaitoksen perustelut on syytä tuoda esille.

Kun eläkelaitos siirtää myöhässä saapuneen valituksen muutoksenhakuelimelle, se ottaa lausunnossaan kantaa myös itse asiaan, jos myöhästyminen on tulkinnanvaraista. Eläkelaitos lausuu myös siitä, onko valituksen myöhästyminen esitetty eläkelaitoksen mielestä painavia syitä.

VakOlle antamassaan lausunnossa eläkelaitos ilmoittaa käsityksensä myös itse asiasta, jos on todennäköistä, että VakO käsittelee myöhästyneen valituksen purkuhakemuksena.

7.6.2

Eläketurvakeskuksen lausunto

Jos ETK on antanut valituksenalaisen päätöksen, se antaa lausuntonsa (vastineensa) kuten eläkelaitos (ks. edellä).

ELK ja VakO voivat pyytää ETK:lta lausunnon myös silloin, kun se ei ole antanut asiasta päätöstä (asiantuntijalausunto).

Eläkelautakunnalle

Eläkelautakunta pyytää ETK:lta lausuntoa muun muassa sellaisissa valitusasioissa, joissa on kysymys siitä, minkä työeläkelain mukaan tietty toiminta on vakuutettava.

Vakuutusosoikeudelle

Vakuutusosoikeudesta annetun lain mukaan VakO voi asian selvittämiseksi hankkia ammattiviranomaisen lausunnon. ETK:lta on pyydetty lausuntoa säännönmukaisesti lainopillista harkintaa koskevissa asioissa. ETK voi pyydettyäessä antaa lausunnon myös työkyvyttömyysratkaisua koskevista valituksista tai purkuhakemuksista.

Lakiosasto

21.10.1994

7.7

Perustevalitus

TEL:n 22 §:n

1 mom.

Joka katsoo, että eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella määräämän maksun maksuunpano on ollut lain tai sopimuksen vastainen, saa siitä tehdä kirjallisen perustevalituksen eläkelautakunnalle viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu. Jos sellainen valitus tehdään ulosmittauksen johdosta, on lisäksi voimassa, mitä verojen ja maksujen ulosotossa on perustevalituksesta säädetty.

2 mom.

Joka ei tyydy eläkelautakunnan 1 momentissa mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusoikeudelta kirjallisella valituksella 21 §:ssä säädettyssä määräajassa.

1.1.1995 voimaan tuleva muutoksenhaku-uudistus ei koske perustevalitusmenettelyä. Perustevalitus eläkelaitoksen tai ETK:n määräämästä vakuutusmaksusta osoitetaan ja myös lähetetään siis edelleen suoraan ELK:aan ja sen päätöksestä suoraan VakOon.

ELK vaatii vakuutusmaksuvalituksissa kopion vakuutusmaksukuittista. Ellei valittaja ole perustevalituksen yhteydessä toimittanut vakuutusmaksukuittia, eläkelaitos toimittaa sen lausuntonsa yhteydessä ELK:lle.

Työntekijäin eläkemaksu

Työntekijän eläkemaksuun noudatetaan soveltuvin osin, mitä TEL:ssä, LEL:ssä ja TaEL:ssä on säädetty työnantajan valitusoikeudesta vakuutusmaksuasioissa. Jos työntekijä on tyytymätön työnantajan pidättämään eläkemaksuun hän voi tehdä TEL:n 22 §:ssä säädetyn perustevalituksen ELK:lle. Valitus on tehtävä viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona eläkemaksu on pidätetty. ELK:n päätöksestä voi valittaa VakOon.

Yleiskirje A 65/93, Työntekijäin eläkemaksu

Valtion palveluksessa olevan työntekijän palkasta pidätettyä eläkemaksua koskevan muutoksenhaun osalta noudatetaan soveltuvin osin VEL:n 23 §:n säännöksiä. Eläkemaksua koskeva valitus tehdään Valtion eläkelautakunnalle ja sen päätöksestä VakOon (HE 190/94 vp).

Yleiskirje A 54/93, Työntekijäin eläkemaksu valtion

Lakiosasto

21.10.1994

eläkejärjestelmässä

KVTEL:n piiriin kuuluvien viranhaltijoiden ja työntekijöiden eläkemaksun pidätyksestä valitetaan Uudenmaan läänin lääninoikeuteen ja sen päätöksestä KHO:een.

Yleiskirje A 57/93, Palkansaajien työeläkemaksu kunnallisessa eläkejärjestelmässä

MEL:n piiriin kuuluvien työntekijöiden vakuutusmaksuvelvollisuus määräytyy MEL:n mukaan. Siitä valitetaan ELK:aan ja edelleen VakOon (MEL:n 59 b §).

7.8

Täytäntöönpanon keskeytys

Työeläkejärjestelmässä päätös voidaan yleensä panna täytäntöön, vaikka se ei ole lainvoimainen (TEL:n 21 b §:n 1 mom.). Esimerkiksi YEL-vakuutusmaksu peritään yrittäjältä, vaikka hän hakisi työtuloon muutosta. Takaisinperintäpäätöstä ei kuitenkaan panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen.

Valitusviranomainen voi, kun valitus on tehty, kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi. Työeläkeasioissa tämä tulee kysymykseen lähinnä vakuutusmaksujen ulosmittauksen yhteydessä.

Eläkelaitos voi itse keskeyttää vakuutusmaksujen perinnän, kun yrittäjän työtuloa tai muuta maksuprustetta koskeva valitus on vireillä. Ehtona on, että valitus on edes osittain aiheellinen.

Ulosmittaus

Eläkelaitoksen tai ETK:n määräämä maksu sekä viivästyskorke saadaan ulosottaa verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (VeroUL 367/61) säädetyssä järjestyksessä (TEL:n 19 §).

Eräissä vanhoissa kaupungeissa ulosottomiehenä toimii kaupunginvouti, muualla nimismies.

Keskeytyshakemuksen tekeminen

Keskeytyshakemuksen tekemisestä on säädetty VeroUL:ssa.

VeroUL:n 9 §:n mukaan viranomainen (esim. ELK tai VakO), jolle on tehty säännönmukainen valitus tai perustevalitus saamisen määräämisestä tai maksuunpanosta, voi kokonaan tai osittain kieltää ulosotta-

Lakiosasto

21.10.1994

misen taikka määrätä sen keskeytettäväksi.

Jos se, jonka omaisuutta on ulosmitattu, haluaa valituksen perusteella hakea täytäntöönpanon keskeytystä, hänen täytyy ilmoittaa siitä heti tai viimeistään kahdeksantena päivänä ulosmittauksen jälkeen ulosottomiehelle, jonka on keskeytettävä täytäntöönpano toistaiseksi.

Hakemus täytäntöönpanon keskeyttämisestä on tehtävä kirjallisesti. Se osoitetaan ulosottomiehelle ja siihen liitetään ulosottomiehen oikeaksi todistama jäljennös ulosmittauspöytäkirjasta sekä todistus siitä, että saamisen määräämistä tai maksuunpanoa koskeva valitus on vireillä, taikka perustevalituskirjelmä ja ne asiakirjat, joihin valittaja viittaa valituksen perusteluina.

Keskeytyshakemus liitteineen on toimitettava ulosottomiehelle viimeistään kahdentenakymmenentenä päivänä ulosmittauksen jälkeen. Ulosottomies lähettää asiakirjat valitusviranomaiselle (esim. ELK tai Vako).

Keskeytyshakemuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta. Ulosoton kieltämis- tai keskeyttämismääräys on voimassa, kunnes valitus on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ellei valitusviranomainen toisin määrää.

Valituselimet käsittelevät keskeytyshakemukset kiireellisinä. Ensin tutkitaan muodollisten edellytysten täyttyminen. Jos asiakirjat ovat puutteelliset tai asiassa ei ole noudatettu säädettyjä muotoja tai määräaikoja, jää itse keskeytyshakemus tutkimatta.

Sellaisen maksulipun lähettäminen, jossa on maininta maksun ulosottokelpoisuudesta ilman eri päätöstä, ei vielä ole ulosmittausta. Keskeytys voi tulla kysymykseen vasta sen jälkeen, kun ulosottomies on aloittanut ulosottotoimenpiteet ja toimittanut asiasta pöytäkirjan.

Jos valittaja pyytää eläkelaitokselta ulosmittauksen täytäntöönpanon keskeytystä, eläkelaitos neuvoo, miten asiassa on meneteltävä.

7.9

Ylimääräiset muutoksenhakukeinot

Päätös tulee lainvoimaiseksi, jollei valitusta ole tehty valitusajassa. Lainvoimaisuus tarkoittaa, ettei ratkaisuun enää voida hakea muutosta varsinaisin

Lakiosasto

21.10.1994

muutoksenhakukeinoin.

Ylimääräisiä, lainvoimaisen päätöksen korjaamista koskevia muutoksenhakukeinoja työeläkeasioissa ovat päätöksen poistaminen VakOssa eli purku ja päätöksen itseoikaisu eläkelaitoksessa, ELK:ssa tai VakOssa (TEL:n 21 d §) sekä päätösvirheen korjaaminen (asiavirhe ja kirjoitus- tai laskuvirhe, TEL:n 21 e §).

7.9.1

Purku

TEL:n 21 d §:n 1 mom.

Jos 21 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

VakO ei enää 1.1.1995 jälkeen voi purkuhakemuksen käsittelyn yhteydessä itse ratkaista varsinaista asiakysymystä, vaan sen on purkuedellytysten täytyessä lainvoimaisen päätöksen poistamisen jälkeen aina määrättävä asia alemman päätöksentekoasteen uudelleen käsiteltäväksi. Näin varataan asianosaiselle muutoksenhakumahdollisuus myös uuteen päätökseen, jossa annetaan tavanomainen muutoksenhakuohje. Purun edellytykset säilyvät kuitenkin ennallaan.

Julkisen puolen purkuasioissa VakO sen sijaan voi myös itse ottaa asian käsiteltäväkseen (VEL:n 24 § ja KVTEL:n 10 §, HE 190/94 vp).

Eläkelaitos myönsi X:lle varhennetun vanhuuseläkkeen vapaakirjaeläkkeenä ja totesi päätöksessään, että X:n vielä jatkuvasta TEL-työsuhteesta on oikeus vanhuuseläkkeeseen työsuhteen päättyessä. VakO suostui eläkelaitoksen purkuhakemukseen, koska varhennettua vanhuuseläkettä ei voida myöntää pelkästään vapaakirjoihin perustuvien eläkkeiden osien osalta, jos TEL-työsuhte jatkuu keskeytyksettä. VakOn päätös 2.2.1989 (ETK22432).

X:n LEL-eläkettä määrättäessä oli otettu huomioon myös tulevan ajan ansiot. Eläkelaitos haki purkua, koska X sai täysite-

Lakiosasto

21.10.1994

hoista työeläkettä myös Ruotsista. VakO suostui purkuhakemukseen. VakOn päätös 22.10.1975 (ETK3311).

Vaikka päätöksen poistamiselle ei ole säädetty erityistä määräaika, perusteiden tulee kuitenkin yleisten oikeudenkäymisperiaatteiden (oikeudenkäymiskaari 31 luku 10 § 2 mom.) mukaan olla erittäin painavia, jos päätöksen poistamista haetaan yli viiden vuoden kuluttua päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Yksityisen puolen eläkelaitos myönsi X:lle osatyökyvyttömyyseläkkeen 1.3.1973 alkaen. X oli työskennellyt kunnan palveluksessa v. 1958 alkaen ja hän oli ilmoittanut eläkelaitokselle jatkavansa KVTEL-palvelussuhdettaan. X jäi tästä työstä vanhuuseläkkeelle v. 1982. KVTEL-vanhuuseläkettä ei voitu myöntää, koska aikaisemmin myönnetty osatyökyvyttömyyseläke oli estänyt KVTEL-eläkkeen karttumisen. VakO suostui X:n hakemukseen osatyökyvyttömyyseläkepäätöksen purkamiseksi, vaikka päätöksen lainvoimaiseksi tulosta oli kulunut yli 5 vuotta. VakOn päätös 1.2.1984 (ETK13139)

Vakuutetulle olisi kuulunut kertyä eläketurvaa vain TEL:n mukaan. Hänet oli kuitenkin vakuutettu samasta työstä sekä TEL:n että MYEL:n mukaan. MYEL-työtulopäätöksen lainvastaisuus oli sellainen erittäin painava syy, jonka takia päätös purettiin, vaikka sen lainvoimaiseksi tulosta oli kulunut yli viisi vuotta. VakOn päätös 9.12.1976 (Vako 1705/76).

VEL:n ja KVTEL:n mukaisten lainvoimaisten päätösten purkamista haetaan 1.1.1995 alkaen Vakolta (HE 190/94 vp).

7.9.2

Itseoikaisu

TEL:n 21 d §:n 2 mom.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, eläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Eläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös eläkelautakunta ja vakuutusosikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakua-siaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin

Lakiosasto

21.10.1994

21 §:ssä säädetään.

Julkisen puolen eläkelaitoksilla on samanlainen oikeus itseoikaisuun.

Oikaisupäätökseen voi hakea muutosta siten kuin TEL:n 21 §:ssä säädetään.

TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaan eläkelaitoksen on siis tutkittava asia uudelleen joko omasta aloitteestaan tai asianosaisen pyynnöstä, jos siinä ilmenee uutta selvitystä, joka ei ole ollut käytettävissä aikaisempaa päätöstä tehtäessä.

Oikaistavan päätöksen on oltava lainvoimainen eli oikaisuun voidaan ryhtyä vasta kun muutoksenhaku-aika on kulunut umpeen.

Eläkelaitos voi oikaista hakijan eduksi myös ELK:n tai VakOn päätöksen, jos osoitetaan, että se on ollut virheellinen.

Ei muutosta

Jos uusi selvitys ei aiheuta muutosta eläkelaitoksen aikaisempaan ratkaisuun, eläkelaitos antaa hylkäävän päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Muutos eduksi

Jos uusi selvitys johtaa päätöksen oikaisemiseen hakijan eduksi, eläkelaitos antaa oikaisupäätöksen. Tähän päätökseen saa hakea normaalisti muutosta.

Muutos vahingoksi

Lainvoimaisen päätöksen muuttaminen TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaan on mahdollista vain hakijan eduksi. Jos uuden selvityksen vuoksi päätöstä olisi muutettava hakijan vahingoksi, eläkelaitos voi käsitellä asian asiavirheen korjaamisena. Virhe voidaan korjata, jos asianosainen siihen suostuu. Eläkelaitos antaa asiavirheen korjaamisesta päätöksen muutoksenhakuohjeineen. Ks. myös kohta 7.9.3.1, Asiavirhe.

Jollei asianosainen suostu virheen korjaamiseen eläkelaitoksessa, eläkelaitos voi hakea päätöksen purkamista VakOlta.

Ei uutta selvitystä

Jos uutta selvitystä ei ole, eläkelaitos jättää uudelleen käsittelemistä koskevan pyynnön tutkimatta. Se antaa asiasta päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Oikaisupyyntö

Itseoikaisuasia voi tulla vireille siten, että hakija päätöksen saatuaan, valitusajan kuluttua, ilmoittaa eläkelaitokselle tyytymättömyytensä siihen. Hän voi uudistaa entisen vaatimuksensa lähettämällä eläkelaitokselle esimerkiksi kirjeen tai uuden lääkä-

Lakiosasto

21.10.1994

rinlausunnon tai pyytää puhelimitse päätöksen oikaisua. Ks. kohta 7.4.6, Valituksen muoto ja sisältö.

Eläkelaitos voi tutkia myös myöhässä saapuneen valituksen itseoikaisupyyntönä. Jos oikaisuun ei suostuta, valitus siirretään muutoksenhakuelimelle. Tämä johtuu siitä, että valitusta eläkelaitos ei itse saa jättää tutkimatta. Itseoikaisupyyntö eläkelaitoksen sijaan jättää tutkimatta, jollei uutta selvitystä ole esitetty. Valitus on aina osoitettu muutoksenhakuelimelle, itseoikaisupyyntö sen sijaan eläkelaitokselle.

Eläkeasian käsittelemiseksi ja päätöksen antamiseksi vaaditaan yleensä asianosaisen oma tahdonilmaus. ETK:n Kelasta automaattisesti välittämiä lääkärinlausuntoja ei pidetä oikaisuvaatimuksina tai uusina eläkehakemuksina. Epäselvissä tilanteissa eläkelaitos tiedustelee henkilöltä itseltään, onko hänen tarkoituksenaan ollut esim. lääkärinlausunnolla saattaa eläkeasiansa uudelleen vireille.

Uusi selvitys

On usein harkinnanvaraista, mikä on uutta selvitystä. Rajatapauksissa olisi katsottava, että kyseessä on uusi selvitys.

Jos henkilö esim. hakee työkyvyttömyyseläkettä ilman, että aikaisempaa päätöstä vaaditaan oikaistavaksi, annetaan päätös ja muutoksenhakuohje normaalisti (esimerkiksi osaeläkettä saanut olosuhteiden muututtua hakee eläkkeensä muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi).

Oikaisupäätös

Eläkelaitoksen päätöksessä todetaan, että kysymys on oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä, silloinkin kun se on hylkäävä. Myönteisestä päätöksestä näkyy myös, mikä tai mitkä päätökset on oikaistu ja lainkohta, johon oikaisu perustuu.

Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina

Myös ELK:lla ja VakOlla on valitusasiaa käsitellessään oikeus uuden selvityksen perusteella ratkaista lainvoimaisesti päätetty asia valittajan eduksi aikaisemmaltakin ajalta, kuin mihin eläkelaitos on valituksenalaisessa päätöksessään ottanut kantaa.

Muutoksenhakuelimillä ei ole kuitenkaan velvollisuutta lainvoimaisesti päätetyn asian uudelleen tutkimiseen.

Työtuloasiat

TEL:n 21 d §:n 2 momenttia voidaan soveltaa, silloin kun on kyse evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä. Työtuloasioissa ei ole yksiselit-

Lakiosasto

21.10.1994

teistä, milloin ratkaisu on hakijan eduksi (esim. työtulon pienentäminen vähentää vakuutusmaksuja, mutta pienentää eläkettä). Tämän vuoksi työtuloasi-oissa ei voida soveltaa TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaista itseoikaisua. Selvissä virhetapauksissa työtulo voidaan kuitenkin korjata asiavirheenä (ks. kohta 7.9.3.1, Asiavirhe).

7.9.3

Päätösvirheen korjaaminen

TEL:n 21 e §

1 mom.

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen, eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi asianosaisten suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

2 mom.

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

3 mom.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tallekappaleeseen. Asianosaiselle on toimitettava korjattu tai uusi päätös. Jos päätöksestä on vireillä muutoksenhaku, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tekemänsä päätös myös muutoksenhakuelimelle.

4 mom.

Päätökseen, jolla eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Päätöksessä olevan virheen korjaamisesta säädetään nyt TEL:ssa. Nämä säännökset täydentävät TEL:n säännöksiä päätöksen oikaisemisesta asianosaisen eduksi. Päätöksen oikaiseminen asianosaisen eduksi tehdään TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaisesti. Jos päätöksessä olevan virheen korjaaminen tapahtuu asianosaisen vahingoksi, noudatetaan TEL:n 21 e §:n säännöstä tai TEL:n 21 d §:n 1 momentin mukaista purkumenettelyä.

Vaikka asiavirhe sekä kirjoitus- tai laskuvirhe voidaan lain mukaan korjata jo ennen kuin päätös on lainvoimainen, eläkelaitos ei ryhdy virheen korjaamiseen valitusaikana. Näin menetellään sen vuoksi, että hakijalla ei olisi kahta muutoksenhakuohjetta samasta asiasta.

Lakiosasto

21.10.1994

Eläkelaitos voi korjata vain omassa päätöksessään olevan virheen. Muutoksenhakuelimen antamassa päätöksessä olevaa virhettä ei eläkelaitos voi korjata, vaan tällöin on haettava virheellisen päätöksen purkua.

Virheen korjaamiselle ei ole laissa määräaikaa. Jos korjattavan päätöksen antamisesta on kulunut hyvin pitkä aika, saattaa olla, että virheen korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Tällöin olisi harkittava purkuhakemusta päätökseen. Kohtuuttomuutta harkittaessa otetaan huomioon esim., ovatko vakuutusmaksut palauttamis- tai perimiskelpoisia.

7.9.3.1 Asiavirhe

Asiavirhe on kysymyksessä, jos päätös on perustunut selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen. Tällöin eläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen, jos asianosainen siihen suostuu.

Virheen on oltava kiistaton. Asiavirheenä voidaan korjata vain päätöksen sisältövirheet. Jos kysymyksessä on esim. vakuutetun ja eläkelaitoksen tulkin- taerimielisyys, asia on siirrettävä VakOon purkuhakemuksena käsiteltäväksi.

Asiavirheeseen on käytännössä yleensä syynä päätöksen pohjana olleiden selvitysten virheellisyys tai puutteellisuus. Virheellinen selvitys tarkoittaa päätöksenteossa huomioon otettua, mutta sittemmin virheelliseksi todettua seikkaa. Selvityksen puutteellisuus taas tarkoittaa, ettei päätöksenteossa ole otettu huomioon jotakin asiaan vaikuttavaa seikkaa. Tosiseikan, jota ei ole otettu huomioon tai joka on arvioitu väärin on täytynyt olla olemassa jo päätöstä annettaessa. Esim. työtulopäätöstä ei voi korjata, jos työtuloon vaikuttavat seikat ovat muuttuneet vasta päätöksen antamisen jälkeen.

Asiavirhe voidaan korjata joko eläkelaitoksen tai asianosaisen aloitteesta. Merkitystä ei ole sillä, onko virhe johtunut eläkelaitoksesta vai vakuutetusta tai eläkkeensaajasta.

Suostumus

Asiavirhettä ei voida korjata ilman asianosaisen suostumusta. Suostumusta ei tarvitse erikseen hankkia silloin, kun asianosainen itse on pyytänyt virheen korjaamista. Jos korjaamiseen ryhdytään eläkelaitoksen aloitteesta, on asianosaiselta saatava suostumus. Suostumusta pyydetessä selvitetään pää-

Lakiosasto

21.10.1994

töksen korjaamisen vaikutukset, joten myös esim. mahdollisesta takaisinperinnästä mainitaan tässä yhteydessä.

Suostumuksen on oltava kirjallinen ja tarkasti yksilöity, mutta todistajia ei tarvita. Ei siis riitä, että asianosaista vain kuullaan. Ellei asianosainen suostu korjaamiseen, haetaan VakOlta päätöksen purkamista.

Työtuloasiat

Eläkelaitos voi korjata asiavirheenä yrittäjän tai maatalousyrittäjän vakuutusasiassa annetun päätöksen, jos se perustuu selvästi virheellisen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen. Edellytyksenä kuitenkin on, että asianosainen on antanut siihen suostumuksensa kirjallisesti.

Jos virheen peruste on tulkinnanvarainen, ei sitä voida korjata asiavirheenä, vaan päätöksen purkua haetaan VakOlta.

Myöskään harkinnanvaraisissa työtuloasioissa (esim. työtulon määrän arvioiminen) ei TEL:n 21 e §:ä voida käyttää, vaan silloin on haettava purkua VakOlta.

7.9.3.2

Kirjoitus- tai laskuvirhe

Jos päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, se on korjattava. Kirjoitusvirhe on luonteeltaan tekninen ja se on syntynyt vasta päätöstä laadittaessa, jolloin kirjoitettu päätös ei vastaa sitä päätöstä, jonka eläkelaitos on itse asiassa tehnyt. On myös mahdollista, että kirjoitus- tai laskuvirhe on syntynyt jo varsinaista päätöksentekoa aiemmassa vaiheessa. Esimerkiksi laskuvirhe on voinut syntyä valmisteluvaiheessa, josta se on sellaisenaan siirtynyt päätökseen. Kirjoitusvirheestä on kyse myös silloin, kun käsittelyn pohjana ollut tieto siirretään virheellisenä tietokoneelle. Olennaista on, että virhe on syntynyt eläkelaitoksessa ja että päätöksenteon perustana olevat tiedot ovat muutoin olleet oikeita.

Kirjoitusvirheenä voidaan korjata esim. virheellinen ammattinimike, jos työkyvyn arviointi on tehty oikeaan ammattiin nähden.

Jos virhe on päätöksenteon perustana olleissa selvityksissä, on kyseessä asiavirhe. Epäselvissä tapauksissa virhe katsotaan asiavirheeksi.

Lakiosasto

21.10.1994

Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamiseen ei tarvita asianosaisen suostumusta, mutta asianosaista on kuitenkin kuultava.

Kohtuuttomuus

Kirjoitus- tai laskuvirhettä ei kuitenkaan saa korjata, jos se johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Kohtuuttomuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota muun muassa asianosaisen mahdolliseen vilpittömään mieleen eli siihen, että asianosainen ei ole ollut tietoinen virheestä, vaan on luottanut päätöksen oikeellisuuteen. Korjaaminen saattaa johtaa kohtuuttomuuteen myös silloin, kun päätöksen antamisesta on kulunut jo pitkä aika. Tällöin pyydetään VakOa purkamaan päätös, jollei asianosainen suostu virheen korjaamiseen asiavirheenä.

Kirjoitusvirheen korjaamista ei estä päätöksen täytäntöönpano eikä lainvoimaisuus.

7.9.3.3

Korjaamismenettely

Korjaukseen ryhtymisen yhteydessä tarkistetaan, onko muutoksenhaku päätöksestä vireillä. Jos muutosta on haettu ja muutoksenhaku tulee siirrettäväksi muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos huomauttaa lausunnossaan päätöksessä olevasta virheestä. Virheen korjaamiseen ei ryhdytä valituksen vireillä ollessa, jotta asianosaiselle ei annettaisi kahta muutoksenhakuohjetta samassa asiassa.

Virheellinen päätös korjataan antamalla uusi oikeansisältöinen päätös, jossa annetaan muutoksenhakuohje. Tällöin päätökseen merkitään, että se korvaa entisen päätöksen. Vanhaan virheelliseen päätökseen merkitään, että se on korvattu uudella päätöksellä.

Virhettä ei korjata

Jos asianosainen väittää, että päätöksessä on virhe ja vaatii sen korjaamista, eläkelaitos tutkii asian. Jos päätös on oikein, eläkelaitos ei anna päätöstä asiasta, vaan ilmoittaa siitä muutoin hakijalle. Oikeussuojan tarvetta ei tässä tapauksessa ole, koska alkuperäiseen päätökseen on voitu hakea muutosta valittamalla tai pyytämällä sen purkamista.

Jos asianosainen vaatii muulla tavalla päätöksen oikaisemista, oikaisupyyntöön on aina annettava myönteinen tai hylkäävä päätös muutoksenhakuohjeineen.

Lakiosasto

21.10.1994

7.9.4

Kantelu

Kantelu tuomiovirheen perusteella on ylimääräinen muutoksenhakukeino, joka koskee hallintoviranomaisia ja Valtiokonttoria.

Hallintokantelulla tarkoitetaan ylemmälle viranomaiselle tai yleistä hallinnon laillisuusvalvontaa harjoittaville viranomaisille tehtyä ilmoitusta siitä, että on tapahtunut virheellinen virkatoimi. Kantelun voi tehdä myös silloin, kun hallintoviranomainen ei ole toiminut lainkaan, vaikka olisi pitänyt. Hallintokantelu ei ole varsinainen muutoksenhakukeino, sillä kantelu ei johda välittömästi virheellisen päätöksen muuttamiseen tai kumoamiseen. Hallintokantelua voidaan pitää ennemminkin valvontakeinona kuin muutoksenhakukeinona. Ks. kohta 8.4, Oikeuskansleri ja oikeusasiamies.

7.10

Aikaisempien päätösten oikeusvoima

Päätöksen oikeusvoima tarkoittaa ratkaisun tulevaisuuteen nähden sitovaa vaikutusta. Negatiivisessa mielessä se estää uuden samanlaisen asian ottamisen tutkittavaksi. Positiivisessa mielessä se merkitsee, että aikaisempi ratkaisu on pantava uuden ratkaisun perustaksi, jos se tulee esille myöhemmässä käsittelyssä.

Työkyvyttömyyseläkeasioissa oikeusvoimaperiaatetta ei sovelleta sellaisenaan silloin kun on kysymys työkyvyn arvioinnista. Päätöksessä ei nimittäin tarkoiteta lopullisesti ratkaista eläkeoikeutta. Ratkaisu tapahtuu senhetkisen selvityksen perusteella. Uusi selvitys voi merkitä muutosta ratkaisun perusteissa. Työkykyä koskeva ratkaisu ei näin ollen saavuta oikeusvoimaa siten kuin tuomio mutta on kuitenkin sitova.

Eläkelaitoksen päätöksellä ei oikeusvoimaa

Eläkelaitoksen päätös ei yleensä saavuta sellaista oikeusvoimaa, että hakijan uusi eläkehakemus voitaisiin jättää tutkimatta. Eläkelaitos ei kuitenkaan saa muuttaa päätöstään hakijan vahingoksi. Jos hakija samoilla selvityksillä toistuvasti hakee eläkettä, hakemus jätetään tutkimatta. Tutkimatta jättämisestä annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen.

Muutoksenhaku-
elimen
päätökset

Muutoksenhaku-elimen työkyvyn arviointia koskevat päätökset saavuttavat vain rajoitetun oikeusvoiman. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että aikaisempi ratkaisu sitoo vain sikäli kuin perusteet säilyvät entisellään.

Lakiosasto

21.10.1994

VakO, ELK ja eläkelaitokset voivat mennä ajallisesti muutoksenhakuelinten ratkaisujen taakse silloin, kun saadaan asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä tai kun lopputulos muutoin muodostuisi kohtuuttomaksi.

Työkykyä koskeva asia tutkitaan näin ollen uudestaan ja hakijalle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke muutoksenhakuelinten päätösten antamista edeltävältä ajalta, jos uusi selvitys kiistatta osoittaa sen aiheelliseksi. Muutoksenhakuelinten päätösten oikeusvoimavaikutus säilyy kuitenkin niin kauan kuin ei ole olemassa uutta selvitystä.

Jollei uutta selvitystä ole esitetty, eläkelaitos jättää uuden hakemuksen tutkimatta ja antaa siitä päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Eläkkeen perusteet (esim. palvelusaika ja eläkepalkka) saavuttavat oikeusvoiman. Siten työkyvyttömyyseläkkeen jatkopäätöksen yhteydessä ei voida muuttaa eläkkeen perusteita hakematta päätöksen purkua.

Valittaessaan määräaikaisen eläkkeen jatkamista koskevasta päätöksestä X oli pyytänyt myös eläkepalkan tarkistamista. VakO tote si, että eläkkeen perusteet on lainvoimaisesti ratkaistu aikaisemmalla päätöksellä ja tutki X:n kirjoituksen aikaisemman päätöksen poistamista koskevana hakemuksena. VakOn päätös 13.1.1994 (ETK35081), Lakiosaston tiedote 4/94.

7.11

Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimet

7.11.1

Palautuspäätös

Muutoksenhakuelin saattaa palauttaa vakuutus- tai eläkeasian eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimista varten. Palauttamisen perusteena voi olla myös menettelytapavirhe. Syynä voi olla sekin, että asiaan on saatu valituksen vireillä ollessa olennaista lisäselvitystä, johon muutoksenhakuelin ei ota ensimmäisenä asteinä kantaa.

Muutoksenhakuelin voi palauttaa asian eläkelaitokselle myös silloin, kun eläkelaitos on väliaikaisella päätöksellä myöntänyt eläkkeen. ELK:ssä tällaiset asiat käsitellään nopeutetussa järjestyksessä. Palautuspäätös ei sisällä kannanottoa valitusasiaan.

Ei valitus-oikeutta

Palautuspäätöksestä ei yleensä voi valittaa. Periaate ilmenee oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 6 §:n 4 kohdasta. Palautuspäätös on luonteeltaan välirät-

Lakiosasto

21.10.1994

kaisu, joka ei sisällä kannanottoa itse pääasiaan. Valituksenalainen päätös vain poistetaan ja eläkelaitos velvoitetaan käsittelemään asia uudelleen ottaen huomioon palauttamisen syy. Jos palautuspäätöksessä on kuitenkin ilmaistu muutoksenhakuelimen ratkaisu asiakysymyksestä, siitä voidaan valittaa.

ELK oli todennut X:n eläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi ja palauttanut asian eläkelaitokselle. VakO jätti palautuspäätöstä koskevan valituksen tutkimatta, koska X:llä ei ollut asiassa oikeudellista etua valvottavanaan. VakOn julkaistu päätös 5.5.1965 (ETK60).

Eläkelaitos on sidottu muutoksenhakuelimen käsitykseen siitä, miten laajasti asia on palauttamisen jälkeen käsiteltävä uudelleen. Jos asia on palautettu eläkelaitokselle niin, ettei muutoksenhakuelin ole ottanut kantaa asiaan, eläkelaitos voi tutkituaan asian uudelleen antaa myös entisen sisältöisen päätöksen. Se ei voi kuitenkaan muuttaa ratkaisua vakuutetulle huonompaan suuntaan kuin alkuperäisessä päätöksessään.

Jos ELK:n palautuspäätöksessä on ilmaistu kanta myös itse asiaan, esimerkiksi työkyvyttömyyden alkamisajankohta, eläkelaitos voi antaa päätöksen muutoksenhakuohjeineen, vaikka ELK:n päätös ei olisi vielä lainvoimainen.

Eläkelaitos antaa päätöksen heti lopullisena, jos ELK:n palautuspäätös ei sisällä asiaratkaisua. Itse palautuspäätöshän tulee heti lainvoimaiseksi, koska siitä ei ole valitusoikeutta.

7.11.2
Siirto

Muutoksenhakuelin siirtää sille väärin toimitetun valituksen oikeaan paikkaan. Jos muutoksenhaku on lähetetty suoraan muutoksenhakuelimeen, se siirtää asian eläkelaitokselle käsiteltäväksi ensin oikaisuasiana.

7.11.3
Tutkimatta

Aikaisemmin on valitusajan jälkeen saapunut valitus yleensä jätetty tutkimatta.

Koska eläkelaitos ei voi antaa valituksen tutkimatta jättämisestä päätöstä, myöhästynyt valitus siirretään muutoksenhakuelimelle, joka voi jättää valituksen myöhään saapuneena tutkimatta.

Uusien säännösten mukaan muutoksenhakuelin voi kuitenkin ottaa valituksen tutkittavakseen, vaikka se

Lakiosasto

21.10.1994

on saapunut määräajan jälkeen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä (TEL:n 21 c §).

ELK:n tutkimattajättämispäätöksestä voi valittaa VakOon.

7.11.4
Raukeaminen

Jos valittaja peruuttaa valituksen, sen käsittely raukeaa. Eläkelaitos ei voi tässä tilanteessa antaa raukeamispäätöstä, vaan sen antaa aina muutoksenhakuelin.

7.11.5
Valitus tai purkuhakemus hyväksytään

Valitus

Jos valitus hyväksytään, muutoksenhakuelin kumoo eläkelaitoksen päätöksen ja palauttaa asian sille toimenpiteitä varten. Tällöin eläkelaitos antaa asiasta uuden päätöksen. Jos muutoksenhakuelimen päätöksessä on otettu kantaa myös itse asiaan, esim. työtulon tai eläkkeen määrään, ei eläkelaitos anna enää muutoksenhakuohjeella varustettua päätöstä. Eläkelaitoshan vain toteuttaa muutoksenhakuelimen määräyksen.

Kun ELK esim. määrää eläkelaitoksen myöntämään eläkkeenhakijalle täyden eläkkeen osaeläkkeen sijasta, eläkelaitos voi ryhtyä lopullisella päätöksellä suorittamaan täyttä eläkettä, vaikka hakija valittaisi esimerkiksi eläkkeen määrästä tai eläkkeen alkamisajankohdasta vielä VakOon.

Purkuhakemus

Jos VakO hyväksyy purkuhakemuksen, se poistaa eläkelaitoksen päätöksen ja määrää asian eläkelaitoksen uudelleen käsiteltäväksi. Tällöin eläkelaitos antaa uuden päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

YVE-ennakkopäätös

Kun ELK tai VakO hyväksyy YVEä koskevan valituksen, se yleensä vain toteaa, että henkilöllä on oikeus YVEen. Samalla valituksenalainen päätös kumotaan ja asia palautetaan eläkelaitokselle päätöksestä aiheutuvia toimenpiteitä varten.

Tässä tilanteessa eläkelaitos ei enää anna uutta YVE-ennakkopäätöstä eikä muutoksenhakuohjetta. Eläkkeenhakijalle lähetetään ainoastaan kirje, jossa selostetaan samat asiat kuin eläkelaitoksen myönteisen ennakkopäätöksen yhteydessä.

Hakijalla on oikeus YVEen muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella, jos ilmoitus työstä luopumisesta

Lakiosasto

21.10.1994

ta tehdään yhdeksän kuukauden tai sovitun tätä pitemmän ajan kuluessa muutoksenhakuelimen päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. ELK:n päätös saa lainvoiman 30 päivässä siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon. VakOn päätöksen osalta yhdeksän kuukauden aika lasketaan siitä, kun seitsemän päivää on kulunut VakOn päätöksen postittamisesta.

Tiedote työeläkelaitoksille 1/88/T, YVen ennakkopäätös (huomaa kuitenkin sitovuusajan muutos 1.1.1994).

7.11.6

Valitus tai purkuhakemus hylätään

Kun valitus hylätään tai purkuhakemukseen ei suositata, ei eläkelaitos enää anna päätöstä.

7.11.7

Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä

Eläkelaitos ilmoittaa muutoksenhakuelimessä muuttuneesta ratkaisusta toisen järjestelmän eläkelaitokselle (Kela ja julkinen eläkejärjestelmä) mahdollisimman pian lähettämällä kopion päätöksestä.

Yleiskirje C 3/93, Ennakkoilmoitus- ja neuvottelumenettely

7.11.8

Muutoksenhakukulut

Muutoksenhakuun liittyvistä kuluista vastaa muutoksenhakija.

VakO hylkäsi valittajan vaatimuksen muutoksenhakukulujen korvaamisesta korkoineen. Kyseessä oli työkyvyttömyyseläkeasia. VakOn päätös 13.11.1990 (ETK24552).

Lakiosasto

21.10.1994

8 MENETTELYTAPOJEN VALVONTA

8.1 Sosiaali- ja terveysministeriö

Yksityisen puolen työeläkejärjestelmän valvonta kuuluu lain mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle. Valvontaoikeus koskee myös LEL Työeläkekassaa, Merimieseläkekassaa ja Maatalousyrittäjien eläkelaitosta.

Ministeriöllä on oikeus tarkastaa eläkelaitosten toimintaa (VakuutusyhtiöL 14 luku, VakuutuskassaL 9 luku, EläkesäätiöL 7 luku).

8.2 Julkisen puolen eläkelaitosten valvonta

Valtiokonttoria valvoo valtiovarainministeriö, Kuntien eläkevakuutusta sisäasiainministeriö ja Kirkkohallitusta opetusministeriö

8.3 Eläketurvakeskus Eläkekassojen ja -säätiöiden valvonta on lakisääteisen eläketurvan osalta valtioneuvoston päätöksillä siirretty sosiaali- ja terveysministeriöltä Eläketurvakeskukselle.

Eläkekassojen ja -säätiöiden tapausten lisäksi Eläketurvakeskuksen puoleen voidaan kääntyä myös muun eläkelaitoksen asiassa. Asia selvitetään yhdessä kyseisen eläkelaitoksen kanssa.

8.4 Oikeuskansleri ja oikeusasiamies

Valtioneuvoston oikeuskansleri valvoo myös välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeuskansleri valvoo, että he noudattavat lakia ja täyttävät virkavelvollisuutensa siten, ettei kenenkään laillista oikeutta loukata (Suomen hallitusmuodon 46 §:n 1 momentti).

Eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluu valvoa lakien noudattamista myös muussa kuin viranomaistoiminnassa silloin, kun siinä hoidetaan julkista tehtävää (Suomen hallitusmuodon 49 §).

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen valvontavalta ulottuu myös yksityisen puolen eläkelaitosten antamiin päätöksiin. Työeläkejärjestelmän valvonta

Lakiosasto

21.10.1994

kuuluu ensisijaisesti apulaisoikeusasiamiehen tehtäviin.

Kansalaiset voivat osoittaa kantelunsa kummalle tahansa tai molemmille lainvalvojille, valintansa mukaan. Koska valvontavalta on päällekkäistä, oikeusasiamies ja oikeuskansleri voivat keskenään siirtää molempien toimivaltaan kuuluvan asian.

Oikeusasiamies ei ota tutkittavaksi kantelua, jollei muutoksenhakuaja ole kulunut umpeen.

Jos oikeusasiamies on kantelun johdosta todennut eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöksen oikeaksi ja kantelun aiheettomaksi, työeläkelaitos ei anna asiassa uutta päätöstä.

Oikeusasiamiehen kirjeestä tai päätöksestä ilmenee, miten eläkelaitoksen yksittäistapauksessa tulee menetellä.

Lakiosasto

21.10.1994

9

ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN

Ohjeet eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämiseksi on annettu yleiskirjeessä:

A 28/92, Eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämisohjeet

N:o 598

Hallintomenettelylaki

Annettu Naantalissa 6 päivänä elokuuta 1982

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan hallintomenettelyyn. Lain 14—28 §:ää on noudatettava kuitenkin vain, jos hallintomenettelyssä on päätettävä jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Hallintomenettelyllä tarkoitetaan tässä laissa hallintoasian käsittelyä viranomaisessa, ei kuitenkaan hallintolainkäyttöä. Hallintomenettelyä ei ole esitutkinta rikosasiassa eikä ulosotto.

2 §

Lain toissijaisuus

Jos muussa laissa tai ennen tämän lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, noudatetaan niitä tämän lain sijasta.

3 §

Viranomainen

Viranomaisia, joissa tätä lakia sovelletaan, ovat valtion hallintoviranomaiset, kuntien ja kuntainliittojen viranomaiset sekä kansaneläkelaitoksen ja Helsingin yliopiston toimielimet. Tuomioistuimissa lakia sovelletaan oikeushallintoasioiden käsittelyyn.

Tämä laki ei koske tasavallan presidenttiä. Milloin tasavallan presidentin on päätettävä jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta, asian valmistelussa ja esittelyssä on noudatettava 1—13 §:n lisäksi soveltuvien kohdin myös 14—25 §:ää.

Asetuksella voidaan säätää, että tätä lakia on noudatettava hallintoasian käsittelyssä myös silloin, kun asian käsittely on itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen, julkisoikeudellisen yh-

Hallituksen esitys 88/81
Toisen lakivaliok. miet. 3/82
Suuren valiok. miet. 79/82

distyksen, valtionenemmistöisen osakeyhtiön tai yksityisen tehtävänä.

4 §

Neuvonta

Viranomaisen on tarpeen mukaan annettava asianosaiselle ja muullekin henkilölle neuvoja siitä, miten sen toimialaan kuuluva asia pannaan vireille ja miten asiaa käsiteltäessä on toimittava.

5 §

Käsittelyn julkisuus

Asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty.

Asiakirjojen julkisuudesta on säädetty erikseen.

6 §

Asiamies ja avustaja

Hallintomenettelyssä saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, ellei hänen oikeutensa toimia päämiehen puolesta ole epäilyksetön ilman valtakirjaakin.

Jos asiamies tai avustaja osoittautuu tehtävänsä sopimattomaksi, viranomainen voi kieltää häntä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle.

7 §

Vireillepano

Asia pannaan vireille kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella asian saa panna vireille suullisesti.

Asiaa vireille pantaessa on käytävä ilmi vireillepanijan vaatimus perusteineen.

8 §

Asian siirto

Viranomaisen, jolle on ilmeisestä erehdyksestä tai tietämättömyydestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian vireille panemiseksi, on pyrittävä selvittämään, mille viranomaiselle asia kuuluu.

Jollei toimivallasta ole epäselvyyttä, viranomaisen on heti siirrettävä asia toimivaltai-

seksi katsomalleen viranomaiselle lähettämällä asiakirja sille. Asian tutkimatta jättämisestä ei tällöin tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta on ilmoitettava sille, joka on toimittanut asiakirjan viranomaiselle.

Mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty asian vireillepanoa tarkoittavasta asiakirjasta, koskee soveltuvin osin muutakin väärälle viranomaiselle toimitettua asiakirjaa.

Siirrettäessä asiakirja, joka on toimitettava viranomaiselle määräajassa, määräaikaa katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomainen saa asiakirjan määräajan kuluessa.

9 §

Asiakirjassa olevan puutteen poistaminen

Jos viranomaiselle toimitetusta asiakirjasta puuttuu säännöksessä tai määräyksessä tarkoitettu tieto tai liite taikka jos asiakirjaa ei ole allekirjoitettu tai sen muodossa on jokin muu puutteellisuus, asiakirjan toimittaneelle on varattava tilaisuus poistaa puute, jollei se ole tarpeetonta.

10 §

Esteellisyysperusteet

Virkamies on esteellinen:

1) jos hän tai hänen lähisukulaisensa on asianosainen;

2) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähisukulaiselleen;

3) jos hän tai hänen lähisukulaisensa avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

5) jos hän on hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa; tai

6) jos luottamus hänen puolueettomuutensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähisukulaisella tarkoitetaan 1 momentissa virkamiehen lapsia, vanhempia, isovanhempia ja sisaruksia sekä näiden puolisoa ja lapsia. Lähisukulaiseen rinnastetaan virkamiehen puoliso ja

virkamiehen kanssa avioliitonomaisissa oloissa elävä henkilö, heidän lapsensa, vanhempansa, isovanhempansa ja sisaruksensa, näiden puoliso ja lapset sekä virkamiehen kihlattu. Lähisukulaisena pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista.

Esteellisyysperusteita sovelletaan sellaiseenkin henkilöön, joka muuten kuin virkamiehenä käsittelee asioita viranomaisessa.

11 §

Esteellisyden vaikutus

Esteellisenä ei saa käsitellä asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, paitsi milloin esteellisyys asian laadun vuoksi ei voi vaikuttaa ratkaisuun tai asian käsittelyä ei voida lykätä.

Esteellisyden johdosta viranomaisessa on viipymättä ryhdyttävä asian käsittelemiseksi tarvittaviin toimiin.

12 §

Selvityspyyntö

Lausuntoa ja muuta selvitystä pyydetessä on mainittava, mistä seikoista selvitystä olisi erityisesti esitettävä.

Selvitykset on mahdollisuuksien mukaan pyydetävä samanaikaisesti. Selvitysten antamiselle on asetettava määräaika. Määräajan asettamisesta asianosaiselle säädetään 21 §:ssä.

13 §

Vireilläolosta ilmoittaminen

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus laajalla alueella tai lukuisien henkilöiden oloihin, asian vireilläolosta on ilmoitettava julkisesti.

Tiedossa olevalle henkilölle, joka ei ole asianosainen mutta jonka asumiseen, työnteeseen tai muihin oloihin asian ratkaisu saattaa vaikuttaa huomattavasti, on ilmoitettava asian vireilläolosta. Tästä saa kuitenkin ilmoittaa julkisesti, jos henkilöitä on useita ja heidän voidaan olettaa saavan tiedon julkisesta ilmoituksesta.

Vireilläolosta ei tarvitse ilmoittaa, jos ilmoittaminen vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos ilmoittaminen on ilmeisen tarpeetonta.

Vireilläolosta saa ilmoittaa myös muulla tavoin kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) on säädetty. Ilmoituk-

sessä on mainittava, mistä asiassa on kysymys ja miten siitä voidaan esittää tietoja, kysymyksiä ja mielipiteitä viranomaiselle.

14 §

Yhdessä käsitteleminen

Milloin samanaikaisesti vireillä olevissa asioissa vaaditaan sellaista etua tai oikeutta, jota asianosaisten lukuisuuden vuoksi ei voida myöntää kaikille, asiat on valmisteltava yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä.

15 §

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista selaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun (*asianosaisen kuuleminen*).

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta:

1) jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, taikka jos kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;

2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaachtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen;

3) jos kuuleminen vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen; tai

4) jos asian ratkaisemista ei voida lykätä.

Selvityksen antamista varten asianosaiselle on annettava tieto myös muusta kuin julkisesta asiakirjasta, jos asianosaisella on yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) nojalla oikeus saada tieto sellaisesta asiakirjasta.

16 §

Vajaavaltaisen puhevalta

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen holhoojansa, ellei jäljempänä tässä pykälässä säädetä toisin. Holhoojan käyttäessä puhevaltaa on kuultava vajaavaltaista ja vajaavaltaisen käyttäessä puhevaltaa holhoojaa, jos kuuleminen on tarpeen vajaavaltaisen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta kos-

kevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

Vajaavaltaisella, joka on täyttänyt 15 vuotta, ja hänen holhoojallaan on kummallakin erikseen oikeus käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee vajaavaltaisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Täysi-ikäisellä vajaavaltaisella on kuitenkin henkilöään koskevassa asiassa oikeus käyttää yksinään puhevaltaa, jos vajaavaltaisuus ei johdu mielisairaudesta, heikontuneesta mielentilasta tai niihin verrattavasta syystä.

17 §

Selvittämiselvöllisyys

Viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä.

Asianosaisen on tarvittaessa esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Muiden selvitysten hankkiminen kuuluu viranomaiselle.

Yhdessä käsiteltävissä asioissa sekä asiassa, jossa on useita asianosaisia, viranomaisen on huolehdittava selvittämisestä niin, ettei asianosaisten yhdenvertaisuutta loukata.

18 §

Asianosaisen suullinen lausuma

Jos asianosainen asian vireillä ollessa haluaa esittää suullisesti vaatimuksen tai selvitystä, hänelle on mahdollisuuksien mukaan varattava siihen tilaisuus. Muut asianosaiset on kutsuttava tulemaan samanaikaisesti paikalle, jos siihen on syytä.

19 §

Katselmus ja suullinen todistelu

Viranomainen voi toimittaa katselmuksen. Asianosaisille on varattava tilaisuus olla läsnä katselmuksessa.

Erityisestä syystä hallintomenettelyssä voidaan kuulla todistajaa valallisesti ja asianosaista totuusvakuutuksen nojalla. Kuulemisen toimittaa se lääninoikeus, jossa kuuleminen voi tapahtua soveliaimmin. Tuomioistuimen käsiteltävässä oikeushallintoasiassa kuulemisen toimittaa kuitenkin asianomainen tuomioistuin. Asianosaisille on varattava tilaisuus olla läsnä kuullaessa todistajaa tai asianosaista, ja heillä on oikeus esittää todistajalle kysymyksiä sekä lausua käsityksensä todistajan kertomuksen johdosta.

Todistajalle maksetaan korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukulunnuksista annetussa laissa (666/72) on säädetty. Korvaus maksetaan viranomaisen käytettävissä olevista varoista. Jos siihen on syytä, viranomainen voi velvoittaa asianosaisen kokonaan tai osaksi korvaamaan sille näistä varoista maksetut korvaukset.

20 §

Eräiden tietojen merkitseminen asiakirjaan

Suullisesti esitetty vaatimus sekä sellainen suullinen selvitys ja katselmuksessa tehty havainto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan.

21 §

Asianosaiselle asetettava määräaika

Asianosaiselle on tarvittaessa asetettava kohtuullinen määräaika asiakirjassa olevan puutteen poistamista, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten sekä samalla ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä ratkaisemasta asiaa.

22 §

Tulkitseminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta, jos asianosainen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, ei osaa viranomaisessa kielilain (148/22) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi.

Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

23 §

Päätöksen sisältö

Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu.

24 §

Päätöksen perusteleminen

Päätös on perusteltava ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset tosiseikat sekä säännökset ja määräykset.

Perustelu voidaan jättää esittämättä:

1) jos päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista, tai jos perusteleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta;

2) jos asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista taikka sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arvioimiseen; tai

3) jos perustelua ei voida laatia viivyttämättä huomattavasti päätöksen antamista.

25 §

Päätöksen tiedoksianto

Päätös on annettava tiedoksi asianosaiselle. Tiedoksianto toimitetaan sillä tavoin kuin erikseen on säädetty.

26 §

Asiavirheen korjaaminen

Jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärän lain soveltamiseen, viranomaisen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen (*asiavirheen korjaaminen*).

Asiavirhettä ei saa korjata asianosaisten suostumuksetta.

Naantalissa 6 päivänä elokuuta 1982

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

27 §

Kirjoitusvirheen korjaaminen

Jos päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, päätöksen tehneen viranomaisen on korjattava se (*kirjoitusvirheen korjaaminen*). Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

28 §

Korjaamismenettely

Jos päätökseen on vireillä muutoksenhaku, korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava muutoksenhakuviranomaiselle.

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista viranomaisen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon toistaiseksi.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä päätöksen tallekappaleeseen. Korjattu tai uusi toimituskirja on annettava asianosaiselle maksutta.

Päätökseen, jolla viranomaisen ei ole hyväksynyt virheen korjaamista tarkoittavaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

29 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1983.

Oikeusministeri *Christoffer Taxeli*

N:o 473

Laki
hallintomenettelylain 20 §:n muuttamisesta

Annettu Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 1987

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 6 päivänä elokuuta 1982 annetun hallintomenettelylain (598/82) 20 § näin kuuluvaksi:

20 §

Eräiden tietojen merkitseminen asiakirjaan

Suullisesti esitetty vaatimus sekä sellainen suullinen selvitys ja katselmuksessa tehty havainto samoin kuin sellainen henkilörekisterilaissa

(471/87) tarkoitetusta henkilörekisteristä saatu tieto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1988.

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 1987

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

Hallituksen esitys 49/86
Lakivaliok. miet. 10/86
Suuren valiok. miet. 254/86

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkitkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite: PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)
puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

ELÄKELAITOS

Käsittelijä

PVM

LIITE 3

Vastaanottaja

Osoite

KUULEMINEN *PÄÄTÖKSEN PURKUHAKEMUKSESTA VAKUUTUSOIKEUDELLE

Teillä on tilaisuus antaa vakuutusosikeudelle vastineenne (lausuntonne) oheisesta purkuhakemuksesta. Hakemus koskee Teille *.***** annetun virheellisen *päätöksen purkamista.

Teillä on aikaa vastineen antamiseen neljätoista (14) päivää tämän vastinepyynnön vastaanottamisesta lukien.

Vastine tulee toimittaa osoitteeseen:

Vakuutusosikeus
PL 388, Lönnrotinkatu 13 c
00121 HELSINKI

Asia ratkaistaan riippumatta siitä, onko vastinetta annettu.

Lisätietoja asiasta antaa: *

ELÄKELAITOS

LIITTEET

Jäljennös purkuhakemuksesta
Kopiot asiakirjoista

LAKILUETTELO

AsiakJulkL	Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta 83/51
EläkesäätiöL	Eläkesäätiölaki 469/55
HenkilörekisteriL	Henkilörekisterilaki 471/87
HM	Suomen hallitusmuoto 94/19
HMenL	Hallintomenettelylaki 598/82
HolhousL	Holhouslaki 34/1898
HPurkuL	Laki ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa 200/66
HTiedL	Laki tiedoksiannosta hallintoasioissa 232/66
KieliL	Kielilaki 148/22
MääräaikaL	Laki säädettyjen määräaikain laskemisesta 150/30
OK	Vuoden 1734 yleisen lain oikeudenkäymiskaari
OYL	Osakeyhtiölaki 743/78
VakuutuskassaL	Vakuutuskassalaki 1164/92
VakSL	Vakuutus sopimuslaki 132/33
VakuutusyhtiöL	Vakuutusyhtiölaki 1062/79
VammaispalveluL	Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/87
VeroUL	Laki verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin 367/61
	Laki saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa 516/91
	Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 736/92
	Laki sosiaali- ja terveyshuollon asiakasmaksuista 734/92
	Laki vakuutusvälittäjistä 323/92
	Laki vakuutus oikeudesta 14/58

N:o 878/1994

Laki**työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 8 c §:n 3 momentti, 19 e § ja 20 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 8 c §:n 3 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (553/93) sekä 19 e § ja 20 §:n 2 momentti 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (949/92),

muutetaan 19 b §:n edellä oleva väliotsikko, 19 b §:n 1 momentti sekä 19 c, 21, 21 a ja 21 b §, sellaisina kuin ne ovat, 19 b §:n edellä oleva väliotsikko mainitussa 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa, 19 b §:n 1 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (559/93), 19 c § 10 päivänä huhtikuuta 1981 annetussa laissa (257/81), 21 § 16 päivänä joulukuuta 1966 annetussa laissa (639/66), 21 a § muutettuna 9 päivänä helmikuuta 1962 annetulla lailla (135/62) ja mainitulla 23 päivänä lokakuuta 1992 annetulla lailla sekä 21 b § mainitussa 9 päivänä helmikuuta 1962 annetussa laissa, ja*lisätään* lakiin uusi 10 c ja 21 c—21 f § seuraavasti:**10 c §**

Käsiteltäessä eläkelaitoksessa tai eläketurvakeskuksessa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Muutoin käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/82) 4, 6, 9—11, 16, 21, 23 ja 24 §:ssä ilmaistuja periaatteita.

Eläkelaitoksen toimihenkilö ja hallituksen jäsen voi kuitenkin sen estämättä, mitä hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään, käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää taikka yrittäjää. Tämä koskee soveltuvin osin myös eläketurvakeskuksen toimihenkilöä ja hallituksen jäsentä.

Eläkkeen hakeminen, maksaminen ja viivästyskorotus

19 b §

Jos eläkkeen hakija on alle 18-vuotias taikka

jos hän sairauden tai muun syyn takia ei pysty itse hakemaan eläkettä ja jos hänellä ei ole holhoojaa tai tätä tarkoitusta varten määrättyä uskottua miestä, eläkelaitoksen hyväksymä hakijan lähiomainen tai muu hakijasta pääasiallisesti huolehtiva henkilö voi edunvalvojana käyttää hänen puhevaltaansa tämän lain mukaista eläkettä koskevassa asiassa. Eläkkeen hakija, joka on 15 vuotta täyttänyt, voi kuitenkin yksin käyttää puhevaltaa sellaisessa eläkeasiassa, joka koskee hänen omalla työllään ansaitsemaansa eläkettä. Vastaavasti hän voi myös itse määrätä omalla työllään ansaitsemaan eläkkeestä, jollei tämän lain säännöksistä muuta seuraa.

19 c §

Jos eläkelaitos on myöntänyt työntekijälle takautuvasti työkyvyttömyyseläkkeen ja työnantaja on maksanut hänelle samalta ajalta sairausajan palkkaa, eläke maksetaan tältä ajalta hakemuksesta työnantajalle edellyttäen, että työnantajan hakemus on saapunut eläkelaitokselle ennen takautuvasti maksettavan eläkkeen suorittamista. Eläke maksetaan työnantajalle kuitenkin enintään samalta ajalta maksetun palkan määräisenä. Eläkettä ei mak-

seta työnantajalle siltä osin kuin se on 4 d §:n 4 momentin perusteella suoritettava sairausvakuutusrahastolle eikä myöskään siinä tapauksessa, että työnantaja on muun lain nojalla saanut korvauksen sairausajalta maksamastaan palkasta.

21 §

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen eläkettä taikka eläkelaitokselle tai työnantajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä.

Joka ei tyydy eläkelautakunnan edellä mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusosoikeudelta kirjallisella valituksella 1 momentissa säädettyssä määräajassa.

Mitä 19 b §:ssä säädetään eläkkeen hakemisesta, on vastaavasti voimassa haettaessa muutosta eläkelaitoksen, eläketurvakeskuksen tai eläkelautakunnan päätökseen.

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

21 a §

Asianosaisen on toimitettava 21 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu valituskirjelmänsä 21 §:n 1 momentissa säädettyssä määräajassa asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle, jos se on ratkaissut asian ensimmäisenä päätöksentekoasteena.

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 21 §:ssä säädetään.

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 2 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa eläkelautakunnalle tai, jos valitus koskee eläkelautakunnan päätöstä, vakuutusosoikeudelle käsiteltäväksi. Eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo

toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava sille heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettua määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

21 b §

Eläkelaitoksen ja eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Eläkelaitoksen, eläketurvakeskuksen ja eläkelautakunnan lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin riita-asiassa annettu lainvoimainen tuomio.

Valituksen johdosta eläkelautakunnan ja vakuutusosoikeuden on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi.

21 c §

Jos eläkelautakunnalle tai vakuutusosoikeudelle annettava valitus on saapunut asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle taikka asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 21 tai 22 §:ssä säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

21 d §

Jos 21 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, eläkelaitoksen on

tutkittava asia uudelleen. Eläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös eläkelautakunta ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakua asiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 21 §:ssä säädetään.

21 e §

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääaraan lain soveltamiseen, eläkelaitos tai eläketurvakeskus voi asianosaisten suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Jos eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen tallekappaleeseen. Asianosaiselle on toimitettava korjattu tai uusi päätös. Jos päätöksestä on vireillä muutoksenhaku, eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tekemänsä päätös myös muutoksenhakuelimelle.

Päätökseen, jolla eläkelaitos tai eläketurvakeskus ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti

21 f §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, vakuutusosoikeudessa on siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidän tulee olla työoloihin perehtyneitä ja heistä osallistuu vakuutusosoikeuden istuntoon samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäs.

Valtioneuvosto määrää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan työnantaja- ja työntekijäjäsenet sekä varajäsenet. Heidän määräämistään varten on asianomaisille työnantajain ja työntekijäin edustavimmille järjestöille annettava tilaisuus tehdä omalta kohdaltaan ehdotuksensa, jonka tulee käsittää yhtä monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Maallikkojäsenten tulee osallistua käsitteilyyn, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen tai, jos vakuutusosoikeudesta annetussa laissa niin erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 879/1994

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/62) 1 §:n 1 momentti, 5 b §:n 1 momentti, 7 b §:n 7 momentti, 10 §:n 5 momentti ja 12 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti 30 päivänä joulukuuta 1993 annetussa laissa (1545/93), 5 b §:n 1 momentti ja 7 b §:n 7 momentti 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (560/93) sekä 10 §:n 5 momentti 14 päivänä huhtikuuta 1972 annetussa laissa (275/72), seuraavasti:

1 §

Työntekijälle, joka sen vuoden jälkeen, jona hän on täyttänyt 13 vuotta, työskentelee metsätyössä, uittotyössä, maatalo- ja puutarhatalouden eri töissä, maa-, vesi- ja talonrakennustyössä, maanparannustyössä, turveteollisuustyössä, satamatyössä tai kotimaanliikenteen aluksessa taikka, sikäli kuin asetuksella säädetään, muulla sellaisella alalla, jolle lyhytaikaiset työsuhteet ovat luonteenomaisia, on työnantajan kustannettava eläketurva vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalta sekä tällaisen työntekijän omaisille perhe-eläketurva tämän lain mukaan. Työntekijä on velvollinen osallistumaan tämän lain mukaisen eläketurvan kustantamiseen siten kuin 10 c §:ssä säädetään. Jos tässä laissa ei toisin säädetä, on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 3 §:n 2—4 momentissa, 4 §:n 1, 3 ja 5 momentissa, 4 a—4 d ja 4 f—4 n §:ssä, 5 §:n 6 momentissa, 5 c, 7 a—7 c, 8, 8 a—8 g, 9, 9 a, 10, 10 a, 10 c, 12, 13 a, 13 b ja 14 §:ssä, 15 §:n 2 momentissa sekä 15 a, 15 b, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19 a—19 d, 20, 21, 21 a—21 f, 22 ja 23 §:ssä säädetään.

5 b §

Työkyvyttömyyseläke myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä. Täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään työntekijälle, jonka työkyvyn on 4 §:n 2 momentin mukaisesti arvioitu olevan ainakin vuoden ajan alentunut vähintään 3/5. Niin ikään yksilöllinen varhaiseläke myönnetään täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä. Muussa tapauksessa työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruus määrätään 5 §:n mukaan. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä.

7 b §

Jos 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun rajamäärän ansaitseminen on estänyt täysitehoisen työkyvyttömyyseläkkeen määräämisen työntekijäin eläkelain alaisen työsuhteen taikka maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) tai yrittäjien eläkelain (468/69) alaisen yrittäjätoiminnan perusteella ja jos eläkkeen perusteena oleva palkka tai työtulo mainitussa työsuhteessa tai yrittä-

täjätoiminnassa vuosituloksi muutettuna ylittää 7 a §:n 1 momentissa tarkoitetun palkan vuotuisen määrän, korvataan tämä sanotulla vuosituloksi muutetulla palkalla tai työtulolla.

10 §

Työeläkekassan määräämää vakuutusmaksua ja vakuutusmaksua, jonka suorittamisesta eläketurvakeskus on vapauttanut työnantajan, pidetään 5, 7 ja 7 a §:n säännöksiä sovellettaessa suoritettuina vakuutusmaksuina. Myös sellainen tämän lain alaisessa työsuhteessa ansaittu palkka, josta vakuutusmaksua ei enää voida määrätä työnantajan suoritettavaksi, on otettava 5, 7 ja 7 a §:n säännöksiä sovellettaessa huomioon ikään kuin vakuutusmaksu olisi suoritettu, jos palkan määrästä esitetään veroviranomaisen todistus tai muu siihen verrattava luotettava selvitys.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti

12 §

Kun eläkkeiden perusteena olevia palkkoja muutetaan työntekijäin eläkelain 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla, on 5 §:ssä, 5 d §:n 2 momentissa ja 7 §:ssä säädetyt palkkojen ja eläkkeiden markkamääräiset rajamäärät vastaavasti muutettava siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö päättää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 1995.

Tällä lailla kumotaan lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta 22 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1468/93) 1 §:n 1 momentti.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 880/1994

Laki

merimieseläkelain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 63 b §, sellaisena kuin se on 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1346/90),
muutetaan 21, 59, 59 a, 60, 61 ja 61 a §,
sellaisina kuin niistä ovat 21 § 11 päivänä joulukuuta 1970 annetussa laissa (768/70), 59, 59 a ja 61 § mainitussa 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa ja 61 a § 17 päivänä tammikuuta 1958 annetussa laissa (18/58), sekä
lisätään lakiin siitä 29 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1309/89) kumotun 40 §:n tilalle uusi 40 § sekä uusi 59 b, 60 a ja 61 b § seuraavasti:

21 §

Jos eläkkeen hakija on alle 18-vuotias taikka jos hän sairauden tai muun syyn takia ei pysty itse hakemaan eläkettä ja jos hänellä ei ole holhoojaa tai tätä tarkoitusta varten määrättyä uskottua miestä, eläkekassan hyväksymä hakijan lähiomainen tai muu hakijasta pääasiallisesti huolehtiva henkilö voi edunvalvojana käyttää hänen puhevaltaansa tämän lain mukaista eläkettä koskevassa asiassa. Eläkkeen hakija, joka on 15 vuotta täyttänyt, voi kuitenkin yksin käyttää puhevaltaa sellaisessa eläkeasiassa, joka koskee hänen omalla työllään ansaitsemaansa eläkettä. Vastaavasti hän voi myös itse määrätä omalla työllään ansaitsemaansa eläkkeestä, jollei tämän lain säännöksistä muuta seuraa.

Edellä 1 momentissa säädetyn edellytyksin eläkekassa voi suorittaa eläkkeen sen saajan lähiomaiselle tai muulle henkilölle.

40 §

Käsiteltäessä eläkekassassa tämän lain mukaista eläketurvan järjestämisvelvollisuutta, eläkehakemusta, eläkeoikeutta, eläkkeen määrää ja maksamista sekä takaisinperintää ja

näihin rinnastettavia asioita asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista. Muutoin käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/82) 4, 6, 9—11, 16, 21, 23 ja 24 §:ssä ilmaistuja periaatteita.

59 §

Asianosainen, joka ei tyydy eläkekassan eläkettä, vakuutusmaksun palauttamista tai 1 §:n 4 momentissa tarkoitettua asiaa koskevaan päätökseen taikka vakuutusmaksun määräämistä ja maksuunpanoa koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta työntekijäin eläkelain 20 §:ssä tarkoitettulta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä.

Joka ei tyydy eläkelautakunnan 1 momentissa mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusosikeudelta kirjallisella valituksella 1 momentissa säädetys-
sä määräajassa.

Mitä 21 §:ssä säädetään eläkkeen hakemisesta, on vastaavasti voimassa haettaessa muutos-

ta eläkekassan tai eläkelautakunnan päätökseen.

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

59 a §

Asianosaisen on toimitettava 59 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu valituskirjelmänsä 59 §:n 1 momentissa säädettyssä määräajassa eläkekassalle.

Jos eläkekassa hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 59 §:ssä säädetään.

Jos eläkekassa ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 2 momentissa mainitun tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa eläkelautakunnalle tai, jos valitus koskee eläkelautakunnan päätöstä, vakuutusosikeudelle käsiteltäväksi. Eläkekassa voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siitä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkekassan on ilmoitettava sille heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettua määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

59 b §

Joka katsoo, että eläkekassa on tämän lain perusteella perinyt vakuutusmaksua lain tai sopimuksen vastaisesti tai että sen määräämän maksun maksuunpano on ollut lain tai sopimuksen vastainen, saa tehdä siitä kirjallisen perustevalituksen eläkelautakunnalle viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu tai jona se on erääntynyt maksettavaksi. Jos valitus tehdään ulosmittauksen johdosta, on lisäksi voimassa, mitä verojen ja

maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa perustevalituksesta säädetään.

Joka ei tyydy eläkelautakunnan 1 momentissa mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusosikeudelta kirjallisella valituksella 59 §:n 1 momentissa säädettyssä määräajassa.

60 §

Jos eläkelautakunnalle tai vakuutusosikeudelle annettava valitus on saapunut eläkekassalle tai asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 59 tai 59 b §:ssä säädetyn valitusajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

60 a §

Eläkekassan päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Eläkekassan ja eläkelautakunnan lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin riita-asiassa annettu lainvoimainen tuomio.

Valituksen johdosta eläkelautakunnan ja vakuutusosikeuden on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi.

61 §

Jos 59 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu vääriin tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosikeus voi eläkekassan esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkekassa voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn etuuden lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, eläkekassan on tutkittava asia uudelleen. Eläkekassa voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös eläkelautakunta ja vakuutusosikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 59 §:ssä säädetään.

61 a §

Jos eläkekassan päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen, eläkekassa voi asianosaisten suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Jos eläkekassan päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaisille kohtuuttomaan tulokseen.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä eläkekassan tallekappaleeseen. Asianosaisille on toimitettava korjattu tai uusi päätös. Jos päätöksessä on vireillä muutoksenhaku, eläkekassan on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tekemänsä päätös myös muutoksenhakuelimelle.

Päätökseen, jolla eläkekassa ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

61 b §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, vakuutusosoikeudessa on

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkajäseninä laivanvarustajajäsen ja merenkulkijajäsen.

Valtioneuvosto määrää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan laivanvarustajajäsenen ja merenkulkijajäsenen sekä kummallekin kolme varajäsentä. Heidän määräämistään varten on asianomaisille laivanvarustajain ja merenkulkijain tunnus-etuille järjestöille annettava tilaisuus tehdä omalta kohdaltaan ehdotuksensa, jonka tulee käsittää yhtä monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Laivanvarustaja- ja merenkulkijajäsenen sekä heidän varamiestensä tulee olla merenkulkijain oloihin perehtyneitä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Tasavallan Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 881/1994

Laki yrittäjien eläkelain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun yrittäjien eläkelain (468/69) 7 a §:n 2 momentin 3 kohta, 13 §, 15 §:n 2 momentti ja 17 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 7 a §:n 2 momentin 3 kohta 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (562/93), 13 § 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetussa laissa (662/76) ja 17 §:n 1 momentti 19 päivänä marraskuuta 1993 annetussa laissa (982/93), seuraavasti:

7 a §

Edellä 1 momentissa mainittu etuus ei oikeuta työeläkelisään, jos etuus on maksettu:

3) kalenterivuodelta, jonka ajan yrittäjä on ollut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitussa laissa, eläkeohjesäännössä tai eläkesäännössä tarkoitetussa virka- tai työsuhteessa taikka yrittäjätoiminnassa, jollei yrittäjä ole samana kalenterivuonna ansainnut lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/62) mukaista palkkaa vähintään sanotun lain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua rajamäärää; eikä

13 §

Vahvistetut työtulot sekä 7 §:n 1 momentissa säädetty markkamäärä tarkistetaan yleisten palkka- ja hintatasossa tapahtuneiden muutosten mukaan siten kuin työntekijäin eläkelain 9 §:ssä säädetään.

15 §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, vakuutus oikeudessa on

siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä ainakin kaksi yrittäjäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näistä on soveltuvin osin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 21 f §:ssä maallikkojäsenistä ja heidän määräämisestään säädetään.

17 §

Jollei tästä laista muuta johdu, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 2 §:n 2 momentissa, 3, 4 ja 4 a—4 n §:ssä, 5 §:n 1 ja 3—6 momentissa, 5 b, 5 c, 7 a, 7 c, 8, 8 a—8 g, 9, 9 a, 10 ja 10 c §:ssä, 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 4 momentissa sekä 14, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19, 19 a—19 d, 20, 21, 21 a—21 e ja 22 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995.

Tämän lain muutoksehakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksehakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksehakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 882/1994

Laki

maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) 8 k §:n 2 momentin 3 kohta, 18 § ja 19 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 8 k §:n 2 momentin 3 kohta 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetussa laissa (563/93) ja 19 §:n 1 momentti 19 päivänä marraskuuta 1993 annetussa laissa (983/93), seuraavasti:

8 k §

Edellä 1 momentissa mainittu etuus ei oikeuta työeläkelisään, jos etuus on maksettu:

3) kalenterivuodelta, jonka ajan maatalousyrittäjä on ollut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitussa laissa, eläkeohjesäännössä tai eläkesäännössä tarkoitetussa virkattai työsuhteessa taikka yrittäjätoiminnassa, jollei maatalousyrittäjä ole samana kalenterivuonna ansainnut lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaista palkkaa vähintään sanotun lain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua rajamäärää; eikä

18 §

Työntekijäin eläkelain 20 §:ssä tarkoitettuun eläkelautakuntaan sosiaali- ja terveysministeriö määrää 16 §:n 3 momentissa tarkoitettujen järjestöjen ehdotuksesta enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ainakin kaksi jäsentä.

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, on vakuutus oikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäsenenä ainakin kaksi tämän lain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

tarpeellinen määrä varajäseniä. Näistä on soveltuvin osin muutoin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 21 f §:ssä maallikkojäsenistä ja heidän määräämisestään säädetään.

19 §

Jollei tästä laista muuta johdu, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 2 §:n 2 momentissa, 3 §:n 3 ja 4 momentissa, 4 ja 4 a—4 n §:ssä, 5 §:n 1 ja 3—6 momentissa, 5 b, 5 c, 7 a, 7 c, 8, 8 a—8 g, 9, 9 a ja 10 c §:ssä, 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa sekä 14, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19, 19 a—19 d, 20, 21, 21 a—21 e ja 22 §:ssä sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 10 §:n 3 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Tasavallan Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 883/1994

Laki

maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1317/90) 43 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (952/92), seuraavasti:

43 §

Jollei tästä laista muuta johdu, on sukupolvenvaihdoseläkkeestä soveltuvin osin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 8 g, 9, 9 a ja 10 c §:ssä, 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa, 16 §:ssä, 17 §:n 2 ja 3 momentissa, 17 a §:ssä, 18 §:n 2 ja 3 momentissa, 19 a §:ssä, 19 b §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 d, 20, 21 ja 21 a—21 e §:ssä sekä maatalousyrittäjien eläkelain 16 ja 17 §:ssä sekä 19 §:n 5 ja 6 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 884/1994

Laki

maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1330/92) 37 §:n 1 momentti seuraavasti:

37 §

Jollei tästä laista muuta johdu, on luopumiskorvauksesta soveltuvin osin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 9, 9 a ja 10 c §:ssä, 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa, 16 §:ssä, 17 §:n 2 ja 3 momentissa, 17 a §:ssä, 18 §:n 2 ja 3 momentissa, 19 a §:ssä, 19 b §:n 1 ja 2 momentissa sekä 19 d, 20, 21 ja 21 a—21 e §:ssä sekä maatalousyrittäjien eläkelain 16—18 §:ssä ja 19 §:n 5 ja 6 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallian Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri

N:o 885/1994

Laki

luopumiseläkelain 24 §:n muuttamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 4 päivänä tammikuuta 1974 annetun luopumiseläkelain (16/74) 24 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetussa laissa (663/76), seuraavasti:

24 §

Jollei tästä laista muuta johdu, on luopumiseläkkeestä soveltuvin osin voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 9, 10 c, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19, 19 a—19 d, 20, 21, 21 a—21 e ja 22 §:ssä sekä maatalousyrittäjien eläkelain 16—18 §:ssä ja 19 §:n 4 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995.

Tämän lain muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan päätökseen, joka annetaan tämän lain voimaan tultua. Tämän lain ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin niihin ylimääräistä muutoksenhakua koskeviin asioihin, jotka tulevat vireille tämän lain voimaan tultua.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti

Sosiaali- ja terveysministeri